

22423

a

FERDO GODINA
SEZIDALA SI BOVA
HIŠICO

Ilustriral IVE ŠUBIC

FERDO GODINA

*Sezidala
si bova
hišico*

Mladinska knjiga 1974

ZAKAJ SEM NAPISAL KNJIGO »SEZIDALA SI BOVA HIŠICO«

Čeprav živim v Ljubljani, se zadnja leta rad vračam domov na Dolnjo Bistrico v Prekmurje. Tam sem se rodil in preživel otroška leta. Na robu Bistrice sem si zgradil tudi hišico, ki stoji že malo med njivami. Temu kraju ljudje od nekdaj pravijo Ložič.

Ko pridem domov, se vedno rad pogovarjam s svojimi prijatelji. Ti moji prijatelji so: Martonov Jožko, Balažicev Vanč in moj mlajši brat Štef. Če se le kje srečamo, ali na ulici, ali na njivah, ali pri Muri, že začnemo obujati spomine. Obujamo spomine, kako smo se nekoč svinjkali, kako smo kurili ognje in pekli med strugami koruzo. Te struge je pred sto in sto leti napravila Mura in jih pustila za seboj do današnjega dne. Radi se spominjamo tudi bistriških dedkov in babic, ki so že davno vsi pomrli. Vedno rečemo še kakšno besedo o mlinarjih in njihovih mlinih, ki jih tudi ni več na Muri.

Ker smo si o svojih otroških letih že toliko povedali, sem sklenil, da bom o tem napisal knjigo. Zdelo se mi je škoda, da bi bili ti spomini pozabljeni.

Če pa hočeš napisati knjigo, moraš imeti glavnega junaka. Brez glavnega junaka knjiga ni zanimiva. Če pa knjiga ni zanimiva, je tudi nihče ne bere. In če je nihče ne bere, je kmalu pozabljena. Tako se ta veriga pri pozabljeni knjigi konča. Ker bi jaz rad napisal tako knjigo, ki ne bi bila pozabljena in bi jo bralo staro in mlado, sem si moral izmisliti glavnega junaka. Izmislil sem si ga in sem mu dal ime Kozlarjev Izidor. Njemu sem dal nalogo, da opravi največ junaških in tudi ne-junaških dejanj, ki smo jih izvršili nekoč mi mali bistriški

dečki. Pri teh dejanjih pa naj bi mu pomagala še dva druga dečka, ki ne bi bila glavna junaka kakor Izidor. Enemu izmed teh dveh sem dal ime Ošlajev Tjaš, drugi sem bil pa jaz. Ko sem imel te tri junake, sem začel pisati knjigo.

Med pisanjem so mi začeli prihajati v misli tudi drugi Bistričani. Bogati in siromaki. Najbolj pa se mi je v misli vsiljeval Horvatov Štef, ki je bil nekoč ribič, divji lovec, hlapec in najmočnejši človek na Bistrici. Zdelo se mi je, da moram vse te vplesti v zgodbe, ker brez njih ne bi bilo pravih spominov na nas male bistriške dečke.

Ko sem pisal to knjigo, me je včasih pozno zvečer obiskal v moji hišici v Ložiču Martonov Jožko, ali Balžičev Vanč ali naš Štef. Vsak izmed njih se je še spomnil kakšne dogodivščine in mi jo je prišel povedat. Prišli so ponavadi zvečer, ker so imeli podnevi preveč dela. Orali so s traktorji, kosili s kosilnicami, sušili seno, želi in mlatili s kombajni ter vozili s polja pridelke.

Tudi drugi Bistričani so kmalu zvedeli, kaj pišem. Ustavljali so me na ulici in me opozarjali, da naj ne pozabim na ta ali oni dogodek iz nekdanjih časov.

Tako sem napisal knjigo, ki sem ji dal naslov 'Kos rženega kruha'. Ko je knjiga izšla, sem jo poslal tudi svojemu dobremu prijatelju dr. Antonu Slodnjaku. On mi je kmalu med drugim takole pisal: »Knjige 'Kos rženega kruha' sem se razveselil, ker nisem vedel, da znaš peči tudi tako zdravo hrano za otroke raznih dimenzij. Mnogo spominov so mi obudili tvoji prekmurski 'junaki'. Taki so, kakor sem bil sam nekoč.«

Teh njegovih vrstic sem se zelo razveselil, saj je dr. Slodnjak velik poznavalec književnosti. Posebno me je razveselilo, da sem ga s črticami o bistriških dečkih spomnil tudi na njegovo otroštvo.

Po izidu knjige ‚Kos rženega kruha‘ sem prišel na Bistrico ponosen sam nase, saj sem bil prepričan, da me bodo tudi Bistričani pohvalili. Pa ni bilo tako. Med prvimi sem na ulici srečal velikega Nacija, ki se je peljal s kravami na njive. Že od daleč mi je vpil, da s knjigo ni zadovoljen, ker sem pozabil na dosti stvari, ki so se nekoč zgodile na Bistrici. Tudi drugi Bistričani so mi to očitali.

Meni je bilo žal, ker nisem napisal vsega, kar so želeli. Žal mi je bilo predvsem zato, ker nisem nameraval več pisati spominov na nekdanje bistriške čase.

Knjiga ‚Kos rženega kruha‘ pa je kljub temu šla od rok do rok, od hiše do hiše. Ko so Bistričani v jeseni spravili domov poljske pridelke in se je ponujal sneg, so ob večerih začeli lupiti bučno seme. Pri lupanju so dosti govorili o moji knjigi. Čeprav sem dogodke zavil v po-vest in sem nekdanjim dečkom in tudi odraslim dal druga imena, so Bistričani natanko vedeli, na koga sem pri pisanju mislil, pri kateri hiši se je kaj zgodilo in o katerih ljudeh sem kaj povedal.

Nekega večera smo lupili bučno seme pri Balažicevem Vanču. Tam sem zvedel še posebno veselo novico. Povedala jo je vsem pri mizi Mavčeceva Treza, hčerka Rudolfove Vilme, ki je bila nekoč moja bistriška sošolka. Treza je pred kratkim obiskala svojega moža, ki dela v Ingolstadt v Nemčiji v tovarni avtomobilov AUDI-NSU. S seboj je vzela tudi knjigo ‚Kos rženega kruha‘.

V Ingolstadt dela dosti Prekmurcev in tudi dosti delavcev iz Štajerske, Koroške in Dolenjske. Zvečer se jih je zbralo kakih dvajset in Treza jim je brala ‚Kos rženega kruha‘. Brala je do desetih zvečer eni izmeni delavcev, in ko je prišla iz tovarne druga izmena, je brala tej skupini vso noč do jutra.

Ko nam je Treza o tem svojem branju pripovedovala, je mene od radosti v grlu kar nekaj stisnilo in so mi oči

postale vlažne. Gledal sem skozi okno v noč. Videl sem, kako zunaj mimo okna nosi veter snežinke. Ne morem povedati, kako prijetno sem se počutil ob tej Trezini novici, da je imela voljo vso noč brati mojo knjigo.

Medtem ko smo lupili bučno seme, je zapadel globok sneg. Po lupljenju smo se vračali vsak na svoj dom. Jaz sem se komaj dokopal do svoje hišice v Ložiču. Sneg bi me med potjo skoraj zasul.

Legel sem v posteljo, a zaspati dolgo nisem mogel. Zunaj se ni nič premaknilo, seveda razen snežink, ki so neslišno padale in padale na njive in na Bistrico. In v tisti noči sem sklenil, da bom napisal še eno knjigo o naših nekdanjih bistriških časih.

Naslednje dni sem se zaprl v hišico v Ložiču in sem pisal in pisal. Snega do hišice niso splužili, tako da do mene dolgo nihče ni mogel priti. Pa me to ni motilo. Nove zgodbe so se začele množiti in kmalu sem jih napisal še več, kakor jih je bilo v knjigi ‚Kos rženega kruha‘.

Ker sem tako napisal novo knjigo, sem ji moral dati tudi naslov. Seveda sem ji dal naslov, in sicer: »Sezidala si bova hišico«. Čeprav je v teh povesticah spet glavni junak Kozlarjev Izidor, bo knjiga »Sezidala si bova hišico« le nekoliko drugačna od prve. V tej novi knjigi bo pri nekdanjih bistriških dečkih kos kruha še bolj cenjen.

Ko sem povestice napisal, sem nesel rokopis v založbo. Tam pa so mi povedali, da je knjiga ‚Kos rženega kruha‘ razprodana. Torej je niso brali samo na Bistrici in v Ingolstadt, ampak po vsej Sloveniji.

Zato smo se dogovorili, da bo založba izdala ponatis ‚Kosa rženega kruha‘ in nove povestice v eni knjigi. Ta knjiga naj bi nosila skupni naslov »Sezidala si bova hišico«.

Tako se je vse srečno končalo in moja nova knjiga prihaja zdaj bralcem v roke. Kako vesel bi bil, da bi jo spet brali stari in mladi. Posebno bom vesel, če jo bodo brali otroci od slovenske jadranske obale prek Notranjske, Dolenjske, Koroške in Štajerske do Prekmurja, in seveda do Bistrice, kamor se tako pogosto vračam. Vračam se, ko nanjo pripeka sonce, ali pa jo pokriva debela snežna odeja.

Upam, da bodo Bistričani z mojo novo knjigo bolj zadovoljni. Zdaj nisem pozabil o njih nobene zgodbe, da je ne bi napisal.

Ferdo Godina

Ložič, 10. januarja 1974

Povest o pšeničnem zrnju in vrču vode

Ko je bil Kozlarjev Izidor še bolj majhen, sta z dedkom pasla na Tratah krave. V tistem času so ljudje želi na polju pšenico. Ker so bili dnevi vroči, je dosti pšenice ščrčalo.* Ta pšenična zrna so po tleh pobirale pridne mravlje. Nosile so jih v rove pod zemljo, kjer so imele skladišče za hude zimske čase.

Izidor in dedek sta mravlje opazovala. Vsaka izmed njih je nosila zrno. Zrno je bilo težje od mravlje. Mravlje so nosile zrna prek travic, grud in slamic. Njihovo delo je bilo težko. Zvrstile so se s svojim tovorom v dolgo vrsto, da so bile podobne karavani v puščavi.

Izidor je opazoval eno izmed mravelj, ki se je mučila v svojim zrnju in ga nosila proti domu. Ko pa je prišla do doma, jo je Izidor premotil. Pred njo je postavil slamico in mravlja je zlezla nanjo. Izidor je odnesel na slamici mravljo na kraj, kjer je uboga sirotica začela. Tako je mravlja spet morala nositi svoje težko breme čez mnoge zapreke.

Dedek je opazil, kaj Izidor počne. Ko je mravljo že tretjič speljal na slamico in je morala že tretjič nositi zrno po isti poti, je rekel:

»Izidor, skoči mi domov po vodo! Tako sem žejen.«

Izidor je stekel domov in je dedku prinesel vodo. Toda dedek vode ni pil. Zlil jo je po tleh. Izidorju pa je rekel:

»Skoči mi domov po vodo! Tako sem žejen.«

Izidorju se je dedkovo početje zdelo čudno. Vendar je še enkrat stekel z vrčem domov. A ko je vodo prinesel,

* Ščrčati = ko prezrelo zrnje pada iz klasja.

je dedek prijel vrč in zlil vodo po tleh. Izidorju pa je spet rekel:

»Steci domov po vodo! Rad bi si pogasil žejo.«

Izidor je dedka vprašal:

»Kaj to delaš, dedek? Zakaj bi se jaz z vodo mučil po vročem soncu, ti jo pa zливаš po tleh?«

Dedek mu je odgovoril:

»Tudi ti mučiš mravljo, da mora tolikokrat brez koristi napraviti s težkim zrnom dolgo pot. Kar pojdi po vodo!«

Ko je Izidor vodo prinesel, je dedek ni zlil po tleh. A tudi Izidor je mravljo pustil, da je šla z zrnom domov.

Žemlje

Vsako soboto je iz Ljutomera prišel k nam pek. Napravil je dolgo pot, ker je bilo iz Ljutomera do Bistrice nekaj ur hoda. Star je že bil tisti pek. Imel je dolge, sive brke. Smehljal se je vedno, govoril pa je malo. Moral je biti dober možiček. Kaj bi ne bil dober, saj je vse življenje nosil po svetu žemlje. Rumene, dišeče, po sredi lepo prerezane žemlje so bile njegove večne sopotnice.

Mi smo njegove žemlje prodajali.

Ko je prišel k nam, je koš vedno postavil ob mizi na tla. Sklanjal se je vanj, jemal ven po pet žemelj in sestavljal iz njih po mizi majhne pravljíčne hišice. Dve in dve žemlji in ena počez.

Mi otroci žemelj nismo smeli prijematí. Samo gledali smo jih lahko. In če se je zgodilo, da se je naša mati obrnila stran, smo jih tudi duhali. Nosove smo prinesli k tem hišicam in vdihovali njihov prijetni duh. Jedli nismo žemelj nikoli. Mati nam je to tako strogo prepovedala, da jih niti prav poželeti nismo. Vsak krajcar izkupička smo hranili. Ne vem pa, če nam je tisto prodajanje žemelj kaj koristilo.

Nekoč smo se vračali iz šole. Bosi, razcapani, toda prosti in veseli. Tistih starih strug ob poti, ki so bile poraščene s šarom in trstjem, bi ne zamenjali za nobeno bogastvo. Resnično bi jih ne zamenjali ne za lepe obleke ne za zlato. Za žemlje pa bi jih zamenjali. Pogovor je nanesel prav nanje. Žemlje, da, to je nekaj drugega. Deset, petnajst žemelj bi vsak pojedel. Izidor, sin ribiča Kozlarja, jih je pojedel v Štrigovi na sejmu dvaintrideset. Dvaintrideset žemelj je bilo največ, kolikor bi si

jih vsak izmed nas upal pojesti, da bi mu ne počil želodec. A kaj, ko žemelj nismo imeli. Izidor je nejevoljno zarežal vame:

»Ti jih imaš doma, pa si jih ne upaš vzeti.«

Sram me je postalo pred sošolci, da si nisem upal vzeti žemelj. Nikoli do takrat nisem pomislil, da bi žemljo vzela. Saj res, kaj se ena žemlja pozna pri tolikih, ki čakajo, da jih prodamo.

Prišel sem domov. Vsi naši so bili na njivah. Stekel sem h košari z žemljami. Gledal sem jih, kakor da bi jih prvič videl. Srce mi je bilo od strahu, da bom kradel. Toda želja — jesti žemlje — je bila tako močna, da sem eno zgrabil, stekel v hlev, kakor da bi se bilo treba zdaj še posebej skriti. Živina v hlevu se je zganila in obrnila glave k meni. Vse me je gledalo z velikimi očmi. In še pogledi živali so me vznemirjali. Telički so mi očitali: Žemljo si ukradel! In krave prav tako: Žemljo si ukradel!

V stiski sem žemljo prelomil in od tistega trenutka ni bilo več poti nazaj. Jedel sem jo, a vest me je začela peči. Krivdo sem zvrčal na Izidorja, toda žemljo sem jedel jaz, ne Izidor.

Koliko bolje bi bilo, če se tiste nesrečne žemlje ne bi bil dotaknil. Od takrat me je vznemirjalo in mater nisem upal povedati, kaj sem storil. Vedno, kadar je prišel stari dobrodušni pek iz Ljutomera s svežimi žemljami na hrbtu, sem jih sicer gledal in tudi duhal, a to duhanje se ni moglo primerjati s prejšnjim. Tisti neprijetni spomin me je spremljal po tistem do današnjega dne, dokler nisem vsega tega napisal. Zdaj je bolje.

Vzel mi je prostost

Na našem vrtu bi rasla lepa solata, če bi je race in kure sproti ne jedle in ne razkopale grede. Sto lukenj so napravile skozi ograjo in prišle na vrt.

Midva z dedkom sva si pri hiši služila kruh s tem, da sva branila naš vrt pred temi požeruhi. Seveda, branila sva ga slabo. Dedek je ponavadi na soncu zakinkal, mene pa sta Ošlajev Tjaš in Kozlarjev Izidor vedno zvalila, da smo se šli v bližnjo mlako kopat. Ko sem se vrnil s kovanja, je bil vrt že razdejan.

Mama nama je večkrat zagrozila:

»Večerje ne dobita, če bosta tako slabo pazila na vrt!«

Ta grožnja ni nič pomagla. Dedek je drugega dne spet zaspal, jaz sem jo pa odkuril v mlako. Nikoli nisem mogel razumeti, zakaj se je naša mati tako gnala za tisto piškavo zelenjavo, ki je delala živalim tako veselje. Dedek mi je o njeni jezi takole povedal:

»Vrt je za našo hišo zelo koristen. Z njega se hranimo, zato ga je treba čuvati. Kure in race se naj pasejo na dvorišču, če se hočejo pasti. Mama ima prav. Na vrt morava paziti. Ti ga pazi, jaz bom spal. Ko se bom jaz naspal, boš šel ti v mlako k Izidorju in Tjašu, jaz bom pa pazil.«

Komaj je dedek zakinkal, že me je odneslo v vodo. A ko sem se vrnil, je bil vrt uničen. Dedek mi je dejal:

»Tega si ti kriv. Kaznoval te bom. Kar tu počakaj.«

Odšel je v hišo. Slutil sem, da namerava z mano nekaj hudega. In res. Prinesel je iz hiše dolgo nit. En konec niti je privezal za mojo nogo, drugega je privezal za svojo nogo.

»Misliš, da boš samo v mlaki čepel,« mi je oponesel moje kopanje, ko sva bila privezana drug na drugega. »Z življenjem se ni šaliti. Če je sila, je treba potrpeti. — Od zdaj ne smeš nikamor. Če boš nit pretrgal, boš brez večerje. To je najmanj, kar se ti lahko zgodi.«

Tako mi je rekel in nato se je delal, kakor da bi zaspal. V resnici pa me je opazoval, kaj bom storil. Gledal sem nit, ki je ležala v travi. Vsak trenutek bi jo lahko pretrgal. Samo nerodno bi stopil in že bi bila na dvoje.

Živali so silile na vrt, ki sem ga moral čuvati. Ko sem premaknil nogo, je vsaka trava nit lovila. Vsaka jo je žagala in sekala na dvoje. V velikem strahu sem jim nit jemal iz krempljev. Ko sem jo iztrgal travi, jo je zgrabila kopriva. Komaj jo je ta izpustila, že je segal po njej osat.

Ko mi je bilo najhuje, je dedek odprl oči. Vprašal me je:

»Si očeval vrt?«

»Sem, dedek.«

»A je bilo hudo?«

»Hudo je bilo.«

»Zato sem te privezal. Najhuje je, če komu vzameš prostost.«

Ko mi je nit odvezal, sem se oddahnil.

»Boš pazil na kure?«

»Bom, dedek.«

Gledal me je nekaj časa, potem pa mi je rekel:

»Nisem mislil tako hudo.«

Žal mu je bilo, da je to storil. Molčal je in nato je res zakinkal. Brž ko je zakinkal, tudi jaz nisem več strpel. Smuknil sem v mlako k Izidorju in Tjašu. A ko sem se vrnil, so kure in race naš vrt spet razdejale.

Dedkova obljuba

Sušili smo otavo. Ko smo jo dali v kopice, smo šli v senco dveh jesenov, ki sta rasla na koncu naše senožeti.

Mama je vzela iz košare kruh, zaseko in čebulo. Začeli smo jesti. Z nami je bil tudi sosed Križanič, ki nam je pri otavi pomagal. Bil je suh ko trska in reven ko cerkvena miš. Ko je jedel, se je ozrl v vrhove mogočnih jesenov nad nami in rekel našemu očetu: »Ti Marko, ta dva jesena sem jaz sadil z vašim dedkom. On mi je takrat obljubil enega izmed njiju, ko bosta zrasla.«

Ta dedkova obljuba je našega očeta vznemirila. Dedek je že pred leti umrl. O jesenih mu ni nikoli nič rekel. Tudi ne na smrtni postelji. Oče je nameraval oba jesena podreti, ju razžagati in z njima popraviti hlev. Zato je Križaniču nejevoljen odgovoril:

»Če ti ga je obljubil, naj ti ga tudi da!«

Očetov odgovor nas je vse začudil. Križanič je molčal, tako ga je zadelo. Ko smo pojužinali, je tiho vstal in odšel domov. Oče je s svojim odgovorom še posebno prizadel našo mamo. Rekla je: »Dedek je že v grobu. Križaniču ne more ničesar več dati, tudi če mu je kaj obljubil. Kako si mu mogel kaj takega reči?«

Očetu je bilo sčasoma žal, da je s Križaničem tako trdo ravnal. Žal mu je bilo tudi zaradi dedkove obljube. Začel je iskati priložnost, kako bi s Križaničem zaradi jesena le uredil, kakor je odločil dedek.

Taka priložnost se mu je ponudila še isto zimo. Zapadel je namreč globok sneg. Pod težo snega se je zrušila streha Križaničeve bajte. Brž ko je o tem slišal naš oče, je stopil h Križaniču in mu dejal:

»Posekaj en jesen. Katerega hočeš. Napravi si iz njega streho.«

Križanič ni mogel verjeti, da je res, kar pravi naš oče.

»Pa si le dober človek, Marko.«

»Kaj bi to. Jesen si kar vzemi.«

A Križanič ni hotel posekati jesena, ki je bil lepo rašččen. Posekal je tistega, iz katerega si je potem s težavo stesal tramove in si postavil na bajti novo streho.

Ošlajev teliček

Ošlajevi so imeli takega telička, ki ni mogel zrasti. Rasli so mu samo rogljički. Ko je teliček ostal še vedno teliček, so njegovi rogljički že postali rogovi. Hodil je majhen za kravico na pašo in zdelo se je, da svoje roge na glavi komaj nosi. Zato so Ošlajevi mami ljudje večkrat rekli:

»Sirota si. Še s teličkom nimaš sreče. Težko ga boš prodala.«

Kar so ji ljudje rekli, je bilo res. Vsak kupec, ki je prišel k hiši, si je telička sicer ogledal, a nato je zmajal z glavo in odšel. Za telička ni ponudil nobene, še tako nizke cene.

Ošlajeva mama je bila prepričana, da ji bo teliček z dolgimi rogovi ostal pri hiši. Na denar, ki bi ga dobila zanj, pa je dolgo računala. Morala bi kupiti sebi in otrokom obleko. Kaj bo nazadnje, če telička ne bo mogla prodati!

Ko je bila že v velikih skrbih, je vendar nekega dne spet prišel kupec. Telička si je dolgo ogledoval. Ogledoval si ga je in v mislih koval hude naklepe. Sklenil je, da ga bo od Ošlajeve mame kupil poceni. Nato mu bo dal odžagati njegove dolge roge in teliček bo brez rogov tak, kakor so drugi telički. Prodal ga bo drago in bo pri tej kupčiji dobro zaslužil.

Ošlajevi mami je ponudil nizko ceno. Ker se je bala, da si bo še kaj premislil in bo telička pustil, je udarila kupcu po ponujeni dlani. Nato je kupec udaril po dlani Ošlajeve mame. In pogodba na starodavni način je bila sklenjena.

Kupec je plačal telička in ga odpeljal.

Vendar ga je peljal samo do kovačnice. Prav takrat je bil na ulici Kozlarjev Izidor. Videl je, kako je kupec z Ošlajevim teličkom zavil v kovačnico. Izidorju se je zdelo čudno, kaj bi teliček pri kovaču. Stopil je k oknu kovačnice in opazoval, kaj se bo zgodilo.

Kovač je vzel žago in se pripravil, da bi teličku odžagal njegove dolge roge. Izidor je stekel po Ošlajevoga Tjaša, da bi to preprečila. Ko se je Izidor s Tjašem vrnil, je bil teliček že brez rogov.

Ko je Ošlajeva mama prodala telička, je nakupila nekaj obleke. Sebi je kupila volneno ruto. Otroci so dobili: Verona pisano krilo, Štef hlače in Tjaš kapo. Tako lepe kape ni imel nobeden izmed nas dečkov.

Nekega dne pa se je kupec vrnil k Ošlajevim. Vpil je na Ošlajevo mater:

»Ne morem prodati telička. Pripeljal vam ga bom nazaj. Vrnite mi denar!«

Ošlajeva mama se je prestrašila. Kako naj vrne denar, saj ga nima več. Vsi trije otroci so obstopili mater. Mali Štef je dejal:

»Ne bomo vam vrnili denarja, ker ga nimamo več.«

Tjaš je bil na trgovca najbolj hud. Vpil je:

»Vi nam najprej vrnite telička takega, kakršnega ste kupili. Z rogovi. Potem vam bomo vrnili denar. Pa še mučili ste ga. Mislite, da nisem videl?«

Kupec je utihnil. Res bi ga moral vrniti z rogovi. Teliček pa rogov nima več. Kupec se je nato jezen obrnil in odšel. Ošlajeva mama si je oddahnila in rekla:

»Mi, Ošlajevi, nimamo sreče. Res je nimamo.«

Tudi sova ima rada svoje mladiče

V našem ogradu je stala jablana, ki je bila od starosti že vsa zveržena. V njenem deblu je bila velika luknja. Večkrat sem splezal do te luknje in gledal vanjo. Luknja je bila dolga in temna. Zdelo se mi je, da nima dna. Po njej bi gotovo prišel v čudne kraje, kjer žive drugačni ljudje in drugačne živali. Rad bi si ogledal tisti svet, potem bi se vrnil in bi pripovedoval Izidorju in Tjašu, kar bi tam videl.

Nekoč sem spet splezal do luknje. Naenkrat sem v luknji zagledal velikansko, s perjem pokrito glavo. Na njej je bilo dvoje jeznih oči in močan ukrivljen kljun. Takoj sem spoznal sovo.

Od strahu sem se spustil na tla in stekel k očetu. Ko sem mu povedal, da sem našel v jablani sovo, je dejal:

»Na jajčkah sedi. Gotovo bo imela mlade.«

Čez nekaj tednov je sova v jablani res zvalila mlade. A zdaj se je čisto spremenila. Tako se je bala za mladiče, da se jablani v ogradu ni smel nihče približati. Zaganjala se je celo v krave, če so se pripasle blizu. Tudi ljudi, ki so šli mimo po cesti, je napadala.

»Od strahu za mladiče se ji bo še zmešalo,« je rekel naš oče, ko je videl, kaj počne sova.

Kozlarjev Izidor se je tega sovinega razgrajanja naveličal. Rekel nama je s Tjašem:

»Jaz ji bom že pokazal! Mladiče ji bom vzel in jih dal v kletko. Sovo bomo pa pregnali.«

In res smo šli, da bi sovo pregnali. Midva s Tjašem sva se kmalu ustavila. Nisva si upala naprej v ograd. Izidor je šel sam proti jablani.

Splezal je do mladičev, ko je priletela od nekod sova. Vsa divja se je z velikimi razprostrtimi perutmi spustila na Izidorja. Udarila ga je po glavi s svojo močno perutjo, da je padel po tleh. Nato se je zagnala še proti nama s Tjašem. Tjašu je vzela kapo in z njo odletela. Tjaš svoje kape ni videl potem nikoli več.

Tako nas je sova pošteno zdelala. Ko smo se zbrali, je rekel Izidor:

»Treba bo jablano podreti.«

Šli smo k našemu očetu in mu rekli, naj jablano takoj poseka. Oče je nekaj časa premišljeval in gledal v ograd. Nato nam je dejal:

»Tudi sova ima rada svoje mladiče. Tega ji ne smemo zameriti. Ko ji bodo mladiči zleteli, ne bo več huda in ne bo nikogar več napadala. Najbrž se sploh ne bo vrnila. Jablana pa naj le ostane.«

Potem se je res tako zgodilo. Ko so mladiči zleteli, se sova ni več vrnila. V našem ogradu je bil mir. Spet sem lahko splezal do luknje v jablani, a si nisem več želel vanjo. Ne bi šel vanjo, tudi če bi po njej res prišel v kraje, kjer živijo drugačni ljudje in drugačne živali.

Mama, kakšno darilo bom dobil za rojstni dan

»Mama, kakšno darilo bom dobil za rojstni dan?« je vprašal Ošlajev Tjaš.

»Darilo? Zakaj pa darilo?« reče začudeno mama.

»Vučkov Jurij je dobil za rojstni dan novo torbo za knjige. Zakaj pri nas nikoli nič ne dobimo za rojstni dan?«

Ošlajeva mama je utihnila. Želela je, da njeni otroci ne bi čutili ob drugih, kako so siromašni. Toda ni si mogla pomagati. Zato je čez čas rekla Tjašu:

»Veš, pri Vučkovih lahko kaj kupijo Juriju. Pri nas je pa drugače. Mi nimamo denarja.«

Tjaš je molčal. Bilo mu je težko. Mama je to čutila in mu je rekla:

»No, naj bo. Letos boš tudi ti dobil darilo za rojstni dan. Lépo, dragoceno darilo.«

Tjaš se je tega razveselil. To novico je tudi v šoli dečkom povedal. Vsako jutro, ko se je zbudil, je vprašal mamo:

»Ali bom darilo res dobil?«

Mama je morala vsako jutro znova obljubiti, da bo Tjaš dobil darilo. In ko se je na rojstni dan zjutraj zbudil, ga je na mizi darilo že čakalo. Mama mu je skuhalaj jajce.

»Si z darilom zadovoljen?« ga je vprašala.

»Zadovoljen! Pa še kako! Dal bom jajce v torbo in ga bom nesel v šolo. Tam ga bom pojedel.«

Pri Ošlajevih niso nikoli jedli jajčk. Mama je vsako jajce prodala in za denar kupila sol, sladkor in vžigalice.

Prav zato je Tjaš jajce z velikim veseljem zavil v papir, ga dal v torbo in stekel v šolo, da bi dečkom v razredu pokazal, kaj je dobil za rojstni dan. Od veselja je tako tekel, da se je spotaknil in padel. Torba mu je zletela iz rok in se podrsala daleč po cesti.

Tjaš je vstal. Ni utegnil pogledati v torbo.

Med potjo v šolo je stopil po Vučkovega Jurija. Ni mogel strpeti, da ne bi iz torbe vzel jajca in ga Juriju pokazal. Jurij je jajce pogledal.

»Saj je razbito,« je dejal Tjašu.

Res, bilo je razbito. Zraven je stopila Jurijeva mama. Tudi ona je jajce pogledala.

»Da, razbito je.«

Prinesla je krožnik in jajce položila nanj. Dala ga je na mizo pred Jurija.

»Pojej ga, Jurij,« je dejala. »Zdaj vsaj meni ne bo treba zate kuhati.«

Tjaš je onemel. Ko je začel Jurij jesti njegovo jajce, se je stisnil k vratom in je Jurija samo gledal. Ni mogel verjeti svojim očem. Seveda, pri Vučkovih ni bilo nič posebnega pojesti jajce. Vučkovi so imeli mnogo kokoši, mnogo jajc, mnogo sladkorja, mnogo soli in mnogo vžigalic. Kaj pomeni Vučkovim eno jajce. Nič. Ošlajevim pa je bilo eno jajce pravo bogastvo.

Ko je Jurij jajce pojedel, sta šla v šolo. Dečki so Tjašu takoj rekli:

»Danes je tvoj rojstni dan. Pokaži svoje darilo.«

Tjaš ne bi rad povedal, da je njegovo darilo pojedel Jurij. Zato je rekel dečkom:

»Doma sem ga pustil. Drugič vam ga bom pokazal.«

Ko je Tjaš prišel iz šole, je našel mamo dobre volje. Vprašala ga je:

»Ali je bilo jajce dobro?«

Tjaš tudi mami ne bi rad povedal, kaj se je zgodilo z njegovim darilom. Bila bi žalostna. Zato ji je dejal:

»Dobro je bilo. Vsi v šoli so moje darilo za rojstni dan občudovali.«

Kangla vode

Naša Črnka je bila pohlevna kobila. Vodili so jo lahko celo otroci. Vedno je pridno vozila in orala. Tudi na paši je bila mirna in ubogljiva.

Zato je naš oče rad dejal:

»Črnka je razumna kakor človek. Takega živinčeta še nismo imeli pri hiši.«

Nekoč je bil naš oče dobre volje in je dejal Izidorju, Tjašu in meni:

»Jašite jo na Muro in jo skopajte!«

Res smo zlezli na Črnko in jo vsi trije jahali. Pohlevno kakor vedno je šla z nami proti Muri. Tu smo jo skopali. Izidor pa se je spomnil:

»Preplavajmo z njo Muro.«

Črnka nas je tudi zdaj ubogala. Začela je z nami tremi plavati čez reko. Bistričani, ki so v reki prali krave in vozove, so nas gledali. Niso verjeli, da se bo to dobro končalo. A Črnka je z nami rezala deroče valove. Srečno je preplavala Muro tja in nazaj.

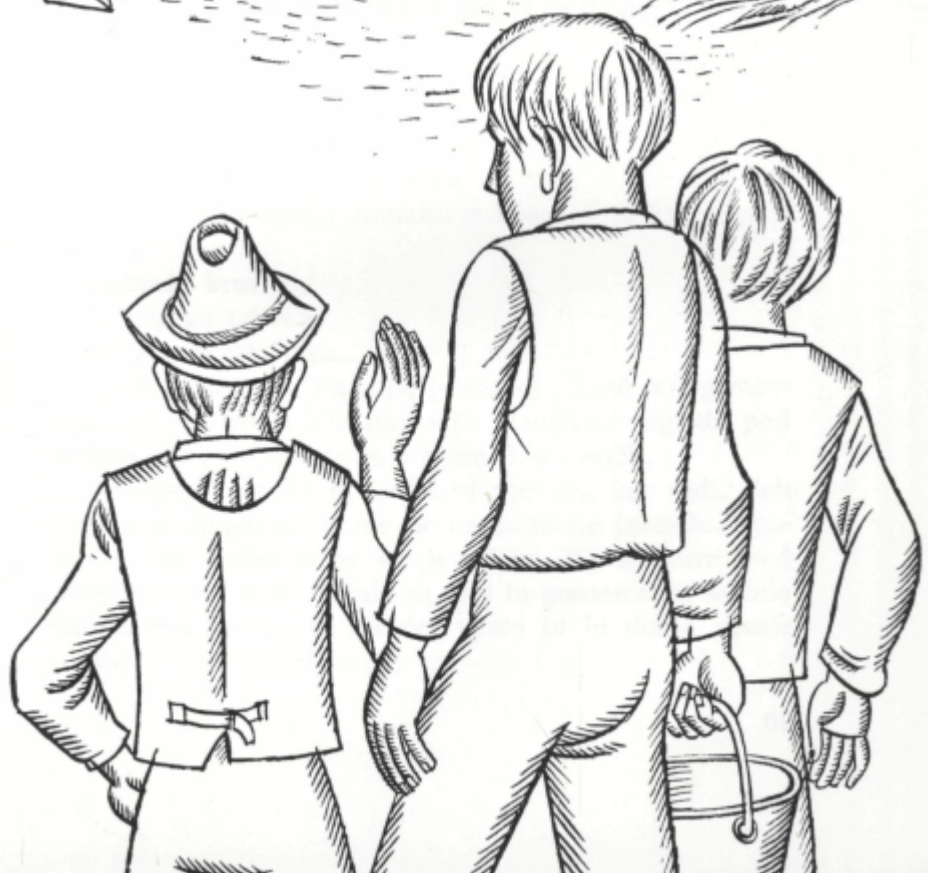
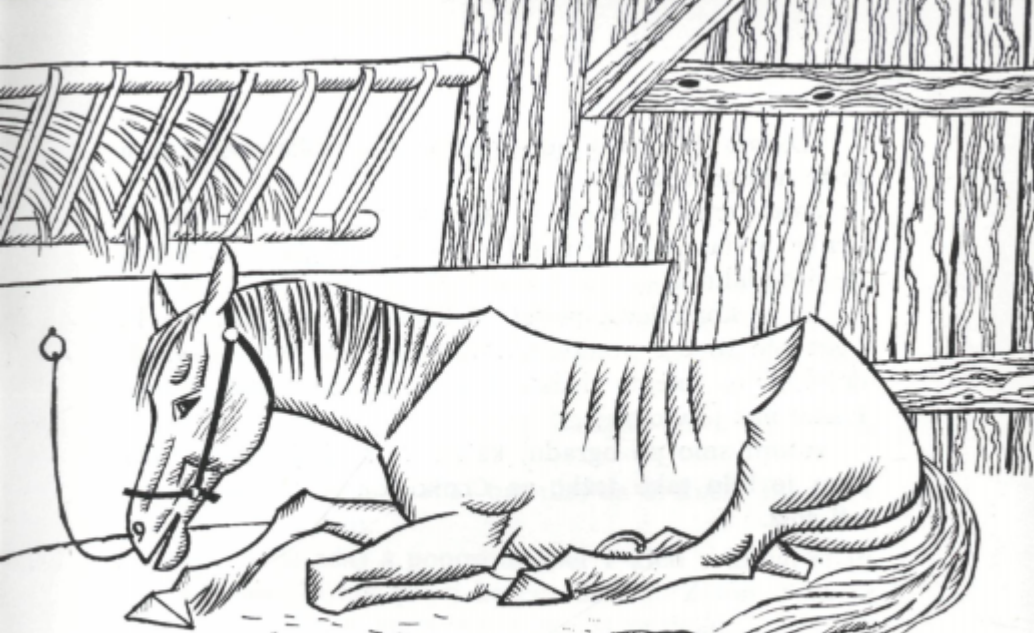
Ko smo se vrnili, so nas Bistričani sprejeli z veseljem. Kaj takega se na Bistrici še ni zgodilo.

Nekega dne pa je Črnka zbolela. Naš oče je hodil okrog prestrašen. Saj Črnka ni nič več jedla. Samo ležala je. Tudi mi trije smo prišli v hlev. Od časa do časa je dvignila glavo in nas pogledala z velikimi očmi.

»Nekaj nas prosi,« je dejal Tjaš našemu očetu.

»Žejna je, a ne sme piti vode. Nič ne bo iz nje. Moral bom po konjederca, da jo odpelje. Ne morem je več gledati, kako se muči.«

Oče je odšel iz hleva. Posebno nam je bilo težko, ko je Črnka spet dvignila glavo in nas pogledala.

»Dajmo ji vode,« je dejal Izidor. »Napravila nam je že mnogo veselja.«

Zajeli smo s kanglo iz studenca vodo in jo prinesli Črnki. S slastjo jo je popila. Položila je glavo na slamo in si oddahnila.

Ko je konjederec prišel po Črnko, so vsi naši jokali. Tudi oče si je s predpasnikom brisal oči. Nam trem je dejal, da ne smemo gledati, kako jo bodo dvignili na voz. Poslal nas je v ograd.

Hodili smo po ogradu, kakor da bi kaj iskali. Toda nam je bilo tako težko za Črnko, da smo imeli polne oči solz.

Ošlajev Tjaš je postal tat

Odkar je Ošlajevi mami umrl mož in je ostala s svojimi otroki sama, je morala včasih prijeti tudi za koso. Treba je bilo nakositi travo za živino. Nekega dne tega ni utegnila. Rekla je Tjašu:

»Vzemi koso in nakosi na Zatonu travo za kravo, telička in prašička.«

Mama je Tjašu do zdaj branila, da bi kosil. Bil je za koso še premajhen.

Zato jo je zdaj s ponosom snel v kleti s klina, si jo dal na ramo in kot pravi kosec odšel na Zaton. Tam je začel kositi. Ko je zamahnil prvič, si je dejal:

»To je za našo kravico.«

Ko je zamahnil drugič:

»To je za našega telička.«

Ko je zamahnil tretjič:

»To je za našega prašička.«

Pri vsakem novem zamahu s koso si je kar naprej brundal:

Za našo kravico,
za našega telička,
za našega prašička.

Kosil je in kosil. Najrajši je mahal s koso pod grmovjem, kjer je bila trava največja. Naenkrat zagleda pod pokošeno travo gnezdo in v njem deset jajčk.

Od veselja sploh ni vedel, da je res, kar vidi. Teh jajčk niso znesle ne vrane ne srake in ne jastrebi. Spoznal je takoj, da so to kurja jajčka. Ko so kure med grmovjem in travo brskale za črvi in gosenicami, so bile gotovo prelene, da bi šle čez cesto in bi doma znesle jajčka.

Toda čigave so bile kure, ki so znesle toliko jajčk? Če bo šel vprašat Mlinaričeve, bodo rekli, da so njihova. Če bo šel vprašat Horvatove, bodo rekli, da so njihova. Če bo šel vprašat Kavaševe, bodo rekli, da so njihova. Tako ne bi nikoli mogel zvedeti, čigava so v resnici jajčka pod grmom. Zato je sklenil takole:

»Najbolje bo, če jih nesem v trgovino in jih prodam. Za denar si bom kupil šivanke. Kozlarjev Izidor mi bo iz njih naredil trnke in lovili bomo ribe.«

Tjaš je res jajčka pobral in jih skril v predpasnik. Moral jih je skriti, ker mama za njegovo prodajo ni smela vedeti. Kaj takega ne bi nikoli dovolila.

Tjaš je vzel še koso in odšel v trgovino. V trgovini je jajčka prodal. Trгоvec mu je dal zanje šest šivank in še nekaj denarja.

Ko mu je dajal denar, je v trgovino stopila Ošlajeva mama. Tjaš je od strahu mamо samo gledal in čakal, kaj se bo zdaj zgodilo. Ljudje v trgovini so utihnili.

»Zakaj si mu dal denar,« je Ošlajeva mama strogo vprašala trgovca.

»Za jajčka.«

Obrnila se je k Tjašu.

»Kje si vzel jajčka?«

»Na Zatonu sem jih našel pod grmom.«

»Ti bom že dala pod grmom. Tebi kure pod grmom nesejo jajčka?«

Ošlajeva mama je Tjaša pripognila in mu jih začela pred vsemi ljudmi nalagati tja, kjer so bile hlače najbolj napete. Ko se je malo upehala, ga je znova vprašala:

»Kje si vzel jajčka?«

»Pod grmom.«

»Ti bom že dala pod grmom.«

In spet je začela Tjašu nalagati na zadnjo plat. Ko je čez čas prenehala, je spet vprašala:

»Kje si vzel jajčka?«

»Pod grmom.«

»Ti bom že dala pod grmom.«

Nalaganje na zadnjo plat se je nadaljevalo. Ljudem v trgovini se je zdelo tega dovolj. Potegnili so ji Tjaša iz rok. Ošlajeva mama pa jim je rekla:

»Pri hiši nimamo ničesar drugega kakor poštenost. Te pa ne bom dala za kurja jajčka. Zato tatu ne bom trpela pri hiši, naj se zgodi, kar se hoče.«

Tjaša je ta očitek ujezil. Rekel je mami:

»Nisem jih ukradel.«

»Kje si jih pa dobil?«

»Pod grmom.«

»Tiho!« ga je prekinila mama.

Tjaš je stekel iz trgovine in nato domov. Mama je vzela koso, ki je bila zunaj naslonjena na zid. Dala si jo je na ramo. Ko je šla proti domu, ji je bilo žal, da ni šla sama kosit na Zaton. Če vse drugo opravi sama, bi še pokosila, kakor vedno.

Tjaš je moral še dolgo potem poslušati, da je tat. Nikoli ni mogel prepričati mame, da je jajčka res našel pod grmom.

Kako je umrl starček Andraž

Kako je umrl starček Andraž, smo odkrili mi, dečki, ki smo se skrivali pri Domjanovih.

Pri Domjanovih smo se skrivali zato, ker so imeli velik hlev, veliko parmo in gumno, polno listja. Na dvorišču je bil tudi kup hlodov. Za hlosti sta stala dva velika koruznjaka. Tako je bilo pri Domjanovih dosti koticov, kjer smo se lahko skrili.

Andraž je služil pri Domjanovih za hlapca, odkar so ljudje pomnili. Dočakal je visoko starost, da ni mogel več delati. Spal je še zmeraj v hlevu na senu. Ko je že težko hodil, so mu Domjanovi nosili hrano v hlev. Zgodilo se je tudi, da so nanj pozabili. Posebno, kadar so imeli dosti dela, se ni nihče spomnil, da bi mu prinesel v hlev skodelico tople hrane. Andraž je bil zaradi tega žalosten. A ne zaradi hrane. Jedel je malo kakor piška. Žalosten je bil zaradi tega, ker živine niso nikoli pozabili nakrmiti, nanj pa so pozabili. Niso se imeli časa z njim niti pogovarjati. Videl je, da pri Domjanovih nihče več ne misli nanj.

Zato se je Andraž vedno razveselil, ko smo se prišli k Domjanovim skrivat. Naše skrivanje ga je zvalo iz hleva. Vstal je z ležišča postlanega s senom in je prikljukal ob palici pred hlev. Celo na hlode je zlezel, da bi nas pri skrivanju bolje videl.

Andraža je posebej zabaval Izidor. Ko je Izidor iskal, se je pačil in migal z glavo proti Andražu, če išče v pravo smer. Andraž je kar žarel in se mu smehljal, posebno če je bil Izidor na pravi poti, da nas najde. Zaradi tega je imel Izidor pri iskanju največ uspeha.

»Ne smete se mu več smejati,« smo rekli Andražu.

»No, pa se ne bom več,« je dejal Andraž.

»Najbolje bo, če se greste z nami skrivat,« ga je na pol v šali, na pol zares vabil Tjaš.

»Saj bi se šel, pa ne morem več. Tudi jaz sem se nekoč skrival, kakor vi. Takrat je bila Bistrica še majhna vas. Skrivanje je bila najlepša igra, kar pomnim. Tudi vi se kar skrivajte. Ko boste zrasli, se ne boste več. Boste videli, da se ne boste več skrivali.«

Po tem našem razgovoru je postal Andraž kar nekam tih. Res se Izidorju ni več smehljajal. Tudi slabo se je počutil. Ko smo odšli od Domjanovih, je mislil oditi nazaj v hlev. A ni več mogel. Odšel je na gumno in se zakopal v listje.

Drugega dne smo se spet prišli k Domjanovim skrivat. Andraža pa ni bilo na hlode. Tudi v hlevu ga nismo našli. Tistega dne smo se skrivali, ne da bi Andraž sedel na hlodih. Zanj nismo vedeli, dokler se ni Izidor name-raval skriti v listje na gumnu. Ko se je hotel vanj zakopati, je zgrabil za nekaj trdega. Odrinil je listje in odkril Andraža.

»Andraž je v listju, mrtev je!« je zaklical Izidor.

Vsi dečki smo se nehali skrivati. Pritekli smo iz vseh kotov in smo od daleč gledali Andraža v listju. Nekateri so od strahu stekli na ulico.

Pri Domjanovih ni bilo nikogar doma. Mimo je prav takrat prišel stari Žerdin.

»Kaj se je zgodilo, dečki?«

»Andraž je mrtev!«

Stopil je hitro na dvorišče in šel na gumno. Položil je roko Andražu na čelo. Čez čas je dejal:

»Res je mrtev. Zaslužil si je lepšo smrt. Lepšo smrt.«

Drugega dne so Andraža pokopali. Pri Domjanovih smo se skrivali naprej, čeprav Andraž ni nikoli več pri-

kljukal iz hleva in zlezel na hlode. Sčasoma je tudi naše skrivanje bilo bolj redko. Ko smo odrasli, smo skoraj vsi odšli iz Bistrice. Andraž je imel prav, ko nam je dejal, da bomo tisto skrivanje pomnili, dokler bomo živeli.

Ko se zdaj vračam na Bistrico in vidim otroke, da se skrivajo v hlevih, za hlodi in koruznjaki, se spomnim tudi našega skrivanja. In spomnim se, seveda, vedno tudi na Andraža.

Sračje gnezdo in večno prijateljstvo

Kozlarjev Izidor je našel na Krapčevem, jagnedu gnezdo z mladimi srakami.

»Pojdimo in srake odnesimo,« je rekel Ošlajevemu Tjašu in meni.

Takoj smo se napotili na Prodi, kjer je sredi travnika rasel velikanski Krapčev jagned. Na tisti travnik pa ni smel nihče stopiti, da ne bi pomendral Krapcu trave. Ker je bil Krapec hud mož, se je njegovega travnika rajši vsak daleč izognil. Tudi Izidor se ga je bal, zato nama je rekel:

»Vidva bosta pazila na Krapca, jaz pa bom splezal na jagned po srake. Ali ne bosta zbežala?«

»Ne bova,« sva mu zatrdila.

»Če pobegneta, ne bomo več prijatelji,« je rekel Izidor.

»Nikoli te ne bova zapustila,« sva rekla midva.

»Če bosta zbežala, si bom izbral druge dečke za prijatelje,« je dejal Izidor.

Ker bi Tjaš že imel rad srake v rokah, je od navdušenja vzkliknil:

»Naše prijateljstvo bo večno, Izidor. Ti kar splezaj na jagned. Če bo kdo prišel, te bova branila.«

Ko smo šli potem čez Krapčev travnik, smo travo pošteno pomendrali. V gnezdu na jagnedu so bili res mladiči. Izidor ni več vzdržal. Začel je plezati po deblu, spretno kakor maček. Ko so ga zagledale stare srake, ki so od nekod priletele in so prinesle mladičem hrano, so se začele neznansko dreti. Nama s Tjašem so se od strahu že začele tresti hlače. Kaj če bo srake slišal Kra-

pec. Kar naenkrat je res od nekod zagrmel strašen Krapčev glas:

»Kaj delate? Čakajte, da vas dobim v roke!«

Naju s Tjašem je kar odneslo izpod jagneda. Izidor se je spustil naglo po deblu navzdol. Zaslišalo se je »rrrrsk« in že je bil na tleh. Vsi trije smo tekli, kar smo mogli. Šele na Bistrici smo se ustavili. Izidor je dvignil srajco. Pokazal nama je ves popraskan trebuh in nama očital:

»To je zdaj vajino večno prijateljstvo.«

Midva s Tjašem sva molčala. Res sva ga pustila na jagnedu in zbežala. A Izidor kljub temu ni bil hud na naju. Rekel nama je:

»Samo, da smo ušli. Srake bomo že še kje staknili.«

Izidor je zažgal smodnik

Naš oče je bil lovec. Toda bolj ko na lovski plen, je bil ponosen na svojo puško. Njegova puška je visela v veži, da jo je lahko videl vsak, ki je šel mimo hiše.

Tako je puško z ulice večkrat na skrivaj občudoval Kozlarjev Izidor. Ko sem bil nekega dne sam doma, sta z Ošlajevim Tjašem prišla k nam. Izidor je rekel:

»Daj mi puško. Videl boš, da bom z enim strelom sklatil sto vran.«

»Sto vran ne boš sklatil,« sem zmajal z glavo.

»Natanko sto jih bo padlo od enega strela.«

»Oče bo zvedel, da sem vzel puško,« sem se obotavljal.

»Ne bo zvedel. Skrili se bomo z njo v grmovje.«

Pred Izidorjem se ne bi rad pokazal strahopetca. Zato sem šel v hišo. Vzel sem v omari nekaj nabojev in snel puško v veži s klina. Stekli smo z njo v grmovje.

Izidor je bil puške zelo vesel. Pogledal je skozi cevi in dejal:

»Rjava je, a nič za to. Sto vran bo padlo, kot bi mignil.«

Dal sem mu naboje. Dva je potisnil v cevi, druge je spravil v žep. Puško je spet zložil. Bila je tako težka, da nikakor ni mogel z njo meriti. Zato je rekel Tjašu:

»Dal ti bom cevi na ramo.«

Izidor mu je položil cevi na ramo in pogledal v nebo, če leti kje sto vran, da bi jih sklatil.

Stali smo skriti v grmovju in jih dolgo čakali. Nazadnje nama je Izidor dejal:

»Vrane so najbolj pametne ptice. Danes jih ne bo. Zato bom streljal na vse, kar bo priletelo pred puško.«

Namesto vran je priletel od nekod vrabec. Izidor je pomeril nanj in sprožil. V tistem trenutku je strahovito počilo.

Izidorja je sunila puška, da je padel v travo. Vsi trije smo se ustrašili. Še bolj se je ustrašil vrabec. Videl sem ga, kako se je dvignil v nebo in odletel. Izidor je čez čas dejal:

»Cevi so zarjavele, zato vrabec ni padel. Mogoče je tudi smodnik zanič.«

Izidor bi bil smodnik rad preizkusil. Nekaj nabojev je odprl in smodnik stresel na tla. Prižgal je vžigalico. Sklonili smo se, da bi Izidorjev poizkus bolje videli. Komaj se je Izidor z vžigalico dotaknil smodnika, nam je plamen švignil v obraze. Najprej sploh nismo vedeli, kaj se je z nami zgodilo. Mislili smo, da se je svet podrl.

Ko smo malo prišli k sebi, smo gledali drug drugega. Skoraj se ne bi poznali. Bili smo črni. Lase in obrvi smo imeli osmojene. Postali smo čudne spake.

Domov se sploh nismo upali. Nismo namreč mogli skriti, kaj smo prikacali.*

Takrat nas je začel klicati naš oče, ki se je vrnil domov. Ko je slišal strel in ni našel v veži svoje puške, je takoj vedel, da smo mu jo zmaknili.

Ko smo prišli iz grmovja, je zagledal tri črnuhe. Zelo se je ustrašil.

»Kaj ste napravili?«

Izidor je po njegovem glasu spoznal, da ne bo nič hudega.

»Preizkušali smo smodnik,« je dejal Izidor.

* Prikacati = skupiti.

Oče nam je vzel puško, gledal nas je in nato dejal:
»Puške se ne smete nikoli več dotakniti!«

Mimo so prišli ljudje. Ustavljali so se, kajti vsak nas je hotel videti. Po Bistrici se je takoj zvedelo, da smo bili na lovu za vranami in da smo preizkušali smodnik. Vsa vas se nam je smejala. Zato smo se izogibali ljudi, če smo se le mogli. Še med seboj nismo govorili o našem lovu in preizkušanju smodnika. Radi bi bili na to našo dogodivščino čimprej pozabili.

Žerdinova pipa je postala lokomotiva

Smodnik, ki smo ga zažgali Izidor, Tjaš in jaz, nas je hudo osmodil. Hodili smo okrog z ožganimi lasmi in obrvmi. Bili smo tudi črni kot zamorci. Najhuje nas je zbadal stari Žerdin. Če nas je le kje videl, se je delal iz nas norca:

»No, dečki, brez las in brez obrvi ste. Samo še cucelj vam manjka, pa boste taki kakor dojenčki.«

Njegovo zbadanje o cucljih nas je jezilo. Tega nismo mogli kar tako prenesti, saj smo se šteli že med bistriške dečke. Žerdin pa kar naprej:

»Samo še cucelj vam manjka.«

Izidor je imel končno tega dovolj. Odločil se je:

»Natrosil bom Žerdinu v pipo smodnik. Potem bo tudi on potreboval cucelj, ne samo mi.«

Izidor je imel še nekaj smodnika od tistega časa, ko je z našo puško streljal na vrabca. Za Žerdina bi bilo torej smodnika dovolj. Splazili smo se večkrat v Žerdinov ogradi in čakali na priložnost, kdaj bomo lahko prišli do Žerdinove pipe.

Nekoč se je Žerdin pripeljal z njiv. Spregel je kobilu. Suknjič, v katerem je imel svojo pipo, je pustil na koleslju. Medtem ko je Žerdin v hlevu kobilam deval v lestvico seno, je Izidor stekel h koleslju. Vzel je pipo iz žepa in vanjo natresel smodnik. Nato je stekel za ogel, kjer sva se skrila midva s Tjašem. Izza ogla smo potem vsi trije oprezali, kaj se bo zgodilo.

Žerdin je kmalu stopil iz hleva. Šel je h koleslju po suknjič. Sedel je pod brajdo za mizo. Zadovoljno je vzel iz žepa pipo na dolgi cevi. Pipa in cev sta bili zvezani z vrvico, na kateri so viseli trije rdeči cofki.

Žerdin je počasi začel basati v pipe tobak. Izidor je stopil izza ogla, za njim je stopil Tjaš, nato pa še jaz. Ko je Žerdin zagledal nas tri zamorce, ki jim še niso zrasli lasje in obrvi, je spet začel:

»No, dojenčki, kako je?«

»Dobro,« je dejal Izidor. »Kaj hočemo. Nekateri imajo lase in obrvi, drugi jih pa nimamo.«

»Viš, tako je. Samo še cucelj vam manjka. Ko bo v Štrigovi semenj, vam ga bom kupil. Enega za vse tri.«

Žerdin se je šalil in šalil. Pri tem je vlekel iz svoje velike pipe. Mi smo stali sredi dvorišča in čakali, kdaj bo v njegovi pipi nastala rabuka.* Spuščal je dim, ki se je dvigal pod brajdo. Ni trajalo dolgo, ko je iskrica vžgala smodnik in iz Žerdinove pipe je zasikalo in puhnilo kakor iz lokomotive.

Ko je puhnilo iz pipe, smo stekli na cesto. Vendar so pri nas doma takoj zvedeli, da smo Žerdinu osmodili brke. Meni so s šibo pošteno sprašili hlače. Tudi Ošlajev Tjaš je bil tepen. Le Izidor jo je dobro odrezal. Stekel je z doma in šibi ušel kakor vedno.

Res se je ta zgodba o smodniku za nas slabo končala, toda Žerdin nam ni nikoli več rekel, da nam bo kupil cucelj.

* Rabuka = hrup, direndaj.

Kako je Izidor poučeval očeta in mater

Nekega dne je Kozlarjev Izidor prišel med nas dečke in nam rekel:

»Našo mater in očeta bom naučil, da me ne bosta več priganjala k delu. Tudi pasel ne bom več. Potem se bom lahko potepal, kolikor me bo volja.«

S to svojo šolo je Izidor res začel že drugega dne. Oče in mati sta odhajala na polje. Mati je rekla Izidorju:

»Pojdi na pašo in krave lepo napasi!«

»Še kaj,« si je mislil Izidor. »Vidva kar pojdita, jaz bom pa delal, kar bo meni po volji. Vaju bom že naučil, da me bosta pustila pri miru.«

Oče in mati sta odšla na polje. Izidor je prišel na vas. Rekel nam je:

»S šolo sem že začel. Očeta in mater bom trdo prijel.«

Izidor se je potem potepal z nami celo dopoldne. Ko sta prišla oče in mati domov, so bile krave lačne. Izidorja sta komaj priklicala s potepa.

»Zakaj nisi napasel krav? Ne slišiš, da mukajo,« mu je rekel oče.

»Na krave sem čisto pozabil,« se je delal Izidor nevednega.

Oče in mati sta molčala. Oče je začel kravam polagati seno, mati pa je šla kuhat kosilo.

Izidor je bil vesel, da je njegova šola tako lepo uspevala. Bil je prepričan, da sta se oče in mati v njegovi šoli že začela prav lepo učiti. Kmalu se bosta naučila, da ne bosta kar naprej sitnarila.

Ko je mati skuhala, je dejala očetu:

»Kosilo je na mizi, pojdi jest.«

Izidorju ni nič rekla. To se mu je zdelo čudno. Vprašal je mater:

»Kaj pa jaz? Meni ne boš dala jesti?«

»Nate sem čisto pozabila. Saj boš jutri jedel,« mu je odgovorila mati.

Ko sta oče in mati v hiši jedla, je lakota Izidorja tako zdelovala, da se mu je kar bliskalo pred očmi. Ni zdržal, da ne bi šel v hišo in prosil očeta in mater, če bi tudi on lahko jedel. Dodal je:

»Saj bom popoldan spet šel na pašo.«

Ker je popoldan Izidor spet šel na pašo, smo ga vprašali, če je že nehal poučevati očeta in mater.

»Sem že nehal, ker imata preveč trde glave,« nam je dejal v zadregi.

Obraz v milnem mehurčku

Kozlarjev Izidor je rad pripovedoval, kakšne dobrote ima vsak dan doma za kosilo. Tudi kazal nam je, kako te dobrote uživa. Brez milnega mehurčka pa nam ni hotel niti pripovedovati niti kazati.

Milne mehurčke sem mu znal jaz najbolje napihniti. Milnico sem pripravil v črepinji. Moral sem dati v vodo precej mila, da so bili potem mehurčki dovolj veliki. Če niso bili veliki in podolgovati, Izidor sploh ni maral začeti predstave.

Izidorjeva predstava se je začela takole: jaz sem vtaknil slamo v milnico in mehurček napihnil, Izidor je sedel na zemljo in približal obraz mehurčku. Glava v mehurčku mu je postala podolgovata, usta so se mu raztegnila, ušesa so mu zrasla, vrat se mu je podaljšal. Tako strašilo nam je potem pokazalo, kako je opoldan za kosilo jedlo klobaso. Odprlo je žrelo in gohtalo.

Drugega dne je »strašilo« jedlo kuhana jajčka, tretji dan pa ocvrte piščance.

Pri ocvrtih piščancih so se Izidorjeve predstave nehale. Pred milnim mehurčkom nam je kazal, kako je jedel ocvrte piščance, in trdil je, da jih je jedel s kostmi vred. Tega mu nismo verjeli.

Nastala je med nami svaja,* če se ocvrti piščanci jedo s kostmi ali brez njih.

»Jutri bomo jedli za kosilo spet piščance. Jedel jih bom s kostmi,« je dejal Izidor. Strašno je bil čemerenn** na nas, ker smo bili tako drzni, da mu tega nismo verjeli.

* Svaja = prepir.

** Čemerenn = jezen.

Na tihem smo se dogovorili, da bomo drugega dne opoldne šli h Kozlarjevim in bi našli Izidorja pri piščancih. Naj nam pokaže v resnici, ne pred milnim mehurčkom, če je piščance s kostmi. Pred milnim mehurčkom lahko govori vsak, kar hoče.

Drugega dne smo skrivaj legli za Kozlarjev plot in čakali, da pokliče Kozlarjeva mama domače h kosilu. Izidorja smo celo videli, da je šel v hišo.

Počakali smo, da jih zalotimo prav pri ocvrtih piščancih. Ko se nam je zdelo, da so s pojedino začeli, smo navalili proti hiši. Jaz sem šel v hišo, drugi so stopili k majhnim oknom, v katerih so bili vdeleni leseni križi.

»Dober dan,« sem pozdravil.

»Dober dan,« so mi odgovorili Kozlarjevi, ki so sedeli okrog mize.

»Kaj bi rad?« me vpraša Kozlarjev oče.

»Prišel sem pogledat, če Izidor je ocvrte piščance s kostmi.«

»Kakšne ocvrte piščance?« se začudi Kozlarjeva mati.

»Še koruzni močnik težko zmoremo pri hiši.«

Res sem videl, da so imeli na mizi veliko skledo, iz katere so grabili rumeni koruzni močnik.

Od tistega dne se Izidor ni maral več pogledati v milnem mehurčku in nam pripovedovati, kaj doma jedo.

Izidor je imel krhļjev za petdeset konjskih voz

Pri Krampačevih so bili pri hiši sami odraščeni. Zato so se razveselili, če jim je kdaj Kozlarjev Izidor prišel past krave.

Za njegovo pomoč so Krampačevi kupili Izidorju včasih nove čevlje, včasih cajgaste* hlače, včasih srajco, včasih kapo. In še nekaj je bilo, kar je vleklo Izidorja h Krampačevim. To je bila njihova klet. Ta je bila več vredna kakor vsi čevlji, hlače in srajce, ki jih je dobil Izidor pri Krampačevih.

Če je Izidor samo stopil v klet, so mu udarile v nos take dišave, da bi bil že skoraj od tega sit. V kleti je bilo namreč polno jabolk, orehov, suhih sliv in krhļjev.

Včasih se je Izidor pobahal:

»V Krampačevi kleti imam samo krhļjev za petdeset konjskih voz.«

»S teboj gremo v klet. Vzemi nas s seboj, če si naš prijatelj,« smo mu rekli mi dečki.

Izidor pa tega ni maral. Bal se je, da bi nas Krampačevi v kleti zasačili. Krampač ni poznal šale. Bil je skopuh. Če bi nas dobil v svoji kleti, bi nas gotovo premlatil.

Ko je ob neki priliki Izidor spet pripovedoval o svojih krhļjih, da jih ima v Krampačevi kleti nad petdeset konjskih voz, smo se te njegove baharije naveličali. Zagrozili smo mu:

* Cajgaste hlače = hlače iz močne rebrasto tkane bombažne (tudi volnene) tkanine.

»Če nas ne boš vzel s seboj v klet, ne bomo hodili več s teboj. Bodi sam, kjer hočeš.«

Tega se je Izidor ustrašil. Brez prijateljev ne bi mogel živeti.

Ko so nekoč vsi Krampačevi šli na njive, nam je rekel:

»No, dečki, zdaj pa gremo h Krampačevim v klet. Vsak bo lahko jedel, kolikor bo hotel.«

Ko nam je to povedal, je med nami nastalo tako veselje, da se ne da popisati. Nekateri so metali v zrak kape, drugi so postavljali rasteca,* tretji so se valjali po travi. Kaj se ne bi. Saj je bilo v kleti samo krljev za petdeset konjskih voz. Koliko je bilo šele jabolk in orehov. Ajdi, hitro v klet, dokler so Krampačevi še na njivah!

Ko smo prišli na Krampačevo dvorišče, smo našli pred kletjo privezanega psa Sultana.

Ko smo zagledali Sultana, smo obstali. Od jeze se mu je naježila dlaka na vratu. Odprl je svoj gobec in nam pokazal dve vrsti velikanskih ostrih zob. Zalajal je na nas tako strahovito, da se je listje po drevju kar zganilo. Nato je skočil proti nam. K sreči ga je zadržala močna veriga, s katero je bil privezan. Če bi Sultan mogel do nas, bi nas raztrgal na drobne koščke.

Izidor se je odločil, da bomo šli v klet raje skozi okno.

Res se mu je okno posrečilo odpreti. Ko je Sultan to videl, se je zaganjal proti nam in lajal. Vedel je, da bodo tatovi le prišli v klet, ki jo je čuval.

Njegovo lajanje so slišali Krampačevi, ki so delali na njivah. Po lajanju se jim je zdelo, da doma nekaj

* Rastec = postavim se na glavo.

ni v redu. Krampač si je v grmu odrezal bat in se napotil čez njive proti domu.

Mi smo medtem prišli skozi okno v klet. Okno je bilo sicer majhno, a vendar toliko veliko, da smo drug za drugim zlezli noter.

Kaj vse smo tam videli! Izidor ni lagal, da je bilo v Krampačevi kleti samo krhljev za petdeset konjskih voz. Koliko je bilo šele jabolk, orehov in suhih sliv. Začeli smo te dobrote jesti in jih basati v žepe. Le Izidor je stal pri oknu, ker se je bal, da ne bi kdo prišel in bi nas v kleti zasačil.

In tako je prvi zagledal Krampača, ki je prihajal z batom domov.

»Bežimo,« je zavpil in se pognal skozi okno. Tudi mi smo se zapodili proti okenčku. Vsak bi rad potisnil prvi svojo glavo na prosto. V tej stiski smo vpili drug na drugega.

»Ne vleci me nazaj! Ne praskaj me! Spusti mene ven!«
Med nami se je vnel tepež.

Za las je manjkalo, pa bi nas Krampač ujel. Komaj smo se zgnetli skozi okenček, preden je prilomastil. Sadje, ki smo si ga nabasali v žepe, smo izgubili, tako smo tekli.

Izidor ni nikoli več pasel Krampačevih krav. Zato mu tudi niso več kupili ne srajce ne hlač in ne čevljev. Seveda tudi v klet ni smel več, čeprav so Krampčevi vsako leto imeli v njej še vedno polno dobrot.

Ribe nimajo vžigalic

Na ledu se je tistega dne zbralo vse, kar je bilo mla-dega na Bistrici. Sankali* smo se in se vozili s sanmi. Kozlarjev Izidor je švigal med nami na eni leseni drsalki, ki jo je imel privezано z motvozom na nogo.

V tem je prišel na led Horvatov Štef. Obut je bil v velikanske škornje. Na rami je nosil dolg drog. Na koncu droga je imel privezано mrežo, ki smo ji rekli kržak. Štef je prišel s kržakom lovit ribe. S seboj je prinesel sekiro.

Kržak je položil na led. Vzel je sekiro in zasekal v led, da so drobci ledu švignili izpod sekire visoko v zrak. Začel je sekati štirioglato luknjo, kakršno vedno napra-vijo ribiči, ko hočejo pod ledom loviti ribe. Tej štirioglati luknji v ledu smo rekli tonjava.

Ko je Štef tonjavo obsekal in kos ledu potegnil iz nje, smo zagledali vodo. Vsak je rinil glavo nad tonjavo. Videli smo na dnu vode črno preperelo vrbovo listje, preperele veje in travo. Kako lep je bil v vodi svet, v katerem pozimi živijo ribe!

»Ribe pod ledom gotovo zebe,« je menil Ošlajev Tjaš.

»Kaj še,« je dejal Štef. »Vsaka riba si zakuri ogenj-ček in se greje. Na večer si ribe vodo segrejejo, da za-spijo pod ledom na toplem.«

Mi smo umolknili. Nikoli še nismo slišali, da bi ribe pod ledom kurile ognje. Ko je Štef to opazil, je rekel Kozlarjevemu Izidorju:

»Ti, Izidor, si med vsemi dečki najbolj pogumen. Pomoči roko v vodo, pa boš videl, da je topla.«

* Sankati = drsati.

Izidor je bil ponosen, da ga je Štef tako pohvalil. Odrinil je takoj nekaj dečkov, ki so stali pred njim, in se podrsal po eni nogi proti tonjavi. Ker se je preveč zagnal, mu je spodrsnilo in je štrbunknil v vodo. Vsak, kdor je mogel, mu je skušal pomagati. Šele Štefu se je posrečilo, da ga je potegnil iz tonjave. Voda je curljala od Izidorja, on pa se je ves tresel.

»Saj voda ni topla,« je Izidor jezno očital Štefu.

»Gotovo ribe še niso zakurile ognjev,« se je smejal Štef. Še bolj jezen na Štefa je bil Ošlajev Tjaš. Rekel mu je:

»Ribe sploh ne morejo zakuriti ognjev. Saj nimajo vžigalic.«

Na Bistrici smo izdelali avto

V današnjih časih ima na Bistrici že skoraj vsaka hiša avto. Nekoč seveda ni bilo tako. V našo vas avto sploh nikoli ni privozil. Videli smo ga samo, ko je ropotal po veliki cesti mimo travnikov, kjer smo pasli krave in kobile. Če smo zaslišali v daljavi ropot in smo zagledali nad veliko cesto oblak prahu, smo vedeli, da bo privozil mimo travnikov avto.

Takrat smo tekli k cesti, kolikor so nas nesle noge. Videli smo avto in v njem so sedeli resni in gosposki ljudje.

Nekoč je imel Kozlarjev Izidor tega tekanja dovolj. Rekel nam je:

»Dečki, izdelajmo sami avto!«

»Izdelajmo ga!« smo se navdušili.

»Odpeljimo se z njim v Lendavo, v Maribor in v Ljubljano!«

»Odpeljimo se!«

Bili smo prepričani, da bo Izidor znal izdelati avto. Njegov brat Ivan je namreč v Ameriki pral avtomobile in je o njih domov mnogo pisal. Tako si je Izidor o avtomobilih nabral veliko znanja. Vedel je, da ima vsak motor več cilindrov in da avto poganja bencin. To so bile velike skrivnosti, ki jih je poznal samo Izidor. Izidorjevo znanje je bilo dovolj, da si izdelamo avto in se odpeljemo z njim v neznane kraje.

Izidor je mene poslal domov. Veled je:

»Pripelji mi kolica z vlečnico, s katero vozite plug in brano.«

Stekel sem domov in kolica in vlečnico pripeljal. Glavni del avtomobila smo tako že imeli.

Juriju je Izidor dejal:

»Pojdi po jermene. Vzemi jih iz konjskih komatov.«

Jurij je stekel domov in jermene prinesel. Tudi jermeni so postali del avtomobila.

Tjašu je Izidor zapovedal:

»Pojdi domov in mi prinesi petrolejko s cilindrom. En cilinder bo za naš avto dovolj.«

Tjaš se je zbal mame in ni maral domov.

»Naj gre po petrolejko kdo drug.«

»Prav. Jaz grem ponjo,« je dejal Izidor. »Ampak, ti se ne boš vozil z nami. Mi bomo videli mnogo sveta. Ti pa se kisaj doma in pasi krave.«

Izidor je res prinesel od doma petrolejko z velikim cilindrom. Z motvozom jo je privezal na kolica. Z jermeni je pritrdil kolica na vlečnico. Ko je bil tako naš bistriški avto izdelan, je Izidor dejal:

»Še očala mi prinesite. Če mi bo med naglo vožnjo zletela kakšna mušica v oko, se bom kam zaletel.«

Vučkov Jurij je stekel domov po dedkova očala. Avto smo z Izidorjem vred potiskali proti suhemu koritu struge. Spustiti smo ga nameravali po bregu navzdol, da bi ga preizkusili.

Ko smo prišli do struge, je Izidor prižgal petrolejko, si na nos dal očala Vučkovega dedka in dejal:

»Bencina nimamo. Pa nič hudega. Za naš avto je tudi petrolej dober.«

Trdno se je v avtu prijel. Potisnili smo ga po bregu v strugo. Toda jermeni so se zamotali okrog koles in Izidor se je z avtom prevrnil. Petrolejka je s cilindrom vred padla pod avto in se razbila na tisoč koščkov.

Tako naš bistriški avto ni nikoli zaropotal in nikoli ni dvignil na cesti prahu kakor drugi avtomobili. Naš avto je bil tudi prvi in zadnji, ki smo ga izdelali na Bistrici.

Budilka in rdeče češnje

Jožef Hozjan se je vrnil iz Amerike, kjer je živel več kakor dvajset let. Iz Amerike je prinesel gramofon, svetle naramnice, lepe srajce in obleke ter budilko. Nihče na Bistrici še ni budilke niti videl niti ni o njej slišal.

Tisti Bistričani, ki so bili s Hozjanom prijatelji, so ga hodili obiskovat. Amerikanec je z njimi obujal spomine na nekdanje čase, igral jim je na gramofon ter jim razkazoval obleke in srajce. Največ zanimanja od vseh stvari, ki jih je Hozjan prinesel iz Amerike, pa je vzbujala budilka. Nihče ni mogel verjeti, da budilka pozvoni ob tisti uri, tisti minuti in tisti sekundi, ob kateri hoče Amerikanec. Tako je bila ta čudežna budilka skoraj vedno navita in pripravljena za vsakega, ki je prišel, da bi mu zaropotala.

Tista Hozjanova budilka je Kozlarjevega Izidorja, Ošlajevega Tjaša in mene tako prestrašila, da si je Izidor zvil nogo, Tjaš si je strgal srajco, jaz pa bi bil zaradi njenega ropotanja od strahu skoraj umrl.

Kako se je zgodilo?

Pri Hozjanovih so zorele pred hišo češnje. Tiste češnje so nas tri neprestano dražile. Požirali smo sline. Ko smo šli mimo Amerikančeve hiše, se nam je zdelo, da nam govorijo:

»Pridite! Sladke smo! Dosti nas je! Nabašite si z nami žepe!«

Nazadnje res nismo mogli drugače, kakor da smo morali iti na češnjo. Izidor je menil:

»Drugi si hodijo k Amerikancu ogledovat njegovo bogastvo, mi pa si oglejmo njegove češnje.«

Najprej smo oprezovali okrog Hozjanove hiše, če je kdo doma. Ko nismo nikogar opazili, smo splezali na češnjo. Končno smo le bili pri rdečih češnjah. Jedli smo jih in si jih tlačil v žepe. Tjaš si jih je začel tlačiti celo za srajco. Sčasoma mu je bil trebuh tako velik in napet kakor trebuh Amerikanca Hozjana. Takrat pa je v sobi pri Hozjanovih zaropotalo.

Ker je bilo okno odprto, smo mislili, da je Amerikanec prihrumel že pod češnjo. Izidor se je kar spustil z vej. Padel je na tla in si zvil nogo. Tjaš se je spuščal ob deblu navzdol in si čisto pomečkal svoj veliki trebuh, ki je bil poln češenj. Pri tem ga je še ujela veja in mu strgala srajco. Jaz sem se pa tako prestrašil, da bi skoraj ne bil mogel s češnje.

Ko smo se znašli na tleh, je v sobi še ropotalo. Zdelo se nam je, da se bo hiša podrla. Tekli smo, kolikor smo mogli. Izidor je plantal* in s težavo lezel za nama čez plotove.

Naš pobeg je opazoval Kozlarjev oče. Ko smo pritekli do njega, smo se šele ustavili. Izidor se je držal za gleženj. Tjaš je imel trebuh rdeč od češenj, jaz pa sem se od strahu tresel.

»Kaj se je zgodilo?« nas je vprašal Kozlarjev oče.

»Pri Hozjanovih v hiši nekaj straši,« je dejal Izidor. Kozlarjev oče se je nasmejale. Rekel je:

»Kakšni dečki pa ste? Od strahu pred budilko bi skoraj podrli vse plotove.«

Zaradi naše strahopetnosti nam je bilo nerodno. Ko je Kozlarjev oče odšel v hišo, je Izidor dejal:

»Ko me ne bo več bolela noga, bomo spet šli na češnjo. Ampak takrat ne bomo zbežali, tudi če bo ropotalo sto budilk.«

* Plantati = šantati.

Budilka in berač Buček

Na Bistrici so po hišah kradli samo cigani. Pred njimi so morali ljudje vse skrivati in zaklepati. Nikoli pa niso kradli berači.

Posebno pošten je bil berač Buček. To je bil majhen človeček, ki je prišel na Bistrico enkrat ali dvakrat na leto. Od hiše do hiše je hodil globoko pripognjen pod svojo vrečo. Včasih, ko je bila vreča polna, ga je pritiskala k tlom in zdelo se je, kakor da sama hodi od hiše do hiše.

Ko je Buček napolnil svojo vrečo, je moko prodal pri trgovcu. Potem je odšel v svet in se vrnil čez nekaj mesecev. Spet je oblezel z vrečo vse hiše. Tako bi gotovo hodil na Bistrico, dokler bi mogel nositi svojo vrečo, če se ne bi spozabil in je tudi on kradel.

Prišel je namreč k hiši Amerikanca Hozjana. Pri Hozjanovih ni bilo nikogar doma. Pozabili so tudi hišo zakleniti. Če bi zdaj prišli k hiši cigani, bi pokradli vse, kar bi mogli. Beraču pa še na misel ni prišlo, da bi se česa dotaknil.

Buček je našel vrata v hišo odprta. Šel je v sobo in klical domače. Ko se mu ni nihče oglasil, je že mislil oditi. A takrat je zagledal na mizi budilko.

Strmel je nekaj časa v to čudno uro brez uteži, ki je stala na mizi in kar naprej tiktakala. Take ure še ni nikoli videl. Svetila se je, kakor bi bila iz čistega srebra. Obšla ga je želja, da bi jo ukradel. Kar v vrečo bi jo najrajši pobasal. Če bi jo imel, bi bil najsrečnejši človek. Hodil bi po svetu in ura bi mu tiktakala. Kar naprej bi mu tiktakala.

Ko se v hiši še vedno ni nič zganilo, je Buček budilko pograbil in jo skril v svojo vrečo. Potisnil jo je v moko, da je ne bi nihče videl. Naglo se je pobral od Hozjanovih in beračil dalje po vasi. Beračil je veselo, kajti z uro v vreči je bil zdaj najbogatejši človek na svetu.

Tako je prišel tudi do Kozlarjevih. Ko je Kozlarjeva mama zagledala Bučka pri dvoriščnih vratih, je šla v hišo. Prinesla mu je z vejačko moke. Buček je stal na stopnicah pred vežnimi vrati. Prav ko mu je Kozlarjeva mama sipala moko v njegovo veliko vrečo, je budilka zaropotala.

Kozlarjeva mama je v strahu zaklicala:

»Jezuš, pomagaj! Vrečo bo razneslo.«

Ropotanje sta slišala tudi Kozlarjev oče in Izidor, ki sta bila nekje za hišo. Pritekla sta na dvorišče. Buček je še stal ob vreči in jo držal zgoraj za robove. Ni vedel, kaj naj stori. Najrajši bi se od sramu pogreznil v zemljo.

Kozlarjev oče se je smejal in rekel Bučku:

»Ti, v svoji vreči nimaš samo moke. S seboj nosiš tudi strahove.«

Buček je molčal. Kozlarjev oče je potegnil iz vreče budilko, ki je nehala ropotati.

»O ti nesrečna ropotulja,« je dejal Kozlarjev oče. »Ali boš kar naprej delala nemir na Bistrici? Najboljše bi bilo, da te Hozjan pošlje nazaj v Ameriko.«

Medtem ko so si Kozlarjevi ogledovali Hozjanovo budilko, se je berač Buček izmuznil z dvorišča. Pustil je vrečo z moko vred pri Kozlarjevih in se na Bistrico ni nikoli več vrnil.

Gotovo je še dolgo beračil po svetu. Toda hodil je brez budilke, o kateri je mislil, da mu bo prinesla bogastvo.

Budilka in vreča moke

Po vasi se je takoj raznesla novica, da je berač Buček ukradel pri Amerikancu Hozjanu budilko. Tisti, ki še budilke niso videli, so jo prišli gledat h Kozlarjevim. Ko so se je nagledali, jo je Kozlarjev oče vrnil Amerikancu. Pri Kozlarjevih je ostala samo še Bučkova vreča, polna moke.

Ta vreča je stala dneve in dneve pred Kozlarjevim hlevom in čakala Bučka. Midva z Izidorjem sva večkrat ugibala, ali bo berač Buček po vrečo še kdaj prišel ali ga na Bistrico sploh več ne bo.

»Bo, prišel bo ponjo,« je menil Izidor.

»Ne bo ga,« sem trdil jaz. »Ne bo maral priti zaradi budilke.«

»Boš videl, da bo prišel po vrečo. Če ne bo prišel ponjo podnevi, bo prišel ponoči,« je vztrajal Izidor.

»Tudi ponoči ne bo prišel,« sem spet trdil jaz.

Bučkova vreča moke bi najbrž še dolgo stala pred Kozlarjevim hlevom, če ne bi nekega dne pritekel k meni Izidor in mi povedal, da je trgovec pripeljal sveže klobase. Obesil jih je na drog v izložbeno okno.

»Prodajva Bučkovo moko in si kupiva klobase,« je dejal Izidor. »Če je on ukradel budilko, ne bo nič hudega, če prodava midva njegovo moko.«

Kar stisnilo me je pri srcu, ko sem pomislil, da bi Bučku izmaknila vrečo.

»Ne smeva,« sem mu dejal, da bi ga odvrnil od prodaje. »Buček bo prišel po vrečo.«

»Vidiš, do zdaj si pa trdil, da ne bo prišel ponjo,« mi je očital Izidor.

»Ti si pa rekel, da bo prišel,« sem se branil.

Tako sva se nekaj časa prepirala, dokler si nisva šla v izložbeno okno ogledat klobas. Ko sva si jih ogledala, se tudi jaz nisem mogel več upirati.

Rumene, prekajene klobase so bile preveč vabljive.

Šla sva h Kozlarjevim po Bučkovo vrečo. Nesla sva jo v trgovino tako, da jo je Izidor držal na enem koncu, jaz pa na drugem. V trgovino sva jo komaj prinesla.

»No, dečka, kaj imata v vreči?« naju je vprašal trgovec.

»Moko,« je odgovoril Izidor in se delal pogumnega. »Klobase bova kupila zanjo.«

Škoda, da je Izidor kaj rekel o klobasah. Trgovec je namreč postal takoj pozoren. K sreči naju ni poznal, ker se je šele pred kratkim priženil na Bistrico. Hudo-mušno se je nasmehnil in naju vprašal:

»A klobase bi rada?«

»Klobase,« je pritrdil Izidor.

»Kakšno moko sta prinesla za te klobase,« naju je spet vprašal in se smehljajal.

»Pšenično!« je bleknil Izidor, ne da bi kaj pomislil. Prepričan je bil, da bova za pšenično moko dobila največ klobas.

»Če sta prinesla pšenično moko, potem se bosta klobas pošteno napokala,« se je šalil trgovec, ki je že vedel, da z najino moko ni vse v redu.

Stopil je k vreči in jo odvezal. Segel je vanjo in v prgišču potegnil iz nje moko. Nesel jo je k oknu in si jo natančneje ogledoval. Šele tedaj sva se zavedela, kakšne neumnosti se je iznebil Izidor. Saj je Buček spravljal v vrečo vse, kar so mu dali Bistričani. Od koruzne in ržene moke do otrobov. Samo pšenične moke mu prav gotovo ni nihče dal.

Medtem ko je trgovec obračal v prgišču Bučkovo moko, je Izidor prestrašeno gledal, kako bo pobegnil.

Vedela sva, da se najina kupčija okrog klobas ne bo dobro končala. Izidor je že pogledal proti vratom. K sreči nama je trgovec dejal:

»Grem po ženo. Ona moko bolje pozna. Malo počakajta.«

Ko je trgovec odšel, je Izidor stekel iz trgovine na cesto. Jaz pa za njim. Pustila sva Bučkovo vrečo z moko vred v trgovini.

S tem so se končale tudi zgodbe o budilki Amerikanca Hozjana. Njegovo budilko je zdaj poznala že vsa Bistrica. Čez nekaj let budilka sploh ni bila nič posebnega. Bila je redka hiša, kjer ne bi imeli te ropotulje.

O trebušasti denarnici, ki se je sama premikala

Mnogi ljudje na Bistrici so se radi hvalili, da tujega ne marajo. Posebno rad se je s tem hvalil Vučko. Ob vsaki priložnosti je dejal:

»Jaz se tujega ne bi nikoli dotaknil. Vsak naj ima svoje.«

Kozlarjevemu Izidorju je bilo tega modrovanja zadosti. Zjezil se je in dejal:

»Preizkusimo Vučka, če res nima rad tujega. Dečki, ali ima kdo izmed vas doma staro denarnico?«

Pri nas doma smo jo imeli. Nekdo jo je pred leti vrgel na podstrešje. Miši so jo že pošteno preglodale.

Skočil sem ponjo in jo prinesel Izidorju. Ko je denarnico pogledal, je dejal:

»Imenitna je. Nabašimo jo z vrbovim listjem.«

Potem smo jo z vrbovim listjem res nabasali, da je dobila tak trebuh, kakor če bi bilo v njej najmanj milijon dinarjev. In prav tedaj je prišel mimo Vučko. Nosil je na rami lesene vile. Šel je na travnik sušit otavo.

Izidor je dejal, da moramo toliko počakati, da se bo Vučko vrnil. Ko smo bili prepričani, da se bo vračal, jo je Izidor položil na sredo ulice.

Denarnico je privezal z nitjo, ki jo je speljal skozi živi plot. Skrili smo se za plot in nestrpno čakali Vučka, kaj bo storil, ko bo zagledal našo trebušasto denarnico. Ali se res ne bo dotaknil tujega, kakor je vedno dejal? Bili smo radovedni, kaj se bo zgodilo.

Toda po cesti ni prišel Vučko, ampak Žagarjeva Marta. Šla je od maše. Ko je prišla do denarnice, je ob-

stala. Ni premaknila oči od nje. Potem se je prekrizala in sama pri sebi zašepetala:

»Mila mati božja, koliko denarja!«

Marta je pogledala po ulici gor in dol, če je kdo ne vidi. Ker ni bilo blizu nikogar, se je hitro sklonila. Toda Izidor je takrat potegnil za nit in denarnica se je začela premikati proti plotu.

Marta se je prestrašila in odskočila. Opazila je, da je nekdo za živim plotom. V zadregi je nekaj zabrundala in odšla hitro naprej.

Izidor je stekel na ulico in je denarnico spet nastavil, da bi počakala Vučka. Toda Vučka še ni bilo.

Mimo je na kolesu privozil Maučecev Martin. Čeprav je zelo hitro vozil, je vendar na tleh zagledal denarnico. Zavrl je tako naglo, da je kolo zaneslo in je Martin v velikem loku padel. Nad njim se je dvignil oblak prahu.

Medtem ko je Martina pokrival oblak prahu, je Izidor potegnil denarnico za živi plot. Martin se je na ulici hitro pobral. Iskal je po tleh denarnico, a je ni mogel najti. Še sanjalo se mu ni, da je denarnica že za plotom. Ker denarnice ni našel, je jezen sedel na kolo in se odpeljal.

Izidor pa je zmagoslavno dejal:

»Vidite, kako imajo Bistričani radi, kar je tuje.«

In spet je nesel denarnico na ulico.

Čakali smo, kdo se bo še ujel. A tokrat je končno prišel Vučko. Hodil je počasi, z lesenimi vilami na rami.

Ko je prišel do naše trebušaste denarnice, se je ustavil. Nekaj trenutkov jo je nepremično gledal. Tudi on se je ozrl naokrog, če ga kdo vidi. Nato je denarnico hitro pobral in jo vtaknil v žep. Že je mislil oditi, ko je Izidor potegnil za nit in denarnica je skočila Vučku iz žepa. Padla je na tla, potem se je začela premikati proti živemu plotu.

Vučko je takoj vedel, da je nekdo za plotom, ki ga je pošteno potegnil za nos. Stopil je na premikajočo se denarnico in jo pobral. Ko jo je odprl, se je iz nje usulo vrbovo listje. Raztrgal je denarnico in vrgel koščke po ulici. Skočil je proti živemu plotu.

Mi smo zbežali, Vučko pa je tekel z vilami za nami.

Če bi nas ujel, bi denarnico pošteno odslužili. A izkazalo se je, da ima tudi Vučko rad tujo denarnico, če jo najde na cesti.

Izidorjev klobuk

Bližal se je dan velikega sejma v Štrigovi. Kozlarjev oče je na ta sejem vsako leto nesel ribe in jih tam drago prodal.

Tudi tistega leta se je pripravil, da bo lovil. Še Izidorju je rekel:

»Pojdi z menoj v struge. Če bova imela pri ribah srečo, ti bom v Štrigovi kupil klobuk.«

Izidor je bil take obljube vesel. Bil je vedno slabše oblečen od drugih dečkov na Bistrici. Še nikoli ni imel nove obleke. Podedoval je od starejših bratov zdaj ponošene hlače, zdaj suknjič, zdaj čevlje. Naenkrat pa bo dobil nov klobuk.

Oče in Izidor sta imela srečo. Ujela sta toliko rib, da sta jih v sačarjih* komaj nesla v Štrigovo.

Ribe sta takoj prodala in oče je kupil Izidorju rumen, zametast klobuk. Izidor je spravil kapo v žep in si poveznil na glavo svoj novi klobuk. Ko sta se z očetom po hribih vračala proti brodu, je hodil Izidor spredaj. Glavo je obračal v levo in desno, da si je oče klobuk lahko ogledal. Bil je ponosen nanj in rekel je Izidorju:

»Vidiš, nobeden izmed dečkov nima klobuka.«

»Seveda. Vsi nosijo kape,« je pohitel Izidor.

Vrnila sta se domov dobre volje. Izidor je šel takoj s kravami na pašo. Očeta je prosil, če bi smel na pašo vsaj enkrat z novim klobukom. Oče mu je rad dovolil.

Izidor se je na paši s klobukom rustil** kakor petelin na gnoju. Njegovega klobuka se ni smel nihče dotakniti.

* Sačar = majhna mreža, v kateri ribiči nosijo ribe.

** Rustiti = repenčiti se.

Rekel je, da bi mu ga umazali. Potisnil si ga je postrani. Izpod klobuka je zviška gledal na nas. Komaj je z nami spregovoril kako besedo.

Takrat je skozi koruzo prišel k nam na pašo Horvatov Štef. Ko je stikal tako po koruzah, je gotovo lovil zajce in fazane. Vedeli smo, da ima pod suknjičem skrito staro puško. Štef je bil od malih nog divji lovec. Svojo puško si je predelal tako, da se je dala zložiti in pod suknjičem dobro skriti.

»Štef,« ga je poklical Ošlajev Tjaš. »Ustrelil enkrat, da bomo slišali, kako tvoja puška počí.«

»Bom ustrelil,« je obljubil Štef, »če bo vrgel Izidor v zrak svoj klobuk. Pokazal vam bom, kako moja puška dobro nese.«

Nihče ni verjel, da bi Štef zadel klobuk v zraku. Tudi Izidor ne. Prepričan je bil, da bo vsa Bistrica govorila o njegovem klobuku, če ga bo Štefu vrgel v zrak. Zadel ga gotovo ne bo.

»Tvojo puško bo prej razneslo, tako je stara,« se je delal norca Izidor.

»Poskusi,« je dejal Štef. Zložil je svojo staro kračo in se pripravil, da bo pomeril in ustrelil.

Izidor je vzel klobuk z glave in z njim zamahnil. Klobuk se je kar poškalil* proti nebu. Vrtel se je in se po strani dvigal. Štef je pomeril in puška je počíla. Vsi smo videli, da je v tistem trenutku klobuk v zraku malo zaneslo.

Ko je padel na tla, smo stekli in smo ga pobrali. Izidorjev nov žametast klobuk je bil ves luknjast. Štef ga je zadel in ga temeljito zdelal.

Videli smo, kako je Izidorju šlo na jok, ko si je ogle doval svoj klobuk. Kaj mu bo rekel oče, ko ga bo videl.

* Poškaliti = podrsati.

Kmalu je gnal krave s paše. Doma je potem tuhtal, kako bi luknje na klobuku odpravil.

V glavo mu je padla odrešilna misel. Vzel je v kleti kladivo. Ko ni bilo nikogar na dvorišču, je šel k osekam* pri vodnjaku. Dal je klobuk na desko in začel s kladivom klepati po luknjicah, da bi jih tako zmanjšal ali celo odpravil.

Klepal je in klepal, dokler njegovega klepanja ni iz hiše slišal oče. Izidorjevo početje se mu je zdelo čudno. Stopil je na podstenje. Izidor očeta ni opazil, tako je bil zatopljen v svoje delo. Ko je oče videl, kaj Izidor počne, je rekel:

»Kaj se ti je zmešalo?«

Izidor se je ustrašil. Stekel je v ogradi in pustil klobuk na ograji vodnjaka. Oče si ga je ogledal. Povsod tam, kjer je Izidor udarjal s kladivom, so nastale velike luknje, da bi lahko skozi potisnil palec. Izidorjev žamestasti klobuk bi zdaj lahko poveznil na glavo samo še kakemu strašilu proti škorcem.

Oče ni vedel, kaj bi storil. Zažugal je Izidorju.

»Nov klobuk boš imel šele takrat, ko si ga boš sam zaslužil!«

Čeprav je bilo Izidorju žal za novim klobukom, je bil le vesel, da ni bil oče preveč hud. Spet si je dal na glavo svojo staro kapo.

»Kape nosijo vsi dečki, zato bo tudi moja zame dobra,« si je dejal in šel po vasi iskat nas dečke.

* Oseke = ograja iz desk okrog vodnjaka.

Nasip k trstenim vrabcem

Ob deževnih dneh so se poti na Bistrici razmočile. Marsikak voz bi skoraj obstal v blatu. Občinski možje so poti zanemarili, čeprav je tekla Mura za bistriškimi ogradi. Ob njenih bregovih je bilo namreč toliko gramoza, da bi lahko posuli vse ceste v Prekmurju. Nekoč so se občinski možje blatnih poti le naveličali. Dali so navoziti mnogo kupov gramoza.

Ko smo s Kozlarjevim Izidorjem in Ošlajevim Tjašem šli iz šole, smo te kupe ob poti vsak dan preštevali. Prešteti pa jih nismo nikoli mogli. Toliko jih je bilo, da smo se pri štetju vedno zmotili.

Nekega dne se je Tjaš tega preštevanja naveličal.

»Napravimo rajši iz gramoza nasip, da bomo lahko prišli na drugo stran struge.«

Midva z Izidorjem sva bila takoj navdušena za nasip.

Na drugi strani struge so gnezdili trsteni vrabci in tam so vsako pomlad na robidovem grmovju cvetele rumene mačice. Za robidovim grmovjem so bili travniki, kjer bi se lahko vsak dan igrali, ko bi šli iz šole.

»Napravimo nasip,« se je odločil Izidor.

»Dajmo, napravimo ga,« sva dodala še midva z Ošlajevim Tjašem.

Skrili smo tablice in knjige v grmovje. Počakali smo, da bi bila pot po Bistrici prazna. Bali smo se, da nas ne bi pri delu kdo videl. Gramoza namreč ne bi smeli nositi v strugo, ker je bil navožen za bistriške poti.

Ko ni bilo nikogar na poti, smo se vrgli na kupe gramoza. Nagraabili smo si ga v predpasnike in ga začeli nositi v strugo. Delo nam je šlo hitro izpod rok. Nasip

je že začel rasti od brega. Ne da se povedati, kako je bil lep.

Tekali smo kar naprej s polnimi predpasniki s poti v strugo. Potili smo se od težkega dela. Nasip nam je že rasel proti sredini struge, ko se je Tjaš sredi nasipa preplašen ustavil. Gramoz se mu je vsul skozi predpasnik na tla.

Tjaš je držal v rokah samo še konec svojega predpasnika, ki se je naenkrat spremenil v veliko cunjo.

Midva z Izidorjem sva bila v skrbeh, če tudi najina predpasnika nista tako izdelana. Spustila sva gramoz na tla. In res. Tudi najina predpasnika sta bila močno prerešetana.

Z gradnjo nasipa smo prenehali. Nismo se ga več veselili. Tudi nismo več mislili na to, da se na drugem bregu struge skrivajo trsteni vrabci in da tam cveto spomladi na robidi mačice.

Ugibali smo samo, ali bo Ošlajeva mama opazila, kaj se je zgodilo s Tjaševim predpasnikom.

»Spodvij si ga kakor pri kópanju,« sem v stiski svetoval Tjašu.

Tjaš si je predpasnik res spodvil in ga zataknil zadaj za hlače. Z Izidorjem sva ga spremljala domov, da bi videla, kaj se bo zgodilo. Ostala sva skrita za plotom, ko je Tjaš stopil na dvorišče. Komaj ga je Ošlajeva mama zagledala, je vprašala:

»Zakaj imaš predpasnik spodvit?«

Tjaš je molčal in ta molk je mamo še bolj vznemiril.

»Spusti predpasnik, da bom videla, kaj mi skrivaš,« je zapovedala.

Tjaš je storil tako, kakor je zahtevala mama.

Pred mamo se je potem razgrnila raztrgana cunjja namesto predpasnika.

»Kaj si napravil z njim?« ga je vprašala. Prijela se je za glavo. Vsak dinar je morala težko zaslužiti. In tudi za predpasnik je bilo treba trdo delati.

»Gramoz sem nosil v njem,« je dejal Tjaš.

»Zakaj si nosil v predpasniku gramoz?«

»Delali smo čez strugo nasip.«

Mama ga je nekaj časa samo gledala in ni rekla ničesar, tako ji je bilo za predpasnikom hudo. Počasi je prišla k sebi. Zapovedala je Tjašu:

»Prinesi mi bat.«

Tjaš je molče odložil knjige in tablico v travo. Nato je šel na drvotan.* Vzel je bat in ga prinesel mami. Ko ji ga je hotel dati, mu je rekla:

»Prinesi mi debelejšega!«

Tjaš je bat odnesel nazaj in izbral debelejšega. Prinesel ga je mami in ji ga spet ponudil. A mama ga ni vzela. Obrnila se je in odšla v hišo. Midva z Izidorjem nisva razumela, kako da ni naklestila Tjaša z odličnim batom. Najbrž ji je bilo preveč hudo.

Tjaš je stal sredi dvorišča in ni vedel, kaj bi storil. Gotovo bi bil rajši tepen in bi bilo potem vsega konec.

Ko se je vrnil k nama za plot, smo vsi molčali. Še Izidor ni vedel, kaj bi zdaj ukrenili.

Nasipa nismo več gradili dalje. Pogreznil se je čez nekaj časa v močvirje in smo nanj čisto pozabili.

* Drvotan = mesto na dvorišču, kjer cepijo drva in jih skladata v oslice (skladovnice) in kjer so sklajeni tudi hlodi.

Kozlarjev Izidor je prijel kačo z roko

Nekega dne smo se od sile dolgočasili. Nismo vedeli, kam bi šli na potep, ko je Kozlarjev Izidor odločil:

»Gremo nabirat jagode.«

Ko smo jih na robu gozda potem res nabirali in jih zobali, smo si pripovedovali najbolj junaška dejanja, kar jih je kateri izmed nas naredil. Vtem zavpije Andraž:

»Kača, pomagajte!«

Stekel je kakih petdeset metrov, da bi ga niti veter ne dohitel. Ko se je Andraž ustavil, mu je Izidor dejal:

»Kaj je treba tako vpiti, če najdeš kačo!«

Oprezno smo se bližali nevarnemu kraju. Tam smo res našli velikansko zverino. Bila je na hrastovem štoru zvita v klobčič. Brž ko nas je začutila, je dvignila glavo, se začela odmotavati in lesti v grmovje.

»To kačo sem včeraj prijel z roko,« je rekel Izidor.

»Kako? Da si jo z roko prijel?« smo se začudili. Nobeden izmed nas še ni prijel kače z roko, kaj šele, da bi prijel tako pošast. Andraža je bilo sram, ker se je ustrašil. Vrnil se je k nam in začeli smo spet nabirati jagode. Kozlarjev Izidor pa je medtem povedal, kako je prijel kačo z roko.

»Včeraj sem tu nabiral jagode,« je rekel. »Prav to kačo sem našel na prav istem štoru in prav tako se je grela kakor danes. Tiho sem se ji približal in jo zgrabil za vrat.«

»Ni res!« se je uprl Andraž.

»Misliš, da sem lažnivec? Saj bi jo zdajle tudi prijel, če bi se ti ne prestrašil in zavpil.«

»Kako je bilo potem, ko si kačo prijel?« smo silili v Izidorja.

»Nič. Nesel sem jo domov.«

»Kaj si pa z njo počel doma?«

»Nič. Mleka sem ji dal, da se je napila, potem sem ji zavrtel prst pred nosom in zacopral:

Čira, čara,
naša Bara —
rada je
in rada spi.«

»Copral si? Kaj pa je bilo potem?«

»Kača je po teh besedah res zaspala. Dal sem jo v ogradu na travo in sem šel na pašo. Ko se je zbudila, se je vrnila v gozd in zdaj je prišla spet na ta štor.«

»Zakaj pa je nisi ubil?« vpraša Izidorja Andraž.

»Čemu?« pravi Izidor. »Kača prav tako rada živi kot ti.«

Jaz pa sem se le hotel prepričati, če govori Izidor resnico. Na skrivaj sem nekoliko zaostal za drugimi. Začel sem ob poti iskati kuščarje. Kuščarji so dobrosrčne živalice, ki nikomur ne store nič žalega. Boječi so in beže v strahu pred človekom. Zato sem moral uporabiti precej zvijače, da sem enega ujel. Bil je zelen. Do smrti sem ga prestrašil, ko sem ga prijel za rep.

Začel sem Izidorja s kuščarjem neopazno zasledovati. Ker je spet pripovedoval neko svojo zgodbo, ni opazil, da sem mu kuščarja spustil v žep. Nekaj se mu je zadelo, da v njegovem žepu ni vse v redu, zato je segel vanj. Privlekel je iz njega kuščarja.

»Kača, pomagajte!« je zaklical. Vrgel je kuščarja v grmovje in stekel, da bi ga niti veter ne dohitel.

»To je zdaj tvoja kača,« se mu je smejal Andraž.

Izidor bi bil rad svojo laž skril, zato mu je odgovoril:

»Saj sem vedel, da je kuščar. Samo tebe sem opo-
našal.«

Strahovi

Ostali smo na ulici do noči in smo se skrivali za živimi plotovi. Radohov Štef je šel prav takrat od mlina. Rekel nam je:

»Otroci, domov spat. Če ne boste šli, bodo prišli strahovi. To se je na Bistrici že nekoč zgodilo. Glejte, da se ne bo zgodilo drugič.«

Mi smo se seveda takoj nehali skrivati. Zastavili smo Štefu pot in smo mu rekli:

»Moraš nam povedati, kako je bilo.«

Štef je na to komaj čakal. Rad je namreč pripovedoval. Rekel nam je:

»Ko sem bil še otrok, smo se tudi mi neki večer skrivali. Kar do noči smo ostali zunaj. Naenkrat zagledamo strah, ogrnjen v belo rjuho. Tekel je po Bistrici proti Muri in vpil: ‚Kje je reka, da skočim vanjo?‘«

Štefa smo napeto poslušali. Ni nam bilo vseeno, če bi zdaj zagledali strah, ogrnjen z belo rjuho, ki bi tekel po Bistrici in bi hotel skočiti v vodo. Štef je odšel, mi pa smo se razgubili po domovih.

Drugega dne je sonce strah pregnalo. Kaj bi se podnevi česa bali, ko vse lahko vidimo in otipamo. Podnevi ni strahov.

Kozlarjev Izidor pa se je navdušil za strahove. Na tihem je sklenil, da nas bo prestrašil. Na naš račun se je hotel zabavati. Sklenil je, da se bo zvečer ogrnil z belo rjuho, tekel bo po Bistrici in vpil: ‚Kje teče reka, da skočim vanjo?‘

To bi se mu najbrž posrečilo, če ne bi midva s Tjašem prav tako na tihem sklenila, da si bova ogrnila rjuhe.

Kot strahova sva nameravala na križpotju počakati dekleta, ki so se šla vsak večer kopat, ko so nehala delati pri mlatilnici.

Tako so tisti večer nameravali strašiti po Bistrici kar trije strahovi. Prvi bi bil Kozlarjev Izidor, drugi Ošlajev Tjaš, tretji pa jaz. Izidor seveda ni vedel, da bova strašila midva, a midva spet nisva vedela, da bo strašil on.

Ko se je napravila noč, je bil Izidor na koncu vasi pripravljen. Midva s Tjašem sva tudi že čakala dekleta, da bodo prišla s kopanja.

Že se je dovolj stemnilo in Izidor je stekel po vasi in vpil:

»Kje teče reka, da skočim vanjo?«

Med potjo je srečal starega Žerdina. Ta Izidorja ni spoznal. Obregnil se je vanj:

»Kaj noriš, smrkavec?«

Svignil je z bičem po Izidorju. K sreči je imel Izidor hitre noge, da je biču ušel.

Ko je pritekel na križišče, je tu zagledal dva strahova. To sva bila midva s Tjašem. Tako se naju je prestrašil, da se je opotekel in padel. Midva s Tjašem sva se tudi njega prestrašila, da sva pobegnili. Nato smo vsi trije strahovi tekli od strahu domov. Kozlarjev Izidor je med begom celo izgubil rjuho.

Ko so šle dekleta s kópanja domov, so našle rjuho. Odnese so jo h Kozlarjevimi, ker je ležala na ulici pred njihovo hišo.

Kozlarjeva mati je šla takoj gledat v postelje, če jim katera manjka. Res. V eni postelji je manjkala. Kozlarjeva mati ni mogla razumeti, kako je njihova rjuha prišla kar sama na ulico. In to še ponoči.

Vtem je prišel domov Kozlarjev oče. Slišal je že na vasi o treh strahovih, ki so rogovilili po Bistrici. Ko

mu je mati povedala, da je njihova rjuha dobila noge in se znašla na ulici, je Kozlarjev oče pogledal Izidorja. Kaj če bi pri tem imel prste vmes Izidor? Rekel mu je:

»Rjuho so najbrž nocoj strahovi rabili? Kaj praviš ti?«

Izidor mu ni nič rekel. Najrajši bi zlezel pod mizo, če se ne bi bal, da ga bodo tudi tam prestrašili strahovi.

Coprniki na delu

Vsak izmed nas dečkov je vedel, da stric Rudi verjame v coprnike. Neko nedeljo smo se zbrali na paši okrog njega. Izidor je začel takole:

»Kaj pravite, stric Rudi, ali so coprniki ali jih ni?«

»Coprniki? Seveda so, kaj jih ne bi bilo.«

»Ali veste za katerega coprnika na Bistrici?«

»Na Bistrici so trije coprniki in ena coprnica.«

»Ali ste že kdaj koga videli pri copranju?« je spraševal Ošlajev Tjaš.

»Pri copranju? Seveda sem jih videl. Neko noč se je bliskalo in grmelo. Bilo je tako, kakor bi se svet podiral. Ko sem šel med tistim bliskanjem po Bistrici, sem pri Kovačevih na strehi zagledal Raščana. Hodil je po slemenu, mahal z rokami in vpil, da me je od strahu kar odneslo domov. Ali veste, dečki, kaj se je drugega dne zgodilo? Pri Kovačevih je crknila krava.«

»Kateri je najhujši coprnik na Bistrici?« je spet vprašal Izidor.

»Najhujši? Najhujši coprnik je Šafranov Jožko. Ta vzame kravam mleko, če mu samo pokažeš navzkriž prste.«

Med tem pripovedovanjem so stricu Rudiju odšle krave v koruzo. Šel je, da bi jih zavrnil. Ko smo ostali sami, nam je rekel Kozlarjev Izidor:

»Stricu Rudiju na skrivaj pomolzimo krave. Mislim bo, da so mu to napravili bistriški coprniki.«

Stric Rudi se je potem vrnil. Nekaj dečkov je ostalo pri njem, da so ga poslušali. Izidor in še nekateri, ki smo

znali molsti, smo se potuhnili in na skrivaj odšli k njegovim kravam. Novi bistriški coprniki so bili na delu. Tako smo molzli Rudijeve krave, da je bila pod njimi trava od mleka vsa bela.

Zvečer smo odgnali krave s paše domov. Potem smo se zbrali in smo šli proti hiši strica Rudija. Radi bi videli, kaj ta počne, ko njegove krave nimajo mleka.

Našli smo ga, ko je stal sredi dvorišča. Bil je jezen. Izidor ga je vprašal:

»Kaj se je hudega zgodilo?«

»Zgodilo? Pa še kako zgodilo!«

»So vam coprniki kaj zagodli?«

»Pa še kako zagodli! Do zadnje kaplje so vzeli našim kravam mleko.«

Mi smo se komaj držali resno.

»Za katerega coprnika mislite, da je vzel vašim kravam mleko?«

»Kateri je vzel? Šafranov Jožko. Ko sem prignal krave domov, sem ga videl na naši strehi.«

»Kaj, na vaši strehi je bil?« se je začudil Izidor in komaj zadrževal smeh.

»Na naši strehi. Stal je na eni nogi. V roki je imel šivanko, ki je bila dolga dva metra.«

»Dva metra!« je rekel spet Izidor. »In ste videli tako veliko šivanko?«

»Videl, kaj ne bi videl. Vdeval je v šivanko nit, ki je bila debela kakor vrv.«

»Kakor vrv,« je vzdihnil Ošlajev Tjaš.

»Kakor vrv. Jaz sem ta konec zagrabil in sem rekel Jožku na strehi: ‚Ti si vzel našim kravam mleko. Potegnem te s strehe in te premlatim, da boš svoje kosti nesel v rokah domov.‘«

»Se Jožka niste nič bali?« ga je vprašal Izidor.

»Saj bi ga tudi potegnil s strehe, pa je v tistem trenutku nad našo hišo nastal oblak. Jožko je stopil nanj in oblak ga je odnesel. Ne zamerite dečki, moram v hlev, da napojim krave.«

Stric Rudi je odšel. Mi pa smo bolje vedeli, kateri coprniki so njegovim kravam vzeli mleko. Teh coprnikov ni odnesel oblak, ampak so se potepali po bistriških ulicah.

Izidorjevi zdravniki so bili pajki

Kozlarjev oče je zapregel krave. Dal je na voz koso in rekel Izidorju:

»Pelji se z menoj na njive. Nakosil bom deteljo. Ti boš medtem popazil na krave.«

Izidor je bil vesel, da ga je oče vzel s seboj, vendar ni maral sestri na desko zraven očeta. Rad bi med vožnjo na vozu stal, da bi ga ljudje na ulici videli in občudovali.

»Sedi, Izidor. Če boš padel na koso, te bom tako premlatil, da boš ves pisan.«

A Izidor kljub temu ni maral sestri.

»Saj ne bom padel. Rajši stojim kakor sedim. Bom vsaj prej zrasel.«

Čeprav je bil oče zaradi tega jezen, je popustil. Peljala sta se dalje. Ker je bila vročina, so bile krave lene. Oče je počil z bičem, da bi jih predramil iz zaspanosti. Krave so potegnile, Izidor pa je izgubil ravnotežje. Padel je na koso in se na roki porezal.

Ko je oče videl rano, se je razjezil. Najprej je Izidorju primazal klofuto. S tem si je jezo nekoliko ohladil. Potem si je ogledal Izidorjevo rano.

»Obvezati jo morava,« je rekel oče.

Stopila sta k prvi hiši. Kozlarjev oče se je napotil naravnost v hlev. S stropa in iz kotov je začel pobirati pajčevine. Ko jih je dovolj nabral, jih je položil Izidorju na rano. Roko mu je obvezal s predpasnikom.

»Zdaj pojdi domov, a glej, da ne boš drugič z glavo padel na koso. Trmast in neumen si zadosti.«

Izidor je med potjo srečal naju z Ošlajevim Tjašem.

»Ali še ne vesta, da sem padel na koso?« je od daleč vprašal.

S Tjašem sva gledala njegovo obvezano roko.

»Na rani imam pajčevine,« nama je rekel, »in v treh dneh mi jo bodo pajki čisto pozdravili.«

»Pajki?« sva se začudila s Tjašem.

»Seveda pajki. Še ne vesta tega, da imajo pajki veliko moč. Vse mreže, ki jih predejo opolnoči, celijo rane.«

Ko sva s Tjašem strmela v njegovo obvezano roko, nama je Izidor dejal:

»Še vidva se porežita na koso. Bosta videla, da bomo imeli čez tri dni rane zaceljene.«

»Rajši bova počakala,« je dejal Tjaš, »da bodo pajki najprej tebe pozdravili, šele potem se bova tudi midva porezala s koso.«

Trije dnevi so minili. Odvili smo z Izidorjeve roke predpasnik. Toda rana je bila še velika in se ni kaj dosti zacelila.

»Izidor, tvoji pajki so slabi zdravniki,« sem rekel.

»Pajčevine so bile gotovo zanič,« se je izgovarjal Izidor. »Niso bile spletene opolnoči.«

Tjaš pa je Izidorju dejal:

»Tvojih pajčevin najbrž sploh niso spletli pajki, ampak muhe.«

Izidor je molčal. Obvezal si je spet rano in je jezen odšel domov.

Kako nas je mlinar Magdič strašil

Vsako pomlad so bistriški mlinarji mleli bučno seme. Iz njega so stiskali črno, dišeče bučno olje. Kozlarjevi so ga mleli pri mlinarju Magdiču, ker se je za njega vsako leto zavzemal Izidor. Ta mlinar je namreč znal pripovedovati mnogo zgodb o utopljenjih.

Mlinar Magdič je bil brez palca na desni roki in brez levega očesa. Ko je bil še fant, ga ni mikalo iti v vojno. Zato je vtaknil palec pod os velikega mlinskega kolesa. Kot bi mignil je bil Magdič brez palca in tudi vojne je bil rešen.

Okoli je Magdič izgubil na lovu, kjer je bil gonjač. Neki lovec ga je po nesreči zadel in od takrat je Magdič gledal svet samo z enim očesom.

»Saj je skoraj bolje, da gledam svet samo z enim očesom,« je dejal Magdič tistega večera, ko so Kozlarjevi mleli bučno seme. »Če bi imel obe očesi, bi videl v nočeh še enkrat toliko utopljenjcev, kakor jih vidim zdaj z enim očesom.«

Kozlarjev oče se je ob tem ozrl na Izidorja, Tjaša in mene, ki smo prišli tistega večera k mlinu, da bi poslušali mlinarjeve zgodbe o utopljenjih. Sedeli smo v koči na bregu Mure, kjer so Kozlarjevi stiskali zmleto bučno seme. Vsi trije smo kar onemeli, ko smo slišali mlinarja, kako gleda utopljenca z enim očesom.

Kozlarjev oče nam je pomežiknil, češ zdaj poslušajte, dečki. Kaj takega še niste slišali. Kozlarjev oče seveda ni verjel v Magdičeve zgodbe o utopljenjih. Nam dečkom pa je privoščil, da smo jih poslušali, saj si jih je dosti izmislil v dolgih nočeh, ko je sam mel na vodi.

»Kako je bilo takrat, ko so se ti ponoči ustavila mlinska kolesa?« ga je vprašal Kozlarjev oče.

»O, to ni bilo prijetno,« je dejal skrivnostno Magdič. »Tisto noč sem mlel koruzo. Kar naenkrat začutim, da so se mlinska kolesa ustavila. Stečem pogledat, kaj se je zgodilo. Voda je butala v lopate, a mlinska kolesa se niso premaknila. Šele ko je minila polnoč, je začel mlin spet mleti.«

»Zakaj so se ustavila mlinska kolesa?« je vprašal Kozlarjev oče in nam trem spet pomežiknil.

»Drugega dne,« je nadaljeval mlinar, »smo našli nedaleč za mlinom utopljenca. Ta je ponoči ustavil mlinsko kolo. Noč ima svojo moč. Posebno pa ima noč svojo moč na vodi.«

»Ste si potem še upali spati v mlinu?« je vprašal Magdiča Izidor.

Magdič je komaj čakal, da ga je kdo kaj vprašal.

»Moram mleti, pa če bi se mi obesili na mlinska kolesa vsi utopljeneci, kar jih priplava po Muri. In teh je veliko.«

»Daj no, daj no, Magdič,« je rekel Kozlarjev oče in ga s tem še bolj podžigal, da bi nam dečkom še kaj povedal. »Saj vse skupaj ni nič res. Utopljenec je utopljenec. Če človek umre, umre. Ne laži nam toliko.«

»Kaj, jaz da lažem?« se je delal mlinar hudega. »Utopljenca sem videl na svoje lastno oko.«

»Lažeš,« ga je dražil Kozlarjev oče.

»Poslušajte,« je nadaljeval mlinar. »Neki večer sem sedel na bregu ob vodi. Kar zaslišim na drugi strani Mure, da nekdo kliče:

„Pridi po mene, priiiiiidi!“

Meni se to ni zdelo nič nenavadnega. Večkrat je prišel kdo pod noč in me z one strani Mure klical, da bi ga s čolnom prepeljal čez reko. Zato sem tudi tisti večer

odvezal čoln in odveslal čez vodo. Ko sem se približal drugemu bregu, sem med grmovjem zagledal moža. Pozdravil sem ga.

„Dober večer!“

Neznanec pa nič. Takoj sem si mislil, da nekaj ne bo v redu. Začel sem se od strahu tresti, posebno ko je neznanec stopil v čoln, ne da bi spregovoril kako besedo. Obrnil sem čoln in sem veslal nazaj čez reko. Skrivnostni mož je stal spredaj v čolnu in samo molčal. Ko priveslam na sredo Mure, nastane strašen vihar. Začelo se je bliškati in treskati. Pomolil sem k svetemu Miklavžu, ki je zaščitnik vseh mlinarjev. Pa ni nič pomagalo. Vihar je divjal dalje. Mislil sem, da bo odneslo vse mline in podrlo vse drevje naokrog. Vtem je mož izginil. Komaj sem živ priveslal k bregu in privezal čoln. Toda drugega dne ni bilo tam ničesar. Kakor da se ne bi nič zgodilo. Tudi na Bistrici ni nihče slišal viharja.«

»Tisti mož je bil najbrž tudi utopljenec?« je spet vprašal Kozlarjev oče.

»Seveda, utopljenec je bil. Našli smo ga drugega dne nekaj kilometrov za mlinom. Prav tisti mož je bil, ki sem ga vozil čez Muro.«

»Veš kaj, Magdič,« je dejal Kozlarjev oče, ko je videl nas tri dečke pri stiskalnici, kako smo prestrašeni. Mislili smo, da ne bi bilo nič čudnega, če bi kak utopljenec začel majati kočo, v kateri so stiskali bučno seme. »Veš, kaj,« nadaljuje Kozlarjev oče, »zdaj nam povej še tako zgodbo, ki bo resnična, drugače ti trije dečki ne bodo upali domov na Bistrico.«

»No, bom pa eno tako povedal. — Nekega večera mi je bilo pri mlinu dolgčas. Mislil sem si, zakaj bi utopljenci samo mene strašili, zakaj ne bi enkrat tudi jaz ustrašil kakega Bistričana. Zato sem vzel prazno belo vrečo in sem se napotil proti Bistrici. Ko sem prišel do

prve koruze, sem si potegnil vrečo čez glavo. Skril sem se v koruzo in čakal. Tisti, ki bo prišel mimo in me bo zagledal, se me bo gotovo zelo prestrašil. Kmalu sem res zaslišal, kako nekdo prihaja. Bil sem prepričan, da je kak strahopetec. Prihajal pa je Ščrbičev Andraž, ki je bil na Bistrici najbolj pogumen. Nekje je kosil in se je vračal s koso na rami. Ko sem z vrečo na glavi stopil iz koruze, se je Andraž ustavil. Nekaj trenutkov me je samo gledal. Nato je pograbil koso in zavpil:

„Tudi če si smrt, ti odrežem glavo!“

Stekel je s koso proti meni. Ubral sem jo proti mlinu, kar so me nesle noge. Še dobro, da sem mu ušel, ker bi mi najbrž res odrezal glavo.«

»Dečki, si zdaj upate sami domov?« je nas tri vprašal Kozlarjev oče. »Zdaj vidite, da je največji strah mlinar Magdič.«

»Gremo sami,« je odgovoril Izidor in se delal junaka naškega.

Potem smo se mi trije odpravili v noč. Ko smo hodili proti Bistrici, smo se prestrašili vsakega šuma. Začeli smo teči, kar smo mogli. Šele na Bistrici smo se ustavili. Oddahnili smo se, kajti Magdičevi utopljenici niso imeli take moči, da bi šli do vasi.

Šele, ko sem legel doma v posteljo, sem se čutil varnega. Naj so bile zgodbe o utopljenicah resnične ali ne, je vendar ostal mlinar Magdič za nas skrivnosten mož. Bil je brez palca na desni roki in brez očesa. Razen tega je živel v mlinu, pod katerim je noč in dan tekla Mura, ki se nam je zdela posebno ponoči skrivnostna reka, saj je priplavalo po njej že toliko utopljenčev.

Zmaj v oknu

Neko noč se je Ošlajeva kravica odvezala. Ker so bila hlevska vrata odprta, je šla na dvorišče. Čeprav je bila taka tema, da bi lahko z rokami dalje segel, kakor z očmi videl, je kravica našla brajdo, na njej pa okusno trsovo listje.

Brajda je stala ob koncu izbe, kjer je spala Ošlajeva mama s tremi otroki — s Tjašem, z Verono in s Štefom. Tu pri oknu je začela kravica obirati listje. Šope listja je trgala s trsa, da se je tresla cela brajda.

To je zbudilo Ošlajevo mamo. Odkar ji je v vojni padel mož, je živela sama s svojimi otroki. Noči se je vedno bala. Če je kdaj ponoči veter zaloputnil z vrati ali prevrnil metlo, se je že zbudila. V strahu je prisluhnila, če ni k hiši prišel tat. V takem strahu so živeli tudi njeni otroci. Noči jim niso nikoli prinesle trdnega spanca.

Zato je Ošlajevo mamo tista kravica pri oknu še posebno prestrašila. Sedla je v postelji in poslušala, kaj se dogaja zunaj. Prepričana je bila, da namerava kdo priti v hišo. Po tihem je poklicala:

»Otroci, vstanite! Nekdo hodi okrog hiše.«

Otroci so se zbudili. Res, pod njihovim oknom je nekdo lomastil.

»To so tatovi,« je dejal Tjaš mami.

Temna noč je še povečala njihov strah v izbi. Zdelo se jim je, da je okrog hiše polno mož, ki nameravajo priti k njim skozi okna in skozi streho, če ne bodo mogli vdreti pri vratih.

Ošlajeva mama je vstala. Tudi otroci so vstali. V temi so se je oklenili. Vsi so bili sredi izbe in niso vedeli, kaj

se bo zdaj z njimi zgodilo. Mali Štef je med jokom šepetal:

»S hišo vred nas bodo odnesli.«

Tjaš si je v naglici mislil obleči suknjič, pa je potisnil roke v hlačnice. Ošlajeva mama je v temi segla po škatli za šivanje in med iglami iskala vžigalice. Zunaj pa je kravica brajdo kar naprej tresla. Ošlajevim se je zdelo, da razbojniki že rujejo drevje okrog hiše.

Mami je končno uspelo, da je našla vžigalice in je prižgala svečo. Tjaš je v oknu zagledal strašnega zmaja, ki je imel velikanske roge, oči pa tako velike kakor dva klobuka.

Zaklical je:

»Požrl nas bo.«

Gotovo bi Ošlajevi pomrli od strahu, če se mami ne bi zdel ta zmaj v oknu znan. Gledala ga je in rekla otrokom, ki so se je v strahu oklepali:

»Saj to je naša kravica.«

Utihnili so. V oknu res ni bil zmaj z dolgimi rogovi in velikanskimi očmi in tudi razbojniki ne. Bila je njihova kravica, ki je rinila glavo v okno in z velikim tekom mulila trsovo listje.

Zlatovranka

Kozlarjev Izidor se je izmed vseh ptic najbolj bal zlatovrank. Če je zagledal v zraku leteti zlatovranko, ni maral tistega dne ne v gozd in ne na polje.

Ta strah pred zlatovrankami mu je zlezal v kosti v tistem času, ko mu je oče dejal:

»Nove hlače potrebuješ, Izidor. Svoje stare si že zelo raztrgal. Pojdi vezat gorice grofu Fodrociju v Štrigovo. Tam boš zaslužil v enem tednu toliko denarja, da si boš kupil lepe nove hlače.«

Izidor se je takoj odločil, da bo šel vezat gorice. Vendar sam ne bi rad šel čez Muro v Štrigovo. Zato je prišel k meni in Tjašu ter nama rekel:

»Vsi trije potrebujemo nove hlače. Naše stare so že zelo raztrgane. Pojdimo vezat gorice grofu Fodrociju. Tam bomo zaslužili v enem tednu toliko denarja, da si bomo kupili lepe nove hlače.«

S tem je Izidor tudi naju navdušil, da bi šla vezat gorice. Doma je vsak dobil precejšen kos kruha in nato smo se odpravili čez Muro v Štrigovo.

Ko smo prišli h grofu Fodrociju na grajsko dvorišče, je tam že čakalo mnogo ljudi, ki bi tudi radi vezali gorice. Grof si jih je ogledoval, kateri bodo boljši vezači. In tako je prišel tudi do Izidorja, Tjaša in mene. Ogledal si nas je od nog do glave. Nama s Tjašem je dejal:

»Vidva pojdita kar domov. Sta še premajhna.«

Pri Izidorju se je malo ustavil. Rekel mu je:

»Ti lahko ostaneš za vezača.«

Midva s Tjašem sva res šla domov. Izidor je pa ostal in je ves dan vezal gorice.

Ko se je zvečer vračal domov spat, je bil zadovoljen. Šel je po gozdu in si žvižgal. Kar naenkrat prileti zlatovranka in sede na bližnje drevo. Nato je zlezla v luknjo, ki je bila zdolbena v deblu.

Izidor se je pognal k drevesu. Nameraval jo je ujeti in jo prinesiti domov. Poleg novih hlač bi imel še zlatovranko. Z naglico je plezal po deblu, da mu ne bi ušla. Priplezal je do luknje in potisnil roko vanjo.

A bil je presenečen, ko ga je zlatovranka vsekala s kljunom po prstih. Čim globlje je segal v luknjo, da bi ptico ujel, tem bolj se je zlatovranka branila.

Ko sta se v luknji tako dajala, je priletela od nekod še ena zlatovranka, še bolj divja in bolj jezna od prve. Ta se je zagnala v Izidorja, brž ko ga je zagledala na drevesu. Zagnala se mu je v glavo, udarjala ga je s perutmi in vreščala, da je odmevalo po gozdu.

Izidor se je tako prestrašil, da bi kmalu padel z drevesa. Rad bi splezal po deblu navzdol, a kaj ko roke ni mogel potegniti iz luknje. Luknja je bila pretesna. Izidorja ni več spustila. Zdelo se mu je, da se je tudi drevo zaklelo proti njemu. Obe zlatovranki sta ga s kljuni kar naprej obdelovali.

Izidor si ni mogel pomagati. Priklenjen je bil k drevesu. Sonce se je že nagnilo za hrib. Kaj če bo moral ostati v gozdu in se ne bo mogel rešiti. Začel je klicati na pomoč.

Gozd je molčal. Samo vreščanje zlatovranke je odmevalo naokrog.

Kdo naj ve, kako bi v gozdu končal, če ne bi prišel mimo neki mož. Slišal je klicanje na pomoč. Ko je prišel pod drevo, je vprašal Izidorja:

»Kaj počneš na drevesu?«

Izidor ne bi rad povedal, da je šel loviti ptico. Dejal je samo:

»Vežal sem gorice pri Fodrociju...«

»Kako — vežal? Saj na drevesu ni Fodrocijevih goric.«

Izidor je priznal:

»Tu sem lovil zlatovranko.«

»Ampak te zlatovranke se ne dajo ujeti,« se je smejal mož in odganjal ptico.

»Ne dajo se,« je vzdihnil Izidor.

Mož je splezal na drevo in ga rešil.

Izidor je potem tekel čez hribe proti Muri, da je prišel v mraku še na brod, ki ga je prepeljal na drugo stran.

Goric ni šel več vežat, da bi si zaslužil nove hlače. Preveč se je bal zlatovrank.

Izidor potuje v Ameriko

Kozlarjev Izidor je na ulici pred hišo metal s fračo kamne. Pa se mu je ponesrečilo in je kamen vrgel v kuhinjsko okno. V kuhinji je prav takrat Izidorjeva mama kuhala repo za kosilo. Ko je šipa v oknu zažvenketala, se je mama zelo prestrašila. Stopila je hitro iz hiše, da bi videla, kdo je razbil šipo.

Izidor pa je že tekel v ograd. Bal se je, da mu mama ne bi izprašala hlač. Ker je Izidor zbežal, mu je s pestjo zažugala:

»Ne prikaži se mi več pred oči! Ali veš, koliko šipa stane? Delaš nam toliko škode in trpljenja. Kar pojdi od hiše!«

Izidor je bil zaradi teh maminih besed užaljen. Res je šipo razbil, toda od doma ga ne bi bilo treba poditi.

Rekel je mami: »Prav. Šel bom in nikoli več me ne boste videli.«

Mama ni svojih in ne Izidorjevih besed vzela resno. Mislila je, da Izidor samo tako grdo jezika. Izidor pa je mislil resno.

Spomnil se je na svojega brata Ivana, ki je bil v Ameriki in je tam pral avtomobile. Kar šel bo k njemu.

Izidor se je odločil, da takoj odrine. Zaslužil bo mnogo denarja in bo sam svoj gospod.

Napravil si je takle načrt: odpeljal se bo z brodom čez Muro. Broda mu ne bo treba plačati, ker se bo brodarju skrilo. Potem bo šel v Ljutomer na železniško postajo. Tam se bo skrilo pod vlak in se tako skrivaj odpeljal do morja. Tam se bo spet skrivaj vkrcal globoko na dno kakega velikega čezoceanskega parnika in bo lahko brez prebite pare prišel k Ivanu v Ameriko.

Načrt je bil gotov, treba je bilo samo na pot.

Ko je šel mimo naše hiše, sem ga vprašal:

»Kam greš, Izidor?«

»V Ameriko. Zdaj se zadnjič vidiva.«

»Si nor? Kar odkrito povej, če se greš kopat. Jaz grem s teboj.«

»Ne moreš z menoj! Res grem v Ameriko.«

Mislil sem, da se šali. Ko je šel mimo Ošlajeve hiše, ga je tudi Tjaš ustavil:

»Kam, Izidor? Če greš loviti ribe, grem s teboj!«

»Ne moreš z menoj. Grem v Ameriko. Na Bistrico se ne bom nikoli več vrnil.«

Izidor se je res spustil v Čretah na pešpot in je po pašnikih šel proti šumi in od tam proti brodu.

Ko je tako hodil proti brodu, mu je bilo žal, da se doma ni vsaj najedel. Postajal je lačen. Dalj ko je hodil, bolj ga je želodec opozarjal:

„Izidor, prazen sem, prazen sem. Do Amerike boš od lakote umrl.“

Lakote se je Izidor zelo ustrašil. Jedel je vedno dosti, posebno, če so skuhalo kaj dobrega. In prav danes je mama kuhala repo. Zabelila jo bo z zaseko in dala bo vanjo rdečo papriko. O, kako dobra je vedno ta mamina repa. Nikoli je ne bo več jedel, saj je v Ameriki gotovo ne znajo kuhati.

Prišel je do Mure. Dolgo je gledal, kako vozi brod čez reko od enega brega do drugega. Zdelo se mu je, da ne bo mogel nanj, ne da bi ga brodar opazil. Tudi na vlak se v Ljutomeru gotovo ne bo mogel vtihotapiti. Še manj pa na parnik. Tako mu je pogum vedno bolj upadal. In želodec se mu je vedno močnejše oglašal:

„Izidor, pojdi domov. Doma mama kuha repo.“

In Izidor se je odločil, da se vrne. Pot v Ameriko se mu je zazdela predolga. Šel je domov čez njive, da ga ne bi midva s Tjašem videla, kako se vrača iz Amerike.

Skrivaj se je doma priplazil za hišo. Izza ogla je opazoval, kaj se dogaja na dvorišču.

Mama je pravkar prinesla iz hiše na mizo pod brajdo skledo, iz katere se je kadilo. V njej je bila kuhana repa. Ozirala se je okrog in klicala:

»Izidor, kje si?«

Oče pa se je oglasil iz hleva:

»Pusti ga, kaj ga kličeš. Ko bo lačen, bo že prišel.«

Mamo je le skrbelo, če je Izidor res kam šel in ga ne bo domov. Preveč trdo ga je okregala. Zato je spet klicala:

»Izidor, jest! Repa je kuhana.«

Izidor ni več vzdržal. Stopil je izza ogla na dvorišče in dejal materi:

»Saj sem že tu.«

Ko ga je mama zagledala, se je nasmehnila. Pozabila je na razbito šipo, Izidor pa je seveda tudi rad pozabil na Ameriko.

Na novo leto se ne smeš umiti

Stric Polde je vsako leto prihajal k nam voščit srečno novo leto. Ker se je bal, da bi pred njim prišla k naši hiši kakšna ženska, je prihajal zelo zgodaj. Stric Polde je dejal, da pomeni nesrečo, če pride ženska na novo leto prva k hiši. Vsakokrat, ko je prišel voščit srečno novo leto, je dobil kozarček žganja. Stric Polde ga je na dušek popil. Potem je postal zgovoren. Nekoč je stopil k moji postelji, me uščipnil v lice in rekel:

»Vstani, dečko! Novo leto je. Če boš danes dolgo spal, boš dolgo spal celo leto.«

Kaj pa je zdaj spet to, kar pravi stric Polde? Saj vendar v tem, če dolgo spim, ni nič slabega. Zjutraj je najbolj prijetno spanje. Če bi lahko vsako jutro tako dolgo spal, kolikor bi hotel, bi ne bilo večje sreče.

Stric Polde mi je rekel takole:

»Kar delaš na novo leto, delaš potem tri sto petinšestdeset dni.«

Ko je odšel, sem začel premišljevati o tem, kako velik pomen bi lahko imelo zame novo leto.

Če bi na novo leto cepil drva, bi cepil drva potem celo leto.

Če bi bil na novo leto lačen, bi bil lačen tri sto petinšestdeset dni.

Če bi na novo leto čistil hlev, bi ga moral čistiti celo leto.

Ko bi to prej vedel, bi si življenje gotovo drugače uredil. Tako pa ni bilo doslej nobeno leto vredno piškavega oreha.

Sicer pa, kaj bi žaloval za tistim, kar je minilo. Tako delajo samo bedaki. Tisti, ki so pametni, mislijo

vedno samo na prihodnost. Zato sem hotel danes biti tudi jaz pametnejši. Vsaj za eno leto sem si hotel urediti tako, da bi lahko na koncu rekel: šlo je kakor po maslu. Lepo sem živel.

Brž ko je stric Polde odšel, sem si potegnil blazino čez glavo.

Vstal sem šele ob devetih. Kakšna sreča me čaka. Najrajši bi od veselja zavriskal, saj bom poslej vstajal celo leto ob devetih.

Ko sem vstal, sem se skrivaj zmuznil iz hiše. Mami sem stekel spred oči, ker bi se moral seveda umiti. Če bi se danes umival, bi se moral umivati celo leto.

Mama je imela na novo leto mnogo dela, zato je na moje umivanje pozabila. Obetali so se mi lepi časi. Umival se ne bom več in vsako jutro bom dolgo spal.

Kako sem bil hvaležen stricu Poldetu, da mi je povedal skrivnost o novem letu. Ko sem zjutraj lepo začel, je bilo treba lepo preživeti še preostali del novega leta.

Šel sem v hlev. Živino sem naglo nakrmil.

»Nisem neumen,« sem si dejal, »da bi izgubljal v hlevu preveč časa. Saj bi moral potem tičati pri živini celo leto. Ne vem, kje je še tak bedak, ki bi hotel v hlevu izgubljati čas.«

Mama je tisti dan pripravljala mnogo dobrot. Prišle so na mizo nenavadne reči. Najprej smo jedli mastno kislo juho. Ko smo pojedli juho, je vsak dobil kos svinjskega mesa. Razen mesa je bil na mizi še hren s smetano, pražen krompir in presno zelje v solati, zabeljeno z bučnim oljem. Za temi dobrotami smo dobili kar iz peči na mizo še vroč jabolčni zavitek.

Tako sem se najedel, da sem komaj dihal. Ko sem se najedel, sem šel pred hišo. Prav takrat je prihajal k nam Kozlarjev Izidor. Čeprav je bila močna odjuga, je bil sneg še vedno globok. Izidor ga je gazil do kolen.

Ko je prišel k nam, sem ga vprašal:

»Izidor, veš, da je danes novo leto?«

»Kaj ne bi vedel.«

»Nekaj pa ne veš, kar jaz vem.«

»Kaj veš?« me je vprašal Izidor zviška.

»Kar delaš danes, boš delal celo leto.«

»Tega še nisem slišal,« je menil Izidor potuhnjeno. Potuhnjeno pravim zato, ker se je takoj začel muzati.

Rekel sem mu:

»Od danes naprej bom spal vsak dan do devetih. Umi-val se sploh ne bom več. Za kosilo bom jedel vsak dan kisko juho, svinjsko meso, pražen krompir, presno zelje in jabolčni zavitek.«

Ko sem se nehal hvaliti, je Izidor poskočil. Začel se je na glas smejati. Od veselja je dvignil roke in se vrgel v znak na sneg. Nato je hitro vstal. V snegu je odtisnil pajaca z razprostrtimi rokami.

Izidor je potem napravil v snegu še kakih deset pajcev. Mislil sem, da se mu je zmešalo.

»Nehaj no,« sem mu dejal. »Od smeha me že trebuh boli. Če me bo bolel trebuh danes, me bo bolel celo leto. Nehaj no!«

»Se boš vsaj celo leto smejal,« je rekel Izidor.

Izidor je le nehal. Rekel mi je:

»Pojdi po sanke. Greva se potepat. Če se bova danes potepala, se bova potepala celo leto.«

Potepal sem se zelo rad. Če si hočem življenje za eno leto res lepo urediti, se moram seveda tudi potepati.

Ko sem prinesel sanke, sva šla v strugo. Izidor mi je velel, naj se prvi zapeljem po ledu.

Ko sem se zapeljal, je led pod menoj zapokal. Voda je brizgnila med razpokami po meni. Sani so se z menoj vred pogreznile v vodo.

Z veliko težavo sem lezel iz vode. Kakor sem se prijemal za led, tako se je ta lomil na kose. Izidor se je smejal. Malo je manjkalo, da ni od veselja spet delal v snegu pajacev. Ko sem prišel iz vode, je kar curljalo od mene. Izidor je dejal:

»Dečko, celo leto boš moker!«

Molče sem šel domov. Najbolj me je skrbelo, ali bom od zdaj naprej res vsak dan padel v vodo in se oblečen skopal.

Doma sem na skrivaj šel v hlev, ker sem se bal, da me mama ali oče ne bi videla mokrega. Slekkel sem si suknjič, srajco in hlače. Vse sem položil na živino, da bi se obleka hitreje posušila. Iz hvaležnosti, da mi je živina sušila obleko, sem ji pokladal v jasli dosti sena. Tudi hlev sem počistil in nisem več mislil na to, da se bom v hlevu predolgo zadržal. Še vesel sem bil, da mi je nudil zatočišče.

Tako se je končalo tisto moje novo leto. Kaj se je od vsega tistega uresničilo? Skoraj nič. Saj ne bi rad postavil na laž našega strica Poldeta. Ampak reči moram, da se ni od tistega skoraj nič uresničilo.

Vstajal sem spet zgodaj.

Moral sem se umivati.

Tako dobro sem jedel samo na novo leto, potem smo pa otepali vsak dan spet repo, zelje in krompir.

Pač pa je res, da sem se tisto leto dosti potepal. Ampak potepanja mi ni dalo novo leto. Potepal sem se že od nekdaj rad.

Kos rženega kruha

Ko je prišel na bistriški šoli čas odmora, si je iz torbe vzел vsak svoj kos kruha. Nekateri so imeli koruznega, drugi rženega. Tako smo po kruhu najboljše vedeli, pri kom so doma siromašni in pri kom bogati. Edini, ki je v našem razredu nosil v šolo ržen kruh, je bil Vučkov Jurij.

Jurijev kruh je bil pedenj visok in v njem je bilo milijon velikih in malih luknjic. Dišal je tako lepo, da je bil Kozlarjev Izidor vedno razdražen, ko je Jurij potegnil svoj kos kruha iz torbe.

Kozlarjev Izidor, Ošlajev Tjaš in jaz smo stalno otepali samo koruzen kruh. Koruzen kruh ni imel luknjic.

Nekoč je bilo Kozlarjevemu Izidorju teh muk dovolj. Rekel nama je:

»Če mi bosta pomagala, bomo Jurijev kruh vsak dan pojedli mi.«

Midva s Tjašem bi privolila v vse, samo da bi dobili Jurijev kruh.

»Delajta samo tako, kakor bom delal jaz,« nama je rekel Izidor.

Izidor je pred Jurijem potegnil iz torbe svoj kos koruznega kruha. Tako sva storila tudi midva s Tjašem.

Izidor je zasadil zobe v svoj kos koruznega kruha.

Tudi midva s Tjašem sva ugriznila v svoja kosa.

Nato je Izidor s polnimi usti rekel Juriju:

»Ti, Jurij, se ne naveličaš jesti rženega kruha?«

»Zakaj pa?« vpraša Jurij.

»Zato, ker je koruzni kruh boljši. A ne, dečki?« se je Izidor obrnil k nama s Tjašem.

»Seveda je koruzni kruh boljši od rženega,« sva rekla midva.

Jurij je pogledal Izidorja, nato pa njegov kos koruznega kruha. Ni vedel, če se Izidor šali ali misli resno.

»Ne vidiš, da je koruzni kruh rumen?« pravi Izidor.

»Vse, kar je rumeno, je boljše,« sem dejal jaz.

»Koruzni kruh zamesijo pri nas doma s samimi rumenjaki,« je dejal Tjaš.

»Pri nas doma zamesijo koruzni kruh z rumenjaki in s čokolado,« je lagal Izidor, ko je videl, da Jurij popušča.

»Pri nas doma pomešajo v testo poleg rumenjakov, čokolade in medu še jabolka,« sem spet rekel jaz.

»Pri nas doma primešajo poleg rumenjakov, čokolade, medu in jabolk še orehe,« je dejal Tjaš.

Najbolj debelo je sklatil Izidor. Rekel je:

»Pri nas doma pa poleg rumenjakov, čokolade, medu, jabolk in orehov dajo v testo luskinice zlatih ribic.«

Jurij je zapičil oči v naš koruzni kruh, v katerem so bile poleg tolikih dobrot še luskinice zlatih ribic. Rekel je Izidorju:

»Zamenjajva ga!«

Izidor je svoj koruzni kruh zamenjal z rženim. Vsi trije smo šli na dvorišče in smo si Jurijev kruh razdelili na tri dele. Z veliko slastjo smo ga pojedli.

Mislili smo, da bomo odslej Jurijev kruh jedli vsak dan. Vendar se je že drugega dne zgodilo nekaj nepričakovanega. Sredi pouka je učitelj Peternel rekel Tjašu in meni:

»Vidva dobro tečeta. Pojdita v Črenšovce na pošto po zvezke in svinčnike.«

S Tjašem sva tekla proti Črenšovcem, da se je kar kadilo za nama. Rada bi bila nazaj do odmora, ker sva se bala, da nama bo Izidor pojedel ržen kruh. Toda ko

sva se vrnila, je odmor že minil. Sedla sva k Izidorju v zadnjo klop. Bil je dobre volje.

»Kje imaš kruh?« sva ga potihem vprašala.

»V želodcu,« se je smejal Izidor in se gladil po trebuhu.

Tjaš se je jezil na Izidorja. Jurij pa nas je spredaj v klopi poslušal.

»Požeruh si, veš,« je rekel Tjaš Izidorju. »Rženega kruha ti ne bi dobil, če ti ne bi midva pomagala. Saj vi nimate doma čokolade. Vaša hiša čokolade še videla ni.«

Izidor se je obregnil ob Tjaša:

»Kje pa imate vi toliko jajc, da bi lahko kruh zamesili z rumenjaki! Še za sol nimate.«

Jaz pa spet Izidorju:

»Kje imate vi doma med? Ali sploh veš, kakšen je?«

Nato Tjaš:

»Kje pa imate vi luske zlatih ribic. Samo norci to verjamejo.«

Jurij se je obrnil k nam v zadnjo klop, kjer smo se prepirali. Rekel nam je:

»Mojega kruha ne boste več jedli. Poiščite si drugega norca, ki vam bo dajal ržen kruh za koruznega.«

Mi smo se sicer nehali prepirati, a bilo je prepozno. Jurijev kos rženega kruha smo si že zapravili. Od tistega dne je Jurij jedel spet svoj dobri rženi kruh, mi trije pa koruznega.

Mi imamo, vi pa nimate

S Kozlarjevim Izidorjem sva se vračala s kópanja od Mure. Nekaj sva se pogovarjala, ko se oglasi čez strugo fazan. Oba sva se takoj ustavila in poslušala, če se bo še enkrat oglasil, da bi ga zalezovala. Ker je bilo vse tiho, sem pobral kamen. Zamahnil sem z njim, da bi ga vrgel čez strugo v grmovje. Pri tem sem nehote udaril Izidorja z roko po glavi.

Izidorja je najbrž hudo zbolelo, ker mi je primazal tako klofuto, da sem videl vse zvezde. Nič ni vprašal, če sem ga udaril po nesreči.

Stekel sem domov. Izidor je bil močnejši od mene, zato je bilo pametno, da sem pobegnil. Ko sem bil doma, sem Izidorju pokazal tako dolg jezik, kakor sem ga le mogel.

»Boš že prišel k nam. Takrat boš videl, komu si pokazal jezik!« mi je zagrozil Izidor. Zelo sva se sprla. O prijateljstvu ni bilo več sledu.

»Tudi ti boš prišel k nam. Take boš dobil, da boš sto let pomnil!«

»Ti boš prej prišel k nam po gumeljsko rešeto, ker ga mi imamo, vi ga pa nimate,« mi je vpil Izidor.

»Ti boš prišel k nam prosit kobile za vožnjo, ker jih mi imamo, vi jih pa nimate,« sem rekel jaz.

Izidor spet meni:

»Mi imamo tele, vi ga pa nimate.«

Jaz Izidorju nazaj:

»Mi imamo žrebe, vi ga pa nimate.«

Izidor meni:

»Mi imamo nov plot, vi ga pa nimate.«

Jaz Izidorju:

»Mi imamo zidano hišo, vi pa cimprano.«*

Pri naši zidani hiši se je Izidor ustavil. Ni več našteval, kaj imajo oni in česa mi nimamo, ker ga je moj očitek glede hiše zelo ujezil. Rekel mi je, kar je vedela seveda vsa Bistrica:

»Za vašo zidano hišo je moral vaš Martin v Ameriko, kjer strada in nič ne služi. Vašo hišo vam bodo lahko že jutri prodali, nam pa naše ne bodo.«

»Tudi vaš Ivan je v Ameriki,« sem odgovoril Izidorju, ko mi je bilo težko zaradi našega Martina.

»Naš Ivan pere v Ameriki avtomobile in nam pošilja denar, vaš Martin pa nima dela in vam nič ne pošilja,« mi je vpil Izidor.

Tako mi je bilo zdaj hudo, da nisem mogel več govoriti o tem, kaj imamo mi in česa oni nimajo. Čeprav smo imeli zidano hišo, kobile in zemljo, je bilo vse to zadolženo, ker je naš oče pri zidanju hiše preveč računal na Ameriko in na Martina.

Umolknil sem in šel v hišo.

Naša nesreča je bila čez nekaj dni še večja. Iz Amerike so nam znanci sporočili, da je naš Martin umrl in da so ga pokopali na naše stroške. Stroški Martinovega pogreba so močno povečali naše dolgove.

Martinova smrt in novi dolgovi so očeta in mater zelo potrli. Od tistega časa nista imela več nobenega veselja. Mati je mnogo jokala. Oče je najrajši molčal. Prodati smo morali kobile. Prav tako smo morali prodati polovico njiv in travnikov. Nevarnost je bila, da nam

* Cimprana hiša = hiša, zgrajena iz blata ali lesa.

prodajo celo hišo. Vendar jo je oče reševal, kakor je mogel. Od velike žalosti in skrbi ni spal in ne jedel.

Ko sva se z Izidorjem čez nekaj časa spet srečala na cesti, nisva bila več jezna drug na drugega. Pogovarjala sva se, kakor da se ni nič zgodilo. Očitki, kaj imamo mi in česa oni nimajo, so bili pozabljeni.

Cigansko zlato

Žerdinova kobila je dobila žrebička. Ko je nekoliko zrasel, je hodil s kobilami k veliki cesti na pašo. Največkrat sva Žerdinu pasla kobile midva z Ošlajevim Tjašem. Žrebiček je tekal po travnikih ali naju je hodil ščipat z zobmi, ki so mu pravkar zrasli. Tako je bilo na paši prav prijetno, dokler se ni zgodila velika nesreča.

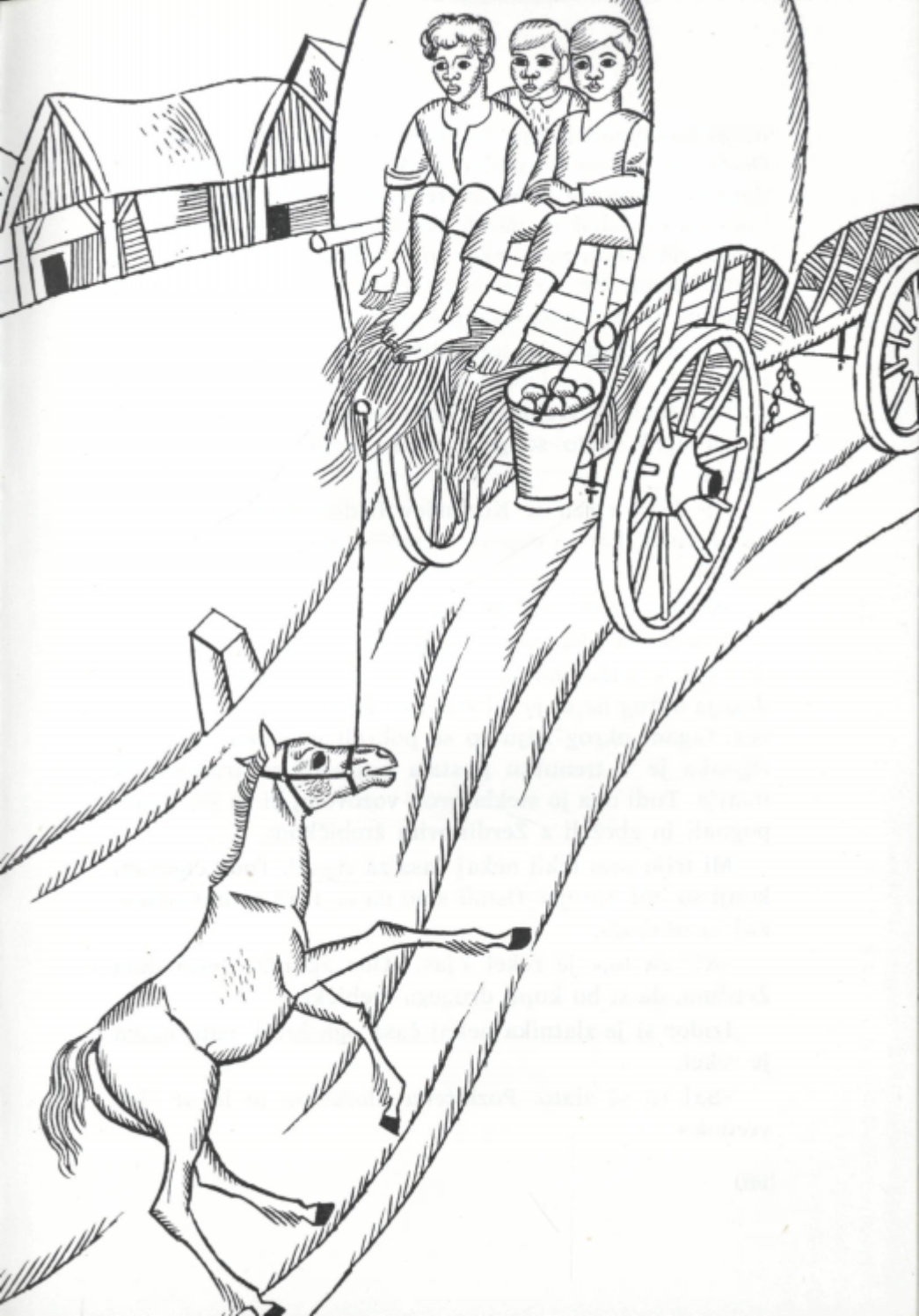
Nekega dne so se namreč po veliki cesti pripeljali cigani. Deset ciganskih konj je vleklo pet ciganskih voz. Na vozovih je sedelo toliko ciganov, da nisi videl drugega kakor glavo pri glavi.

Ko so cigani zagledali Žerdinovega žrebička, so se ustavili. Kričali so v ciganskem jeziku in mahali z rokami. Gotovo so se dogovarjali, kako bodo žrebička ugrabili. Kar naenkrat so se usuli z vozov. Šli so k nama na travnik. Nekateri so sedli okrog naju v travo, drugi so stali, dokler ni prišla za njimi ciganka, ki je bila gotovo stara sto let. Zgrbljena v dve gubi se je opirala na palico. Lase je imela spletene v dolge kite in na kitah je imela polno ciganskih zlatnikov. Tudi ona je sedla k nama.

»Ti so skovani iz ciganskega zlata,« nama je rekla starka, ko je opazila, da strmiva v njene zlatnike. Vzela je dva iz kite in nama ju dala. S Tjašem še nikoli nisva videla zlata, kaj šele, da bi imela tolikšno bogastvo v rokah. Ker je ciganka opazila, kako požirava z očmi zlatnika, je dejala:

»Zlatnika sta lahko vajina, srečo vama bosta prinesla.«

Naju je to čisto zmedlo. Ne vem, kaj je mislil Tjaš ukreniti s ciganskim zlatnikom. Jaz sem takoj sklenil,

da ga bom prodal. Zanj bom dobil veliko, veliko denarja. Očetu in materi bom dal toliko, da bosta plačala vse dolgove in še dve kobilici z žrebičkoma bom kupil, da jih bom lahko jahal in pasel. Potem mi ne bo treba pasti sosedovih kobilic. Sebi bom kupil kolo, ki bo najlepše na svetu. Denar mi bo še ostal in ga bom dal bratom in sestram, da si bodo kupili, kar bodo hoteli.

Ko sva tako s Tjašem občudovala ciganske zlatnike in sanjala, kaj vse lepega naju še čaka, je nekaj ciganov skrivaj teklo k žrebičku. Vrgli so mu vrv okrog vratu in ga ujeli. Nato so ga z veliko naglico peljali k vozovom.

Ne daleč stran je Kozlarjev Izidor pasel krave. Brž ko je videl, kaj se dogaja z žrebičkom, je tekkel k nama in vpil:

»Cigani vama kradejo žrebička!«

Midva sva bila tako zamaknjena v ciganske zlatnike, da naju je Izidor komaj priklical. Ko sva opazila, kaj se dogaja okrog naju, je bil žrebiček že privezan za ciganski voz. Cigani okrog naju so se pobrali in stekli. Še stara ciganka je v trenutku postala najmanj za trideset let mlajša. Tudi ona je stekla proti vozovom, ki so jih cigani pognali in zbežali z Žerdinovim žrebičkom.

Mi trije smo tekli nekaj časa za cigani. Toda ciganski konji so bili hitrejši. Ostali smo na cesti in nismo vedeli, kaj bi ukrenili.

»Nič za to,« je rekel Tjaš. »Oba zlatnika bova dala Žerdinu, da si bo kupil drugega žrebička.«

Izidor si je zlatnika nekaj časa ogledoval, nato nama je rekel:

»Saj to ni zlato. Pozlačena pločevina je in je figo vredna.«

To je naju zelo prestrašilo. Saj sta najina ciganska zlatnika spravila Žerdina ob žrebe, mene ob kolo, mami in očetu pa je ostal dolg takšen, kakršen je bil. Zlatnika nama nista izpolnila nobene želje.

Kadar sva se pozneje z Izidorjem sprla, naju je rad zbadal. Nama v sramoto si je celo izmislil tole pesmico:

»Kje imata ciganska zlatnička,
da kupita Žerdinu drugega žrebička?«

Priplavala je pisana škatla

Tisto leto je bila velika suša. Tedne in tedne ni padla niti kapljica dežja. Sonce je zjutraj prišlo na nebo, potovalo je čez dan po nebu in zvečer je zahajalo, ne da bi ga oviral en sam oblak.

Nekateri ljudje na Bistrici so rekli, da si nebo nabira zaloge in da bo dežja še preveč. Drugi so bili mnenja, da dežja sploh ne bo več in da bomo zaradi suše vsi pomrli.

Nekega večera so mlinarji prinesli v vas čudno novico. Po Muri so namreč priplavali ogenjčki. Ti majhni plavajoči ogenjčki so goreli na pločevinah, pločevine pa so bile pritrjene na deske. S temi ogenjčki so ljudje v vaseh zgoraj ob Muri prosili za dež.

Midva z Izidorjem sva jih ob večerih rada opazovala. Vrtinci so si ogenjčke kar podajali. Zdelo se nama je, da so živi in da imajo v sebi čudno moč. Ti ogenjčki so plavali mimo naju in tonili v noč. Odnášali so s seboj prošnje za dež, ki niso pomagale. Dežja dolgo, dolgo ni hotelo biti.

Tako sva nekega večera spet sedela ob Muri in čakala te male prikazni. Namesto ogenjčkov pa sva zagledala pisano škatlo, ki je plavala po vodi. Vrtinci so si tudi njo podajali in jo nosili proti nama.

Škatle, ki so priplavale po vodi, so bile za nas dečke velika dragocenost. Včasih smo našli v njih tudi kaj zanimivega. Ali bleščeče verižice ali bonbone. Zato sva bila z Izidorjem vesela, ko sva škatlo zagledala. Izidor je v grmu odlomil vejo. Skočila sva pod breg k vodi. Z vejo sva si pomagala, da sva škatlo ujela.

Toda v tisti škatli ni bilo ne bleščečih verižic in ne bonbonov. Pač pa sva našla v njej pismo, kjer je pisalo:

»Kdorkoli dobi to pismo v roke, ga vabim, da pride k meni v Radgono. Pismo mora prinesiti s seboj. Želim, da bo moj gost, kolikor časa hoče. Pogostil ga bom z dobrimi jedili in pijačami, kajti meni ne more suša škodovati. Janez Senčar.«

Z Izidorjem sva sklenila, da se takoj drugega dne odpraviva peš v Radgono. Tam bova ostala en dan, mogoče tudi več, če nama bo gostitelj dal, kar obljublja.

Izidor je spravil pismo nazaj v škatlo, da bi mu tudi to pokazala. Nato sva sedla na breg in sva se pogovarjala, kakšna sreča naju je doletela.

Najino početje pa je od svojega mlina opazoval mlinar Franc. Bil je hud na dečke, ki so mu radi spuščali veje pod mlinska kolesa. Ko je videl, da je Izidor odlomil v grmu vejo in skočil pod breg k vodi, je bil prepričan, da mu bova nagajala. Zato se je po grmovju začel plaziti proti nama, da naju ujame in naklesti ter spodi domov.

Midva sva bila zatopljena v razgovore o tem, kar naju čaka pri gostitelju. Takrat zagleda Izidor mlinarja Franca, ki smo se ga vsi bali. Vzkliknil je:

»Beživa!«

Mlinar Franc je prilomastil iz grmovja. Izidor je od strahu vrgel škatlo v reko in zbežal ob vodi navzgor. Jaz sem tekel ob vodi navzdol. To je mlinarja zmedlo in sva mu ušla.

Ušla sva mu res, toda škatla s pismom je plavala po Muri. Za mlino sva se vrnila k vodi in sva samo še videla, kako si jo podajajo vrtinci. Odplavala je v noč.

Dругega večera sva bila spet pri Muri, a daleč od Francovega mlina. Doma sva rekla, da greva gledat ogenjčke, ki prosijo za dež. V resnici pa sva šla čakati škatlo, ki bi nama spet prinesla pismo. Toda ne škatle in ne pisma nisva nikoli več dočkala.

Kozlarjev Izidor je spal v zlatem hlevu

Donkov Martin je vsako pomlad zbral nekaj odraslih dečkov iz vasi in šel z njimi delat k zidarjem v Maribor. Vrnili so se v jeseni.

Tudi tisto pomlad je nagovarjal dečke: »Pojdimo delat v Maribor. Zaslužili bomo mnogo denarja. Čez dan bomo delali na stavbah, ponoči pa bomo spali v gostilni pri 'Zlatem hlevu'.«

Ko je Martin videl Kozlarjevega Izidorja, kako se je ustavil pri njih in kako jih je poslušal, mu je dejal: »Tudi ti pojdi z nami, Izidor, čeprav si še bolj majhen. Stregel boš zidarjem z malto.«

Izidor je stekel domov in je rekel očetu: »Šel bom z Martinom v Maribor. Zidarjem bom stregel z malto. Mnogo bom zaslužil, spali pa bomo v zlatem hlevu.«

Kozlarjev oče je gledal Izidorja. Nasmehnil se je in rekel: »Lahko greš. Če ti bo težko, pa piši pismo, da pridem po tebe.«

Tako se je Izidor odpravil z Martinom in dečki v Maribor. Ves dan je tekal z malto od zidarja do zidarja. Komaj je čakal, da bo sonce zašlo in bodo šli spat v zlati hlev. Spali bodo dolgo. Če ni hlev zlat, je gotovo pozlačen. Pozlačene bodo vsaj jasli, iz katerih zobljejo konji koruzo.

Toda, ko so zvečer prišli v tisti hlev, ni bilo ne duha ne sluha o zlatu. Pajčevine so v njem visele izpod črnega stropa, jasli so bile zveržene in stare, šipe v oknih pa umazane, da ne bi mogel skozi nje prodreti niti en sončni žarek.

Utrujeni so legli na slamo. A komaj so zaspali, je prignal domači hlapec v hlev konje. Gostje so se pripeljali

s kočijami v gostilno, konje pa jim je za ta čas spravil hlapec v hlev. Ko so se Bistričani konjem umaknili, so sedli na svoje kovčke. Martin, ki je bil med njimi najstarejši in najbolj moder, je rekel:

»Vidite, tako je s siromaki. Zavetja in mesta nimajo nikjer na svetu.«

Dolgo v noč so tako sedeli. Končno so se gostje iz gostilne odpravili domov. Hlapec je konje odpeljal iz hleva. Bistričani pa so od utrujenosti kar popadali tja, kjer so se jim konji umaknili. Toda sredi noči so prišli v gostilno novi gostje. Spet je pripeljal hlapec konje v hlev. Ko je Martin videl, kako trdno je Izidor zaspal, je rekel hlapcu:

»Kar pusti ga, naj spi. Konja priveži k jaslim zraven njega. Saj ga ne bo pohodil.«

Tako je Izidor spal, ne da bi vedel, da so ob njem privezali velikega konja. Bil je sicer utrujen, vendar ga je čez čas prestopanje konja zbudilo. Ko je odprl oči, je zagledal ob sebi velikansko kopito, nato velikanske noge in nad seboj košat rep. Skočil je pokonci in začel od strahu vpiti: »Kje sem, kje sem?«

»V ‚Zlatem hlevu‘. Ne boj se. Miruj. Vsega se boš privadil,« mu je dejal Martin.

Izidor ni več zaspal. Komaj je čakal, da se napravi dan. Takoj je pisal očetu pismo:

Dragi oče!

Pridite po mene. Malta je težka. V zlatem hlevu ni niti zrna zlata. Spim s konji. Na Bistrici je najlepše. Rad bi šel domov.

Vaš

Izidor

Izidor bo klatil zvezde

Ko je Izidor nehal hoditi v šolo, mu je oče dejal:

»Tako, Izidor! Zdaj si dovolj velik. Služiti si boš moral kruh sam. Moral boš v svet. Tudi jaz sem šel od doma, ko sem nehal hoditi v šolo. In vidiš, da sva si z mamó postavila hišo. Ni sicer velika in ne zidana, a dobra je za nas.«

Izidor ne bi rad šel iz Bistrice, ker ne bi rad pustil dečkov, ne strug in ne Mure. A če mora oditi, bo pač šel. Vsi dečki bodo prej ali slej šli od doma s trebuchom za kruhom. Večno se tudi oni ne bodo mogli klatiti po strugah in stikati po bistriških gozdovih.

Tisto leto je začel Donkov Martin zgodaj spomladi zbirati dečke. Nameraval je z njimi na delo k zidarjem v Ljubljano. Ko se mu je prišel ponuditi Kozlarjev Izidor, ga je takole sprejel:

»Vzamem te, Izidor. Ti si bil vedno velik šaljivec. Glej, da boš tudi nam delal kratek čas. Letos gresta z menoj tudi Rajtarov Naci in Dorenčečev Štef. Imel bom dobro skupino.«

Izidorju so doma nabasali culo in pleteno košaro, ki so mu jo prevezali z motvozom. Isto košaro je nekoč nosil na delo tudi Kozlarjev oče.

Donkov Martin je s svojimi bistriškimi dečki sedel v Ljutomeru na vlak, ki je celih deset ur ropotal proti Ljubljani. V Ljubljano so prišli pozno zvečer. Pihal je mrzel veter. Krpe snega so še ležale po ljubljanskih ulicah. Zima se še ni umaknila pomladi.

»Prišli smo srečno, samo ne vem, kje bomo spali,« je tuhtal Martin, ko so stali pred železniško postajo. Ko je Izidor slišal, da Martin ne ve, kje bodo spali, se je

ustrašil. Bil je zelo utrujen in zaspan. Ni si želel drugega, kakor da bi Martin našel kak topel kotichek, kjer bi lahko legli.

Končno se je Martin odločil za stavbo, kjer je lani delal. Te stavbe še niso dokončali. Samo pokrili so jo.

Ko so prišli do stavbe, so našli vrata zabita z deskami. Okna so bila brez okvirov in brez šip.

Martin je z vrat odtrgal dve deski in se skozi odprtino potegnil v stavbo. Za njim so šli še drugi. Po stavbi je tulil veter. Vse je kar cinkalo od mraza. Ko so se vzpenjali v temi iz nadstropja v nadstropje, so morali paziti, da ne bi kateri padel s stopnic.

Izidorja je bilo strah, kako bo preživel v tej stavbi mrzlo noč. Prišli so na podstrešje. Drugi trije, ki so bili starejši in vsega vajeni, so si v temi po podstrešju iskali deske, na katerih bi ležali. Izidor pa se ni upal niti zganiti, da ne bi padel v kak prepad. Ni si znal drugače pomagati, kakor da je legel na tla brez desk. Ko so vsi ležali, je bil nekaj časa mir. Slišal se je samo veter, kako se je zaganjal v streho. A kmalu so se začeli vsi štirje od mraza tresti in juhetati.

»Ju-ju-ju-ju!«

Ti čudni glasovi so se slišali po podstrešju, kakor če bi skovikale štiri sove. Med tem juhetanjem zasliši Martin, da se spodaj po ulici bližajo koraki:

»Cip-cap, cip-cap, cip-cap.«

Martin še nekaj časa posluša, nato zašepeta:

»Dečki, policaj prihaja.«

Vsi so utihnili, le Izidor ni mogel ustaviti brade. Tresa se mu je in ni mogel zadržati svojega »ju-ju-ju«.

»Tiho, Izidor!« je še enkrat zapovedal Martin. »Policaj nas bo slišal in nas bo odpeljal.«

Izidor se je poskušal umiriti, ker se je bal policaja. A brada ga ni marala ubogati in se je kar naprej tresla. Tisti »cip-cap« na ulici pa se je že približal.

Ko je prišel policaj do stavbe, se je ustavil. Malo je prisluhnil. Zdelo se mu je, da je iz stavbe slišal čudne glasove. Zlezal je v stavbo.

Ker se Izidor še ni mogel zadržati, so Štef, Naci in Martin planili nanj. Eden mu je tiščal roko na usta, druga dva pa sta ga držala.

Policaj je že prihajal po stopnicah. Svetil si je z žepno svetilko. Preiskoval je sobo za sobo v obeh spodnjih nadstropjih. Na podstrešje pa ni pogledal. Odšel je, ne da bi našel Bistričane.

Zjutraj so bili vsi trdi od mraza. Izidor se je komaj pretegnil. Rekel je:

»Zdi se mi, da sem to noč zrasel najmanj za pol metra.«

»Če boš vsako noč zrasel za pol metra,« je menil Martin, »boš nazadnje tak dolgin, da boš zvezde klatil. Čaka te še namreč dosti takih noči.«

Noč ima svojo moč

»Dečki, ne bomo več spali na podstrešjih. Lahko še zmrznemo. Šli bomo zvečer vprašat za sobo h gospe, pri kateri sem stanoval lansko leto.«

Tako je dejal Donkov Martin trem bistriškim dečkom, Naciju, Štefu in Kozlarjevemu Izidorju. Pred dnevi jih je pripeljal na delo v Ljubljano, prenočišča pa jim še ni preskrbel.

Zvečer so res stopili h gospe, ki je prejšnje leto oddajala sobe. Martin ji pravi:

»Gospa, saj me še gotovo poznate. Ali bi hoteli meni in mojim prijateljem oddati sobo?«

»Prav rada,« jim odgovori. »Bili ste pošteni in mirni. Samo nekaj vam moram povedati. Prosto imam samo še tisto sobo, kjer je stanoval naš hlapec. Ta je pred tremi meseci na naglo umrl. Od tistega časa v tej sobi nekaj straši. Če si upate spati v njej, vam jo rada oddam.«

»A straši,« se je delal prestrašenega Martin. Pogledal je Štefa, Nacija in Izidorja ter jim na skrivaj pomežiknil. Martin se ni bal ne sobe in ne pokojnega hlapca. Rekel je gospe:

»Štirje smo. Če se nas bo lotil, nam ne bo kos. Radi bi spali v sobi, ker je vreme še mrzlo.«

Soba, kjer je strašil hlapec, res ni bila kaj privlačna. V njej so stale štiri železne postelje. Stene so bile sive in gole. Pajkov tu ni nihče preganjal. V kotih pod stropom so si spletli svoje mreže. Edino okno je gledalo na blatno in temno dvorišče. A to ni bilo nič hudega za Bistričane. Podnevi so delali, ponoči pa, ko bi radi spali, se tako nič ne vidi.

Zložili so pod postelje svoje cule in košare. Martin je bil ponosen, da je dečkom našel sobo. Zato bi se rad postavil pred Izidorjem, ki je bil najmlajši.

»Vidiš, tako se živi,« mu je rekel. »Zdaj ko si nehal doma hoditi v šolo, se boš moral v svetu še marsičesa naučiti. Imel boš od dela trdo in hrapavo dlan kakor deska. Hodil si boš iskat kruh od mesta do mesta. Jaz delam to že od malih nog.«

Izidor njegovega modrovanja ni dosti poslušal. Poslušal bi ga že, če ga ne bi preganjal pokojni hlapec, ki je v tej sobi nenadoma umrl. Zato bi Izidor rajši spal na podstrešju, čeprav bi tam od mraza skovikal kakor sova.

Posebno ga je bilo strah, ko so šli spat. Martin je privil petrolejko in jo upihnil. V sobi je nastala tema. Izidor si je hitro potegnil odejo čez glavo in sključil noge. Lahko bi ga pokojni hlapec prijel za nos ali zgrabil za nogo.

Martin je takoj zaspal in začel smršcati. Tudi Naci in Štef sta zaspala. Začela sta globoko dihati in skozi nos piskati. Nič jima ni bil mar pokojni hlapec.

Izidor je dolgo poslušal in čakal, kaj se bo zgodilo. Ko pa je minila ena ura, nato druga in se v sobi le ni nič premaknilo, je utrujen zaspal. Zjutraj se je zbudil vesel, ker se ponoči ni zgodilo nič hudega.

Tudi drugi večer se je Izidor tresel od strahu. A spet je minila noč mirno. Prav tako mirno je minila tretja noč. Misel na hlapca ga ni več plašila. Prepričan je bil, da jih je gospa pošteno potegnila za nos.

Večeri so potem Izidorju postali dolgočasni. Martin, Naci in Štef so vedno kmalu zaspali. Izidor bi se bil pa rad še pogovarjal. Ni mu dala žilica miru, da ne bi zaspancem malo ponagajal. Če ne straši hlapec, bi lahko strašil Izidor. Ta misel ga je kar naprej preganjala.

Nekega večera se je Izidor pripravil. Ko je Martin zagodel na svoj kontrabas in ko sta Naci in Štef piskala na svoje klarinete, je Izidor v temi otipal stol. Privezal je kolikor mogoče tiho motvoz za stolovo nogačo. Motvoz je speljal k sebi pod odejo. Malo je počakal, nato je motvoz potegnil. Stol je zaropotal. Smrčanje in piskanje je v hipu utihnilo. Martin je v polspanju začel spraševati:

»Kaj je, kaj je?«

Izidor se je delal, kakor da je tudi njega ropot prebudil.

»Nekaj je zaropotalo,« je dejal Martinu.

Naci in Štef sta dvignila glave.

»Kaj, če straši hlapec,« je rekel Martin. Glas mu je od strahu trepetal.

»Misliš, da straši?« je vprašal Naci.

Vsi so poslušali. Še miš bi slišali, tako je bilo tiho v sobi. Takrat je Izidor spet potegnil za motvoz. Stol se je premaknil in zaropotal.

»Slišite! Hlapec je. Kaj bo z nami! Nihče se naj ne premakne,« je hitel Martin.

»Kaj, če je zlodej?« je vprašal Izidor.

»Ne govori o zlodeju, Izidor,« je šepetal Martin. »Ne kliči še njega.«

Nekaj časa so spet napeto poslušali. Izidor ni več potegnil za motvoz in stol se ni več premaknil. Čez dolgo časa so se umirili. Prvi je zaspal Izidor. Od veselja, da je Bistričane prestrašil, je pozabil na svoj motvoz. Tako tečno je spal, da so se oni trije zjutraj prej zbudili. Zagledali so za stol privezan motvoz, ki je bil speljan k Izidorju pod odejo.

Martin je skočil s postelje, da bi Izidorja premlatil. A Naci ga je zadržal. Rekel je:

»Počakaj, da se bomo pri pretepanju Izidorja vsi zvrstili.«

Naci se je seveda šalil. Ni hotel, da bi se Bistričani med seboj preteпали. Saj niso doma, na Bistrici. V svetu morajo držati skupaj in če do česa med njimi pride, se morajo mirno poravnati. Tako pravilo velja že od nekdaj.

Šli so na delo. Še na stavbi, kjer so zidali, je bil Martin na Izidorja jezen. Zažugal mu je:

»Misliš, da boš tudi tu počel neumnosti, kakor si jih počel na Bistrici, odkar si se postavil na noge. Če boš še enkrat kaj takega napravil, te bom tako oklofotal, da se ti bo pred očmi kar bliskalo.«

Izidor je dejal Martinu:

»Ko si me jemal s seboj, si rekel, da bi vam naj skrbel za kratek čas. No, zdaj sem poskrbel zanj, ti mi pa groziš s tem bliskanjem.«

Martin je molčal. Bilo je res, da mu je tako rekel. Jeza se mu je počasi ohladila. Ko so opoldne sedli in kó-sili, je Martin že kar potolažen rekel Izidorju:

»Saj imaš prav, Izidor. Vedno se boš prijetno počutil, če boš druge spravljal v dobro voljo. Jaz tega ne znam. Ljudje te bodo imeli radi in zato boš laže živel kakor jaz. Boš videl, veliko laže.«

Izidor je bil vesel, ker Martin ni bil več jezen nanj. Če bo res laže živel, kakor je rekel Martin, pa ni vedel. Sploh ni premišljeval o tem. Bil je lačen in zato je tečno jedel svoj kruh, namazan z zaseko.

Sezidala si bova hišico

Drvaričev Vanč in njegova žena Aga sta imela lep ograd s sadnim drevjem. Živela sta tiho in zadovoljno. Kozlarjev Izidor, Ošlajev Tjaš in jaz smo imeli Vanča in Ago radi. V Drvaričevem ogradu so prva dozorela magdalenska jabolka. Ker so Drvaričeva magdalenska jabolka na Bistrici prva dozorela, so bila tudi najboljša. Zato smo mi trije radi hodili tja in jih pobirali. Vanč nas ni nikoli podil. Še rekel nam je:

»Dečki, le jejte jabolka, kolikor morete.«

Ko smo nekoč bili v Drvaričevem ogradu, sta Vanč in njegova žena Aga sedela pred hišo in se pogovarjala. Nas dečkov nista opazila, kdaj smo prišli v ograd.

Vanč je rekel Agi:

»Najina cimprana hišica se bo podrla. Morala bova sezidati novo.«

Aga mu je odgovorila:

»Hiše ne moreva sezidati brez denarja. Le kje ga bova vzela.«

»Grem na delo v Nemčijo,« pravi Vanč.

»Ali naj jaz ostanem sama doma?« ga vpraša Aga zaskrbljeno.

»Pridno bom delal, hitro bom zaslužil denar in se bom kmalu vrnil. Potem si bova sezidala hišico. Okrog hišice bova postavila žično ograjo in jo bova lepo popleskala.«

Vanč je sicer lepo povedal, kakšen bo njun dom, vendar je Aga dejala:

»Kdo mi bo pomagal pri delu, ko bom ostala sama?«

»Sosed ti bodo pomagali, dečki pa ti bodo pasli krave.«

Vanč je mislil na nas tri, vedel pa ni, da ga poslušamo.

Nekega dne je Vanč res odšel in Aga je ostala sama. Mi trije smo se Agi kar sami ponudili, da ji bomo pasli krave.

Toda Aga ni bila nič več zadovoljna, odkar je Vanč odšel. Tudi pridna ni bila več tako kakor prej. Ko smo prišli pobirat v Drvaričev ograd magdalenska jabolka, smo jo večkrat videli, kako je stala sredi dvorišča in nekaj premišljevala.

Aga je začela zahajati v gostilno. Denar, ki ga je pošiljal Vanč, je v gostilni potrošila. In še zadosti ga ni bilo. Nekoč je gostilničarju celo ukradla tisočak.

Prišli so orožniki in so Ago vzeli s seboj. Gnali so jo po Bistrici. Ljudje so jo gledali skozi okna ali z dvorišča. Niso mogli verjeti, da se je tako spremenila.

»Škoda, da je Vanč odšel od doma,« je rekla Ošlajeva mama. »Ne spleča se zaradi denarja zgubiti miru in poštenosti. Nova hiša ni toliko vredna.«

Kmalu potem je Vanč prišel iz Nemčije domov. Kako drugače je bilo sedaj pri Drvaričevih. Ago so imeli ljudje za tatico, čeprav se je trudila in je bila pridna kakor prej. Ni se rada pokazala na vasi. Na polju je delala vedno s sklonjeno glavo.

Tudi Vanč ni bil več tako vesel. Če je nas dečke zagledal v ogradu, ko smo pobirali magdalenska jabolka, nam ni rekel več nobene prijazne besede.

Od tistih časov nista Vanč in Aga nikoli sedela pred hišo in nista več govorila, kako si bosta sezidala hišico, ki bo obdana z žično ograjo. Saj ni bilo pri Drvaričevih ne denarja in ne sreče.

Za veselo pot na oni svet

Tonajev dedek je zbolel. Bistričanom je bilo težko, ker je dedek vse življeneje po gostijah igral na harmoniko in razveseljeval ljudi. Zdaj pa je čutil, da se bo moral posloviti od harmonike, od gostij in veselih ljudi. Vendar ga tudi med boleznijo ni zapustila dobra volja.

Nekega dne je svoji ženi Tonajevi babici dejal:

»Sedi k moji postelji in mi kaj povej za veselo pot na oni svet.«

»Ne šali se, ker boš potem moral res umreti,« mu je odgovorila babica na pol v šali na pol zares.

Dedek pa ji je rekel:

»Vsi ljudje bomo umrli. In ko bom jaz umrl in bom prišel na oni svet, ti bom pisal, kako se mi bo tam go-dilo.«

Prav takrat, ko sta se Tonajev dedek in babica tako pogovarjala, smo šli mimo hiše Kozlarjev Izidor, Ošlajev Tjaš in jaz. Dedek nas je po glasu spoznal. Rekel je babici:

»Pokličiči dečke malo k meni v hišo.«*

Babica nas je poklicala. Ko nas je dedek zagledal, se je nasmehnil in dejal:

»Sedite na klop pri peči, dečki. Ostanite malo pri meni in mi kaj zapojte za veselo pot na oni svet.«

Mi smo imeli dedka radi, ker je bil dober in ker je toli-ko preigral po vaseh na harmoniko. Izidor je zapel naj-prej pesem, ki jo je dedek najrajši prepeval po gostijah, midva s Tjašem pa sva pela z njim:

* Hiša = tudi soba.

»Po logu leče, po logu leče,
ena mala ptičica.
Za njo mi hodi, za njo mi hodi,
eden mladi, oj jagerček . . .«

Ko smo peli, je dedek nepremično gledal tramove nad seboj, ki so nosili strop. Gotovo mu je bilo težko, da se bo moral posloviti od tega sveta in umreti. Mi trije smo to opazili. Vedeli smo, da se svoje poti na oni svet le ni veselil. S šalami je hotel samo skriti žalost, da bo moral Bistrico za zmeraj zapustiti.

Ko smo nehali peti, nas je vprašal:

»Ali zna kateri igrati na harmoniko. Tam za pečjo je in raztegnite mi jo za veselo pot na oni svet.«

»Nobeden ne zna igrati,« smo rekli mi trije.

»Nobeden?« se je začudil Tonajev dedek. »Kaj bo iz vas, če ne znate igrati na harmoniko. Brez muzike ne bo dobro na svetu, dečki. Kaj bo iz Bistrice, če ne bo imela dobrega mužikaša.«*

»Saj ga bo imela,« smo rekli mi trije. »Fotivec zna dobro igrati na harmoniko.«

»Fotivec?« se je začudil dedek. »Če vsaj eden na Bistrici zna igrati na harmoniko, potem je že dobro. Recite Fotivcu, naj pride zvečer k meni, da mi bo zaigral za veselo pot na oni svet.«

Mi smo zvečer res šli po Fotivca. Ta je takoj vzel harmoniko in vsi smo se napotili k Tonajevemu dedku.

Fotivec je dedku igral in igral. Ko so ljudje slišali harmoniko, se je zbralo pri Tonajevih skoraj pol Bistrice. Ljudje so muziko radi poslušali. Na koncu je Fotivec v šali vprašal Tonajevga dedka:

* Mužikaš = muzikant.

»Ali vam ne bo dolgčas za harmoniko, dedek, če nas mislite res zapustiti in oditi na oni svet?«

»Ne bo mi dolgčas. Na oni svet je že šlo dosti bistriških mužikašev. Pisal vam bom, kako veselo se bomo tam imeli in kako bomo igrali na harmonike.«

»Pa pozdravite vse Bistričane na onem svetu,« je še v šali dejal Fotivec, ker je videl, da se dedek dobro počuti.

»Bom, vse bom pozdravil.«

Tisti večer je bil zadnji, ko se je Tonajev dedek veselil harmonike. Čez kak teden je tiho umrl.

Izidor, Tjaš in jaz smo verjeli, da bo dedek res pisal. Na njegovo pismo smo komaj čakali. Ko smo mislili, da je že prišel na oni svet in da je našel bistriške mužikaše, smo šli k Tonajevi babici. Vprašali smo jo, če je pismo od dedka že prišlo.

Babica se je začudila, ker smo verjeli, da bo dedek res pisal. Ni nas hotela razočarati, zato nam je rekla:

»Ni pisal. Gotovo še ne utegne.«

Mi trije smo spet čakali kak mesec. Potem smo stopili k Tonajevi babici in jo vprašali:

»Ste dobili pismo od dedka?«

»Ne, ni še prišlo,« je rekla babica v zadregi. Vedela je, da bomo kar naprej sitnarili za dedkovim pismom, zato si je izmislila odgovor. Ko smo prišli tretjič, nam je rekla:

»Da, dedek se je oglasil.«

»Oglasil se je?« smo se začudili. Kar nekam strah nas je bilo.

»Pokažite nam pismo,« je prosil Izidor. A babica je rekla:

»Dedek ni pisal. Samo telefoniral je in je tudi vas tri pozdravil.«

Mi smo molčali. Ne da bi babico še kaj vprašali, smo odšli. Nismo ji verjeli, da je dedek res telefoniral.

»Ni telefoniral,« je dejal Izidor nazadnje. »Na onem svetu sploh nimajo telefona. Dedek se ni oglasil in se tudi nikoli ne bo.«

Tonajeve babice nismo šli več vprašat po dedkovem pismu. Na dedka bi gotovo pozabili, če ga ne bi na gostijah še dolgo pogrešali. Saj takega mužikaša ni imela Bistrica ne prej ne pozneje.

Prekratka palica

Ratkov dedek je bil nekoč velik šaljivec. O njegovih šalah so ljudje govorili tudi takrat, ko mu za šale ni bilo več.

Nekoč smo ga dečki zagledali, kako težko in počasi je hodil iz Bistrice proti Črenšovcem. Čudno se nam je zdelo, da hodi s prekratko palico. Vedno, ko se je oprl nanjo, se je moral nagniti na eno stran. Tista palica mu je pri hoji bolj malo pomagala.

Mi smo mislili, da hodi Ratkov dedek za šalo s prekratko palico, da bi s tem zabaval Bistričane. Zato smo jo mahnili čez njive, da smo Ratkovega dedka prehiteli. Kozlarjev Izidor ga je vprašal:

»Dedek, zakaj pa imate prekratko palico?«

»Ali spet zbijate šale?« je dodal Ošlajev Tjaš.

»Ne, dečki, ne. Ne zbijam več šal. Tisti časi so minili. Prekratko palico imam zato, ker se mi je zlomila.«

»Zakaj si ne urežete v grmu druge, da se boste lahko opirali nanjo?« je dejal Izidor.

»Ne morem si je urezati, ker več ne vidim. Palice v grmu ne razločim. Slep sem, slep, dečki. Samo pot pred seboj še malo razločim, da lahko pridem v Črenšovce in na Hotizo.«

»Zakaj hodite v Črenšovce in na Hotizo, če ste slepi? Doma bi rajši ostali,« mu je dejal Ošlajev Tjaš.

»O, kako rad bi ostal doma, pa ne morem. Dve hčeri in dva sinova imam. Ena hčerka je poročena v Črenšovcih, druga na Hotizi, oba sinova živita na Bistrici. Noben od otrok me noče imeti pri sebi in me hraniti. Zato hodim zdaj k enemu, zdaj k drugemu, zdaj k tret-

jemu, zdaj k četrtemu. Zato sem tudi vedno na poti, čeprav sem skoraj slep.«

Molčali smo, ko smo slišali, kako živi Ratkov dedek.

»Če vas hčerki in sinova ne marajo imeti, pa bi vam lahko vsaj drugo palico urezali,« mu je rekel Ošlajev Tjaš.

»Nič jim ni mar, da se mi je zlomila, prav nič,« je dejal dedek in je hotel s svojo prekratko palico dalje na pot proti Črenšovcem, ker je bil že lačen. A Kozlarjev Izidor mu je rekel:

»Počakajte, dedek. Urezal vam bom tako palico, da vam bo prav.«

Dedek je počakal. Kozlarjev Izidor je skočil do grma. Tudi midva s Tjašem sva mu pomagala izbirati, da je urezal res lepo palico.

Dedek jo je najprej otipal. Preizkusil jo je tako, da jo je postavil na zemljo.

»Dobra bo, dečki, dobra. Z njo bom laže hodil,« nam je dejal in je nadaljeval pot.

Mi trije smo gledali za njim, kako je ob palici kljukal proti Črenšovcem. Vedeli smo, da je težko živel, saj je moral vsak dan prehoditi pot od Bistrice do Črenšovec ali do Hotize.

Kozlarjevemu Izidorju je kovač drl zobe

Izidorja je bolel zob. Nikoli prej ga nismo videli jokati, a takrat je jokal, tako ga je bolelo.

Na Bistrici so kovači drli zobe, odkar so ljudje pomnili. Zato sva tudi midva s Tjašem rekla Izidorju:

»Kovač naj ti ga izdere, pa boš rešen.«

Izidor je nekaj časa molčal, potem nama je rekel:

»Pojdita z menoj!«

Takoj smo šli vsi trije v kovačnico. Kovač je prav takrat koval kola.* Z močnimi rokami je držal kleščice in v ognju obračal železo.

»Ho, ho, dečki, kaj bo dobrega?« nas je hudomušno sprejel.

»Izidorja boli zob,« sem rekel. »Bodite tako dobri, pa mu ga izderite.«

»Seveda ga bom,« je dejal kovač in dalje obračal železo v ognju. »Samo toliko počakajte, da do konca skujem ročico za kola.«

»Bomo,« je dejal Tjaš.

»Ti pa pojdi,« je rekel kovač meni, »in iz hiše prinesi stol.«

Jaz sem šel po stol, kovač pa je stopil za vrata in na skrivaj vzel s police orodje, s katerim je drl zobe. Skril si ga je za usnjen predpasnik na prsih. To orodje je kovač skoval sam. Bistričani so temu rekli tehtnica. Ta tehtnica je imela železen ročaj in na koncu skovano luknjico.

* Kola = voz.

Vanjo je kovač vtaknil zob. Tehtnico je nagnil in zob je moral zleteti iz čeljusti, kajti kovač je imel močno roko.

Ko sem prinesel stol, ga je kovač postavil sredi kovačnice in rekel Izidorju, naj sede. Nato je stopil po krnico,* ki je stala sredi dvorišča in iz katere so kure pile vodo. Zlil je vodo po tleh.

»Dal ti bom krnico pod stol, Izidor, če se boš slučajno polulal.«

Midva s Tjašem sva se zasmejala kovačevi šali. Tudi Izidor se je nasmehnil. Pustil je kovaču, naj zbija šale kakor hoče, samo da ga reši bolečin.

»Kateri zob te boli,« je vprašal kovač.

»Ta,« je s prstom pokazal Izidor.

Kovač je hitro vzela izza predpasnika svoje orodje. Potisnil ga je Izidorju v usta in že je zob zletel po tleh med staro železje.

»Tako,« je dejal kovač. »Rešen si. Zdaj pa, dečki, v Muro se kopat!«

Vendar se nismo mogli iti kopat, ko pa je Izidorja zob še bolel. Bolj ko je kovač trdil, da so bolečine prenehale, bolj je Izidor vztrajal, da ga zob boli.

Kovač mu je še enkrat pogledal v usta. Izidor mu je pokazal boleči zob, ki je ostal v ustih. Kovač je namreč med šalami po pomoti izdrl zdrav zob.

»Kaj bova pa zdaj?« je vprašal kovač.

»Izpulite mi ga,« je dejal Izidor.

Kovač pa nato:

»Saj je res. Toliko zob imaš, da dveh ne boš dosti pogrešal.«

Prijel je spet svoje orodje in po tleh se je skotalil drugi zob. Šele zdaj si je Izidor oddahnil.

* Krnica = iz lesa zdolbena okrogla posoda.

Preden smo šli od kovača, ga je Izidor vprašal:

»Koliko sem dolžan?«

»Nič,« pravi kovač. »Ko prideš drugič, se ne bova več zmotila.«

Že smo bili na cesti, ko je kovač vpil za Izidorjem:

»Drugič ti krničke ne bom dal več pod stol. Ti si junak, junaki pa se po navadi ne polulajo.«

Igrali smo za denar

Prišel je dan proščenja v Črenšovcih. Vučkovemu Juriju so doma dali trideset dinarjev, da si bo na proščenju kupil tamburico. Ko je Jurij to povedal Izidorju, Tjašu in meni, bi si tudi mi trije radi kupili tamburice. A toliko denarja ne bi doma dobil nobeden od nas. Zato smo sklenili, da si vsak izprosi deset dinarjev. Denar bi dali skupaj in bi si lahko vsi trije kupili eno tamburico.

Denar smo doma res dobili. Veseli smo šli na proščenje. Okrog črenšovske cerkve so trgovci že zgodaj zjutraj postavili štante. Gruče so se prerivale med njimi. Tudi mi trije smo se bosí pomešali med ljudi.

Izidor, Tjaš in jaz se nismo ustavili pred velikim štantom, kjer je bila velika gora šifric* in kjer so točili medico. Nismo se ustavili tudi pred štantom, kjer so prodajali nože, ogledala in ogrlice. Iskali smo samo štant s tamburicami.

Preden smo prišli do tamburic, smo našli štant, kjer je bila igralnica za denar. Sredi te igralnice je bila postavljena miza, za mizo pa je stal možakar s črnimi lasmi. Ta črnih je imel na roki polno prstanov.

Igralnice za denar ni videl še nobeden od nas. Zato smo radovedno opazovali, kako so drugi igrali za denar. Črnih je imel pred seboj na mizi tri enake skrinjice. V eno izmed teh treh skrinjic so ljudje polagali deset dinarjev. Črnih je skrinjice pomešal in zdaj je bilo treba uganiti, v kateri izmed njih se skriva deset dinarjev. Tisti, ki je to uganil, je dobil nazaj ne samo svoj denar,

* Šifrica = medenjaki.

ampak mu je moral črnuh dati povrh še svojih deset dinarjev.

Izidor nama je dejal:

»Tudi mi igraymo. Priigrali bomo toliko denarja, da si bomo lahko kupili vsak svojo tamburico.«

In res je prvi igral Izidor. Dal je svojih deset dinarjev v eno izmed skrinjic. Črnuh je skrinjice pomešal. Izidor je nato izbiral, v kateri tiči njegov denar. Pokazal pa je na prazno skrinjico in njegov denar je pobral črnuh.

Težko nam je bilo za Izidorjevim denarjem, saj si zdaj nismo več mogli kupiti tamburice. Zato sem dejal:

»Denar moramo dobiti nazaj. Igral bom jaz.«

Spustil sem v skrinjico svojih deset dinarjev. Črnuh je spet skrinjice pomešal. Zdaj sem jaz izbiral, v kateri tiči moj denar. Ker sem pokazal na prazno skrinjico, sem tudi jaz svoj denar izgubil.

To je ujezilo Tjaša.

»Igral bom še jaz,« je dejal.

Res je igral, a tudi on je svoj denar izgubil. Žalostni smo potem odšli pred štant, kjer so prodajali velike in male tamburice. Ker smo zaigrali denar, si nismo mogli nobene kupiti. Ko smo se jih nagledali, smo se vrnili domov na Bistrico.

Od daleč smo že slišali, kako je Vučkov Jurij igral na tamburico, ki si jo je tistega dne kupil na proščenju v Črenšovcih. Šli smo k njemu.

Sedel je na stopnicah. Igral je vesele viže, mi trije pa smo samo poslušali. Nismo mu marali povedati, da je našo tamburico spraval v žep črnuh v svoji igralnici za denar.

Bistričani smo zrasli pod posteljo

Nekega jutra je Ošlajeva mama nahranila malo Verono in rekla Tjašu in Jožku:

»Tako! Verona je sita, mi trije pa bomo zajtrkovali pri Vučkovih. Vučko nam je pripeljal domov voz snopja in voz sena pa mu je treba te voznje s težaki odslužiti. Gremo k njemu sušit otavo.«

Ošlajeva mama je dala malo Verono v koričece, čeprav je začela jokati. Ker je bilo že treba iti k Vučkovim, jo je kljub joku potisnila s koričecem vred pod posteljo in spustila posteljno pregrinjalo do tal, da bi ji napravila temo. Strop je bil zdaj Veroni tako nizek, da bi se ga lahko dotaknila z noskom.

Tjaš ne bi rad šel k Vučkovim sušit otave. Rajši bi se s Kozlarjevim Izidorjem in menoj igral v ogradu. Zato je rekel mami:

»Jaz bom ostal doma in bom pazil na Verono. Saj slišite, kako joka.«

Čeprav je bilo Ošlajevi mami zaradi Verone težko, je rekla Tjašu:

»Tudi ti si jokal, ko sem te potisnila s koričecem pod posteljo in sem šla delat. Vsi Bistričani smo zrasli pod posteljo.«

Ošlajevi trije so nato s težaki sušili otavo, vendar je Ošlajevo mater skrbelo zaradi male Verone. Zato je rekla Tjašu:

»Pojdi domov in poglej, kaj je z detetom. Potem pa pridi takoj nazaj!«

Tjaš je na to komaj čakal. Vrgel je vstran lesene vile in stekel s travnikov proti Bistrici. Med potjo je poklical

Izidorja in mene. Izidor je imel doma nekaj ylati koruze, ki je bila mlečna in zato najboljša, da jo spečemo.

Ko smo prišli k Ošlajevim, se mala Verona v hiši ni nič oglasila. Mislili smo, da spi.

Tjaš je vzel v kuhinji vžigalice in ne daleč vstran od oslice* smo zakurili ogenj. Okrog ognja smo položili koruzo, da bi zarumenela. Zrna so od vročine lepo zarumenela in začela sčasoma pokati.

Tjaš bi pa le rad pogledal, kako je z malo Verono. Šel je v hišo. Stopil je po prstih v sobo, pokleknil na ilovnata tla in dvignil posteljno pregrinjalo.

Kar ostrmel je nad tem, kar je videl. Mala Verona ni spala. Gledala je mačko, ki je sedela zraven koričeca. Mačka se je s tačko igrala z miško, ta pa je tekala po koričecu.

Tjaš se je potihem splazil spet iz hiše. Poklical je naju z Izidorjem:

»Pridita! Nekaj bosta videla.«

Midva z Izidorjem sva pustila koruzo ob ognju. Vsi trije smo šli v hišo in smo pokleknili na tla. Medtem ko smo gledali mačko, kako se je igrala z miško, je zunaj zapihal veter. Odneseł je z našega ognja žarečo iskro na slamo. Slama se je vnela in začela goreti.

Mi trije pa nismo vedeli, kaj se zunaj dogaja. Šele ko so po ulicah tekali ljudje in klicali na pomoč, smo zaslutili, da se je najbrž zgodila kaka nesreča.

Ko smo stopili iz hiše, smo zagledali steber dima, ki se je dvigal visoko v nebo. Gorela je Ošlajeva slama.

Ljudje so hiteli od vseh strani s škafi. Močili so ponjave** in z njimi pokrivali slamnato streho Ošlajeve hišice, za katero je bila nevarnost, da se tudi vname.

* Oslica = velika kopica.

** Ponjava = velika plahta, stkana doma iz konoplje.

Malo Verono so odnesli iz hiše v ograd. Prav tako so znosili v ograd posteljo, omaro in nekaj stolov.

Ošlajeva mama je pritekla domov, ko so ogenj že pogasili. Ko je zagledala malo Verono pri ljudeh, jo je vzela v naročje, jo stisnila k sebi in zajokala:

»Samo da se tebi ni nič zgodilo!«

Tjaš, Izidor in jaz smo iz ograda prestrašeno gledali Ošlajevo mamo. Ko nas je tudi ona zagledala, nam je zažugala:

»Le čakajte! Boste že dobili svoje.«

Ko so se ljudje razšli, je Tjaš moral za kazen dolgo klečati, Ošlajeva mama pa ga je nabila s šibo po podplatih. Mene je oče pripognil in mi z batom take naložil po zadnji plati, da sem videl vse zvezde. Izidor pa je zbežal kakor ponavadi in ni čakal, da bi ga doma naklestili.

Štiri lačna usta

Ošlajeva mama si ni upala več puščati doma pod posteljo male Verone in oditi na delo. Bala se je, da bi Izidor, Tjaš in jaz spet kje ne zakurili ognja, pa bi zgorela tudi bajtica, v kateri so živeli.

Zato je vedno vzela s seboj svoje otroke, Tjaša, Jožka in malo Verono, če je šla k ljudem delat.

Ljudje ponavadi niso radi videli, da je prišla Ošlajeva mama na delo z otroki. Pomagati pa si ni mogla. Pridno je delala, da bi bili z njo zadovoljni in je zaradi otrok ne bi obrekovali.

Ko je nekoč prišla s težaki brat Vučku krompir na njivah, je dala Verono na konec njive in je začela z drugimi vred delati. Tjaš in Jožko sta pazila na Verono, dokler ni Vučko pripeljal na njivo težakom kosila.

Ko so Ošlajevi otroci to videli, je začela mala Verona jokati, fanta pa nista mogla odtrgati oči od sklede, iz katere so si zajemali težaki z žlicami rumeno, dišeče zelje.

Ošlajeva mati je vzela malo Verono v naročje, Tjaš in Jožko pa sta sedla k njej. Nosila je žlico v usta mali Veroni, nato pa še Tjašu in Jožku in le kdaj pa kdaj tudi sebi.

Ko je to videl Vučko, ji je dejal:

»Ti, Ošlajeva, s teboj dobim k hiši ene delovne roke in štiri lačna usta.«

Ošlajeva mama je vstala in dvignila Verono v naročje. Nato je rekla Vučku:

»Mi, Ošlajevi, pojemo samo za enega težaka, pa čeprav pridejo k hiši štiri lačna usta. To bi lahko videli.«

Nato je z otroki odšla z njive.

Ko je odhajala, je Vučko dejal:

»Kako si svoje glava. Ko boste lačni, boste spet radi prišli.«

Ošlajeva mama mu ni nič odgovorila, samo jokala je.

Tepene konjske fige

Če se je ponoči na Bistrici oglasil čuk, so mnogi Bistričani mislili, da bo smrt spet koga vzela. Tako je neko noč čuk prebudil Grajevo Ago, ki je na coprnije dosti dala. Z laktom je sunila moža pod rebra in zašepetala:

»Ne slišiš, Vanč! Zunaj se oglašča čuk.«

Vanč je zagodrnjal:

»Naj se oglašča, če se oglašča. Pusti me, rad bi spal.«

»Spet bodo nekoga nesli med ciprese na pokopališče.«

»Naj ga odnesejo, če ga odnesejo. Vsak bo enkrat umrl,« je zagodrnjal Vanč.

»Pojdi in čuka spodi. Trepetam od strahu.«

Ker je Vanč vedel, da Aga ne bo dala miru, je vstal in šel preganjat čuka, ki se je drl na orehu pred hišo. Poiskal je kamen in ga vrgel med veje. Čuk je zletel z oreha, a je sedel na sosedovo hruško in se tam drl dalje.

Poletna noč pa je kratka. Zato Vanč ni imel volje, da bi še naprej preganjal čuka. Legel je in zaspal, čeprav je Aga kar naprej govorila o cipresah in pokopališču.

Drugo noč se čuk ni oglasil. Kaj je to pomagalo, ko pa so sredi noči začeli tuliti psi. Psov, ki so tulili, se je Aga bala. Stari ljudje na Bistrici so govorili, da tudi psi, ki tulijo, vidijo smrt.

»Človek božji,« je rekla Aga Vanču in ga spet sunila pod rebra, »še smrt boš prespal. Ne slišil, da tulijo psi?«

»Naj tulijo, če tulijo. Zdaj že zaradi psov ne bom smel spati?«

Nekaj dni za tem je začelo Grajevo kobilo ščipati v trebuhu. Polegala je in ni marala jesti. Aga je bila

prepričana, da so že čuk in psi napovedali nesrečo. Rekla je Vanču:

»Nihče drug kot Šafranov Jožko nam je kobilo zacopral. On je poslal na naš oreh čuka in je dražil po vasi pse, da so tulili.«

Vanč ni k temu nič rekel, saj je Kozlarjev oče po navadi z zelišči pomagal bolni kravi, svinji ali kobili.

Aga pa je le imela za krivca njihove nesreče Šafranovega Jožka.

Sklenila je, da se mu bo maščevala, kajti stari ljudje so vedeli povedati, kako se celo coprnikom pride do živega. Vzela je capo. Z njo je trikrat pomahala na ognjišču pod dimnik. Nato je pobrala izpod bolne kobile nekaj konjskih fig in jih zavila v capo.

Fige v capi je sredi dvorišča položila na pratji stolec.* Vzela je brezovo šibo. O brezovi šibi so stari ljudje rekli, da ima tako moč, da celo ciganke nažene od hiše. Aga je z brezovo šibo mahala po capi in tepla konjske fige.

Izidor, Tjaš in jaz smo prav takrat šli mimo Grajeve hiše in smo videli, kako Aga maha po cunji na pratjem stolcu. Ker nismo vedeli, kaj to pomeni, smo jo vprašali:

»Strina, kaj delate?«

»Ah, ne sprašujte, dečki. Našo kobilo je Šafranov Jožko zacopral, da noče jesti. Zdaj tepem konjske fige in to coprnika tako boli, kakor če bi tepla njega.«

Nato je dalje tepla konjske fige. Izidor pa nama pravi:

»Stopimo k Šafranovemu Jožku, da bomo videli, če ga to res kaj boli.«

Stekli smo po ogradih k Šafranovim in se priplazili k oknu, da bi videli Jožka, če se res zvija pod udarci brezove šibe. Pokukali smo v sobo. Pri Šafranovih je

* Pratji stolec = deska, pritrjena na štiri noge. Na takem stolcu so pri Muri prale ženske perilo.

prav takrat bil čevljar Bernar, ki je Jožku prinesel domov zakrpane čevlje. Jožko in Bernar sta imela na mizi liter jabolčnika. Pila sta in se smejala, kajti Bernar je pravil šale o ljutomerskih trgovcih, pri katerih je kupoval usnje, klinčke, podkvice, dreto in smolo.

»Vse mi verjamejo, ti trgovci v Ljutomeru, kar jim rečem,« je pravil Bernar. »Še to so mi verjeli, da sem psa na Bistrici tako prestrašil, da je žično ograjo predrl in zbežal.«

Jožko se je tej šali tako zakrohotal, da so se stresla okna.

Ko smo mi trije to slišali, smo šli na cesto. Izidor je dejal:

»Aga zaman tepe konjske fige. Jožka nič ne boli.«

Jaz pa sem pristavil:

»Veseli je, da je dobil domov zakrpane škarpete. Mar so mu tepene konjske fige.«

Izidor, ti si osel

Dani Krapec je bil majhen, debelušast možiček. Bil je lovec. Imel je dva lovska psa, Tamburja in Tigriša. Krapec si je prvi na Bistrici kupil kolo. Ko se je peljal na njem po vasi, je drlo mlado in staro k cesti in ga občudovalo. Krapec je pritiskal na pedala, da je kolo drvelo in skakalo čez jame in kamenje. Za njim sta tekla Tambur in Tigriš, da sta jima visela jezika iz gobca.

Če je naletel med vožnjo na koga, mu je že od daleč vpil:

»Umakni se, duša krščanska!«

Kozlarjev Izidor je rad opazoval Krapčevo procesijo, kadar je lomastila po vasi. Posebno je občudoval Krapca na kolesu. Nekega dne je bil tako zamaknjen v njegovo kolo, da bi ga Krapec skoraj podrl.

»Izidor, ti si osel,« ga je ozmerjal Krapec.

Kozlarjev Izidor je bil užaljen, ker ga je Krapec nadrl z oslom. Tega mu ni pozabil.

Nekega dne je Izidor rekel Ošlajevemu Tjašu in meni:

»Napnimo čez pot žico, da se bo Krapec s svojim kolesom zaletel vanjo. Videli bomo, kdo je osel.«

Pri Matajevi hiši smo res privezali žico z enim koncem za vez, z drugim pa za akacijo.

Skrili smo se za ogal Matajeve hiše in smo Krapca čakali. Krapec je pridrvel s kolesom tako naglo, da nape žice čez cesto ni opazil. Zaletel se je vanjo, se prevrnil in padel. Oba psa sta skočila čez Krapca, ker se nista mogla takoj ustaviti.

Krapec se je počasi pobral. Gledal je okrog, nato pa jezen dejal:

»Kje si, duša krščanska, ki si mi nastavila žico. Pridi, da te bom naklestil.«

Takrat je meni ušel smeh. Krapec je to slišal. Zavpil je svojima psoma in pokazal za hišo:

»Primita smrkavce. Za ogalom so.«

Mi smo skočili in plezali čez plotove. Preden je do-
povedal psom, kaj hoče, smo mi že izginili med ogradi.

Izidor gre na obisk

Izidorjeva sestra Ana se je nameravala tisto leto poročiti. Morala pa je še pred poroko na obisk k staršem svojega bodočega moža. Taka je bila stara prekmurska navada. Starši bodočega moža bi si radi nevesto ogledali, preden bi prišla k hiši.

Za neveste je bil to neprijeten obisk. Zato je Ana rekla Izidorju:

»Pojdi z menoj. Sama ne bi rada šla.«

Izidor se je tega razveselil. Vprašal je Ano:

»Ali nama bodo tam kaj postregli?«

»Bodo,« je rekla Ana. »Samo glej, da ne boš predosti pojedel.«

»Kako pa bom vedel, kdaj bo dosti?«

»Stopila ti bom pod mizo na nogo. Takrat boš moral nehati. Le pazi, da se jim ne bova zamerila.«

Res sta se odpravila na obisk. Tam so ju lepo sprejeli. Tudi pogostili so ju. Izidor ni mogel odtrgati oči od pogač, ki so jih prinesli na mizo. Medtem ko se je Ana sramežljivo pogovarjala z domačimi, jih je on vneto pospravljajal.

Zdelo se mu je, da še ni niti začel, ko mu je Ana že stopila pod mizo na nogo. S tem mu je hotela reči:

„Izidor, nehaj! Dosti je. Več se ne spodobi jesti.“

Izidor je vilice odložil. Domači so to opazili. Vprašali so ga:

»Zakaj ne ješ več? Ali pogače niso dobre?«

»Pa še kako so dobre,« je rekel Izidor, »samo Ana mi je pod mizo stopila na nogo. Zdaj ne smem več jesti.«

Domači so se smejali. Ani niso zamerili, da je tako sramežljiva, saj je bila tudi taka sramežljivost nevest

stara prekmurska navada. Izidorja pa so zlahka pregovorili, da je začel jesti.

Ko sta šla domov, je Ana užaljeno rekla Izidorju:

»Večjega požeruha še nisem videla. Malo pameti bi lahko imel. Pošteno me je bilo zaradi tebe sram.«

»Zakaj pa?« je jezno vprašal Izidor.

»Zakaj si povedal, da sem ti stopila pod mizo na nogo?«

»Ali nisi tega rekla?«

»O tem bi moral biti tiho, bedak.«

Izidor pa se je dalje prepiral:

»Torej resnice ne smem reči? Drugič sploh ne grem s teboj.«

»Ti, da ne greš? Za pogačami boš šel na konec sveta.«

To je pa res, si je mislil Izidor. Potihem je sklenil, da bo z Ano spet šel na obisk, če mu bo rekla. In ne bo črhnil niti besede o tem, če mu bo pod mizo spet stopila na nogo.

Prepirljivec

Največji prepirljivec na Bistrici je bil mlinar Franc. Našel je vedno kak vzrok za prepir. Posebno rad se je sprl s svojim bratom Imrijem. Oče jima je zapustil vsakemu polovico mlina. Franc pa je trdil, da je mlin samo njegov in Imrija, ki je živel v vasi, sploh ni pustil vanj.

Nekega dne je Imri prišel k mlinu. Franc se je v njem zaklenil in dejal:

»Ne prestopi mi praga. Vržem te v Muro.«

Imri se je razjezil. Poiskal je kol in vrata v mlinu razbil. Nameraval je Franca ujeti in ga v Muri okopati. Toda Franc je po opori* zbežal iz mlina na breg in je nato pobegnul h Kozlarjevim na Bistrico. Vedel je, da je Kozlarjev oče dober človek in ga bo vzel pod streho.

Res se je Kozlarjev oče Franca usmilil. Rekel mu je:

»Ostani pri nas toliko časa, dokler se ne bosta z Imrijem pomirila. Spal boš lahko na hlevu na senu.«

Mlinar Franc je bil užaljen, ker mu Kozlarjev oče ni ponudil prostora v hiši. Zato se je začel tudi z njim prepirati. Dejal je:

»Vsak me preganja in zapostavlja. Vzel bom vrv in se obesil.«

Franc seveda ni mislil resno, da bi se obesil. Govoril je tako, da bi ga Kozlarjev oče vzel v hišo. Kozlarjevega očeta je res prestrašil.

»Saj spiš lahko tudi v hiši,« je popustil Francu.

Kozlarjev oče je pobral vse vrvi in verige, kar jih je bilo pri hiši. Zaklenil jih je v klet, da se ne bi mogel Franc obesiti. Prinesel je v hišo slamo in Francu postlal

* Opora = tram, na katerega je bil mlin na Muri pritrjen na breg.

na tleh. Na posteljah in na klopeh ob peči so spali Kozlarjevi otroci.

A mlinar Franc se je spet ujezil, ker mu Kozlarjev oče ni ponudil svoje postelje. Ko je legel na slamo, je godrnjal, da so ga lahko slišali vsi Kozlarjevi:

»Eni spijo na slami, drugi na posteljah.«

Kozlarjeva mati se je tega naveličala in mu je zabrusila:

»Če ti ni prav, pa pojdi nazaj k mlinu.«

Franc je zjutraj še spal, ko je Kozlarjeva mati že skuhala za zajtrk krompirjevo juho. Oče je Franca na rahlo zbudil, a Franc je bil kljub temu slabe volje. Takoj se je začel prepirati, ko ga je oče povabil k mizi in mu ponudil krompirjevo juho.

»Krompirjeve juhe sploh ne jem. Ta je za prašiče.«

Kozlarjev oče je bil sicer užaljen, vendar je materi dejal:

»Pojdi in Francu skuhaj lipov čaj.«

Kozlarjeva mati je šla in čaj skuhala, čeprav je bila tako jezna, da bi najrajši skodelico s čajem vred vrgla Francu v glavo. Še najbolj se je jezila na očeta, da gre tako po volji temu prepirljivcu.

Postavila je skodelico s čajem pred mlinarja Franca. Ta je čaj malo poduhal, nato pa se je skremžil in rekel:

»Ali nisi dala v čaj nič žganja?«

»Nič,« se je zadržala Kozlarjeva mati.

Kozlarjev oče je šel in prinesel žganje. Vlil ga je Francu v čaj, da je zadišalo po celi hiši. Toda ko je Franc srkal dišeči čaj, kakršnega so Kozlarjevi pili samo ob praznikih, je dejal Kozlarjevemu očetu:

»Kaj pa klobas, ne bo?«

Takrat je bilo Kozlarjevi materi dovolj. Zavpila je na mlinarja Franca:

»Ne, klobas ne bo! Sploh ničesar več ne bo. Poberi se od hiše.«

Mlinar Franc je spoznal, da je pri Kozlarjevih konec gostoljubja. Hitro je spil čaj in odšel.

Šel je nazaj k mlinu, kjer ni bilo več njegovega brata Imrija, ki se je vrnil domov. Popravil je vrata in se zaklenil. Pripravil se je, da se bo z bratom prepiral, ko bo ta spet prišel k mlinu.

Možnarji in mlinar Franc

Večjega bahača od mlinarja Franca ni bilo na Bistrici. Povsod je rinil naprej, da bi ga Bistričani videli in bi o njem govorili.

Ko je Horvatov Štef na vuzem* začel zgodaj zjutraj streljati z možnarji, je mlinar Franc pritekel od Mure.

»Počakaj, Štef,« je vpil od daleč. »Ne streljaj prej. En možnar mi daj, da ga bom držal. Ti ga pa prižgi, da mi bo na roki počil.«

Tako se je bahal pred nami dečki, ki se nas je pri Horvatovem Štefu zbralo dosti. Molčali smo in gledali mlinarja Franca, ki si upa kaj takega. Če bi možnar res držal v roki, ko bi počilo, bi Franca gotovo razneslo.

Horvatov Štef pa se je samo nasmehnil. Držal je gorečo slamnato baklo na dolgem drogu, da bi prižgal smodnik na možnarju. Zdaj ko je pritekel Franc, je baklo ugasnil. Pobral je na tleh največji možnar in ga dal Francu. Baklo je spet prižgal in jo dvignil do možnarja, ki ga je držal v roki mlinar Franc.

Mi smo že mislili steči domov, ker ne bi radi gledali, kaj se bo zgodilo s Francem. Toda Franc se je prestrašil. Da bi skrnil svojo strahopetnost pred nami, je dejal:

»Štef, ne prižigaj možnarja. Rajši pojdimo k Muri. Tam se bom pred vašimi očmi utopil.«

Štef se je nasmehnil in baklo ugasnil. Prav mu je bilo, da si je Franc izmislil drugo baharijo.

Sli smo potem k Muri. Franc je hodil pred nami. Ko smo prišli na breg Mure, se je spustil do reke. Nekateri smo že mislili, da bodo mlinarja Franca vrtinci

* Vuzem = velika noč.

potegnili na dno in ga ne bomo nikoli več videli. Horvatov Štef pa je dejal:

»Kar stopi v vodo, Franc. Mura bi te že rada odnesla. Ne vidiš, kakšne vrtince dela.«

Franc je res stopil nekaj korakov v vodo, ki je naglo tekla mimo. Potem je pogledal k nam na breg in rekel:

»Voda je premrzla. Rajši se bom jutri utopil.«

Nismo hoteli več čakati, da bi si Franc izmislil kakšno novo baharijo. Pustili smo ga pri mlinu in smo šli nazaj k Horvatovim, kjer je Štef spet začel streljati z možnarji, da se je tresla cela Bistrica.

Viničar še hiše nima

»Ko bodo v goricah dozorele slive, boste šli z menoj,« je dejal stari Vučko Izidorju, Tjašu in meni. »Tudi Ošlajev Joško gre lahko z vami, da vas bo več. Sliv je letos dosti in jih bo treba obrati.«

Mi smo se veselili, da bomo šli v Vučkove gorice. Posebno vesel je bil Ošlajev Joško, saj goric sploh še ni videl.

Vučko pa bi se skoraj premislil in nas ne bi vzel s seboj. Začel se je bati, da bi mu v goricah na skrivaj trgali grozdje. Tega za ves svet ne bi dovolil. Ko smo ga vprašali, če bomo kmalu odrinili, nam je dejal:

»Da, jutri gremo. Samo nekaj vam moram že zdaj povedati. Grozdja ne boste smeli trgati. Grozdje čuva viničar. To je hud mož. Ima dolgo brado, kosmate roke in velikanski koš, v katerega stlači otroke, ki trgajo grozdje. Zapre jih v pivnico, kjer je temno in kjer straši.«

Izidor, Tjaš in jaz tega nismo čisto verjeli. Joško pa je bil najmlajši in se je viničarja začel bati. Verjel je Vučku, da ima viničar brado, kosmate roke in velik koš, v katerega stlači otroke in jih zapre v pivnico. Tako se ga je zbal, da smo ga komaj pregovorili, da se je peljal z nami v gorice.

Ko smo se pripeljali s kobilami na vrh hriba, na katerem je imel Vučko gorice, nas je tam že čakal viničar. To je bil prijazen, majhen možiček. Ni imel ne brade, ne kosmatih rok in ne koša. V pivnico pa sploh ni smel. V njej je imel Vučko vino in tja ni pustil nikogar.

Joško je nas tri kar naprej potihem spraševal:

»Ali bo prišel viničar?«

Viničar je to slišal. Povedali smo mu, kaj nam je Vučko o njem pripovedoval. Možiček se je zresnil. Ni se več smehljal. Rekel je malemu Jožku:

»Viničar sem jaz. Prav tako sem človek kakor ti. In tudi jaz stanujem v Vučkovi hiši, ker nimam svoje, kakor vi, Ošlajevi, ki tudi nič nimate.«

Ker je bil prijazen, smo ga takoj imeli radi. Tudi Jožko se ga ni več bal. Ko smo brali slive, je rekel:

»Vučko se je zlagal. Viničar nima ne koša in ne kosmatih rok. Še hiše nima.«

Tri vaške ženske

Sredi jelševja in vrbja so v skromni hišici živele tri vaške ženske: mati z dvema hčerkama. Ljudje so jim rekli vaške ženske zato, ker so hodile delat k vsaki hiši v vasi, kjer so jih prosili. Bile so zelo uboge.

Njihova hišica je bila iz blata. Stala je na otočku sredi velikih jam, ki so jih Bistričani pred mnogimi leti skopali, ko so delali opeko za črenšovsko cerkev. Nihče ne ve, zakaj so pustili sredi tistih jam otoček zemlje, na katerem so si pozneje tri vaške ženske postavile hišico iz blata.

V tiste jame je prišla voda. Tu je nastalo potem močvirje. V tem močvirju je začelo rasti jelševje in vrbje. Tako je okrog kočice sčasoma zrasel gozd.

Mi dečki do vaških žensk nismo hodili. Nekega dne pa smo stali na križpotju sredi vasi, ko pride Vučko in reče:

»Vi trije samo postopate okrog in bogu kradete čas. Stopite no k trem vaškim ženskam in jim recite, naj pridejo k nam mikat konopljo.«

»Šli bomo, če nam boste dali jabolka,« je takoj rekel Izidor.

»Ne samo jabolka. Pogače boste dobili, če boste prišli tudi vi trije mikat konopljo.«

Seveda smo privolili. Za pogače bomo mikali konopljo.

Vučko je šel domov, mi pa smo odšli proti močvirju k trem vaškim ženskam. Pot so si napravile iz šibja, ki se je zibalo pod nami, ko smo šli proti koči.

Koča je bila odprta. Ko smo vstopili, smo jih našli doma. Izidor je z njimi govoril, jaz pa sem si ogledoval njihov dom.

Kočica je imela eno samo sobo in v tej sobi je stalo odprto ognjišče, nad katerim je bil skozi streho speljan dimnik. Na ognjišču je gorel ogenjček, okrog katerega so bili postavljeni črni, sajasti lonci. Ob steni sem videl tri s slamo postlana ležišča.

Ko jim je Izidor dejal, da bi šle k Vučkovim mikat konopljo, so se takoj odpravile. Zaprle so bajtico in potem smo odšli vsi po zibajoči se poti iz gozda.

Na Vučkovi njivi je potem nekaj bistriških deklet in tri vaške ženske mikalo konopljo, Izidor, Tjaš in jaz pa smo majhne snope nosili skupaj in sestavljali iz njih kope.

Opoldne je pripeljal Vučko s kolesljem na njivo kosilo. Težaki, ki so mikali konopljo, niso ponavadi dobili za kosilo drugega kakor kislo mleko in tepke. Tepke so bile pogače, pečene iz tretje ržene moke. Mi smo jih s tekom jedli, samo da so bile pogače. Med kosilom so tri vaške ženske tepke pogosto rezale. Opazil sem, da si kose na skrivaj dajejo v velike žepe, ki so jih imele zašite na krilih.

O skrivnih žepih treh vaških žensk sem po kosilu povedal tudi Izidorju in Tjašu.

»Nisi tega prej vedel?« mi je dejal Izidor. »Kaj bi pa doma jedle, če si ne bi nabasale skritih žepov.«

Ko smo konopljo pomikali, smo vsi šli k Vučkovim. Nam trem je Vučko dal še jabolk, trem ženskam pa po eno zajemalko moke. To je bilo plačilo za ves dan dela.

Ko so se vračale tri vaške ženske po zibajoči se poti iz šibja proti svoji kočici, smo Izidor, Tjaš in jaz gledali za njimi.

»Najbolj so siromašne, kar nas je na Bistrici,« je dejal Izidor.

Prvi sneg

Padal je prvi sneg. Veter je nosil snežinke na hiše, na njive in na gozdove. Tudi led na strugah je pokril sneg. Izidor in Tjaš sta prišla pome, da bi šli gledat, kakšna je sedaj narava, ko se je odela s prvim snegom. Zdelo se nam je, da se vse spreminja. Spreminjajo se polja, spreminjajo se gozdovi in spreminjajo se celo hiše.

»Gremo gledat Muro!« je dejal Izidor.

In smo šli. Ko smo hodili drug za drugim po kolni poti* proti Muri, se je na nas nalovilo toliko snega, da smo bili podobni trem sneženim možem.

Že od daleč smo zagledali mlinarja Franca, ki je stal na bregu pred svojim mlinom. Stal je in nas gledal, kakor da nas pričakuje. Ni iskal bata, da bi nas podil, kakor je imel navado.

»Dečki, pridite bliže!« nam je zaklical.

Mi trije smo se obotavljali, da bi šli k njemu, ker smo se ga bali.

»Gremo, če nam ne boš nič napravil,« mu je od daleč odgovoril Izidor.

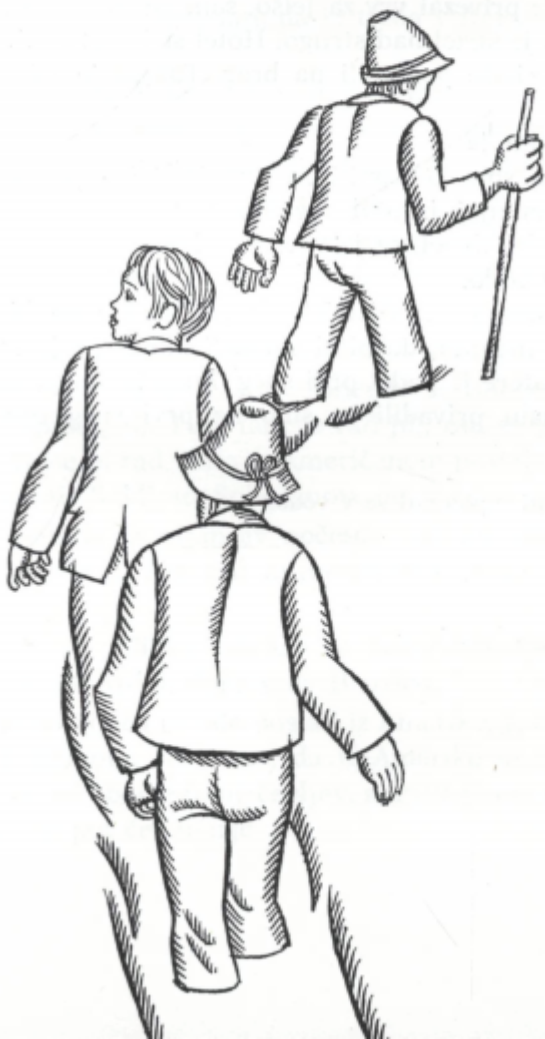
»Ne bom. Pridite. Nekaj dobrega vam bom dal.«

Mi trije smo molčali. Franc nam česa dobrega ni še nikoli ponudil. Vedno smo bili z njim v vojnem stanju. On nas je preganjal z batom ob Muri, mi pa smo mu spuščali veje pod veliko navodno mlinsko kolo.

»Če bi Franc kaj imel, nam že ne bi dal,« je dejal po-tiho Tjaš.

»Rad bi od nas kako pomoč,« sem rekel.

* Kolna pot = kolovoz.

Vendar smo šli proti mlinu.

»Preden vam bom nekaj dal, mi pomagajte potegniti iz struge jelšo,« nam je rekel Franc. »Podrl sem jo, da bi si napravil drva. Pa je jelša obvisela nad strugo in je sam ne morem potegniti na breg.«

Mi smo takoj vedeli, da nam ne bo nič dal, ker nič nima.

Stopil je v mlin in prinesel vrv. Šli smo za njim k strugi, kjer je res ležala podrtja jelša.

Franc je privezal vrv za jelšo, sam pa je šel na konec drevesa, ki je štrlel nad strugo. Hotel si je ogledati, kako bi drevo najlaže potegnili na breg. Takrat je Izidor zašepetal:

»Potegnimo!«

Mi trije smo potegnili za vrv in jelšo premaknili. Franc je na njej izgubil ravnovesje in telebnil na led. Ker led ni bil debel, se je vdrl in mlinar se je pogrozil* do vratu v vodo.

Stekli smo proti Bistrici, da nas Franc ne bi ujel. Nismo več utegnili, da bi si ogledali Muro, polja in gozdove, na katere je padel prvi sneg. Zime in snega smo se potem kmalu privadili in smo na prvi sneg tudi brž pozabili.

* Pogroziti = potopiti se v vodo.

Zgodbe o Sobočanovem Tonču

SOBOČANOVEGA TONČA POŠLJEJO IZ AMERIKE

Na Bistrici so ljudje govorili o tem, kako je v Ameriki dosti denarja, dosti oblek in dosti čevljev, da so ceste asfaltirane in da po njih vozi dosti avtomobilov. Ljudje pa so znali tudi povedati, da je treba v Ameriki za denar trdo delati.

Sobočanov Tonč je govorice o Ameriki rad poslušal, a vlekel je na ušesa samo to, da je v Ameriki dosti denarja. Da pa je treba tam tudi trdo delati, mu je šlo skozi eno uho noter skozi drugo pa ven.

Sobočanov Tonč je bil pretepač. Rad je tudi pil, dela pa se je izogibal. Ker ga zato ljudje niso marali, se je nekega dne odločil:

»Grem v Ameriko, kjer je vsega v izobilju.«

In res je odšel. Toda v Ameriki se Sobočanov Tonč ni nič spremenil. Tudi tam je rad pil, rad se je pretepal, delal pa ne bi rad. Zato je Američanom postalo tega kmalu zadosti. Rekli so Sobočanovemu Tonču:

»Lenuhov in pijancev nočemo. Domov moraš, nazaj v domači kraj. Tam naj te redijo, če te hočejo, mi te ne bomo.«

Prišli so policaji, odgnali so Sobočanovega Tonča na ladjo in ga poslali domov na Bistrico.

Ker so Tonča na silo poslali iz Amerike, je bila to zanj velika sramota. Ne samo, da iz Amerike ni prinesel ne denarja, ne obleke in ne čevljev, ampak je moral Ameriki plačati še pot čez morje.

Tisto pot čez morje je Tonč Ameriki plačal s svojo njivico, ki jo je moral prodati. Ostala mu je samo še cimprana bajtica.

KAKO JE SOBOČANOV TONČ SKRBEL ZA SVOJE KURJE SIROTICE

Ko so Sobočanovega Tonča poslali iz Amerike, je še naprej popival, se pretepal, delal pa ni rad. Zato tudi na Bistrici ni imel kaj za pod zob. Začel je krasti po njivah krompir, čebulo in koruzo. Vedno je nosil s seboj velikanski cekar. V ta cekar si je nabasal pridelke, ki jih je na skrivaj pobral po tujih njivah. Te pridelke je v cekarju pokrtil s travo.

Vsi Bistričani so vedeli, kaj nosi Sobočanov Tonč domov. Vendar so ga spraševali:

»Kaj imaš v cekarju, Tonč?«

In Tonč je vsakemu dejal:

»Travo nesem kuram. Lačne so, sirotice.«

Sobočanov Tonč seveda ni imel ne kur in ne svinj, še manj pa krave, ki bi pojedla travo.

Nekoč smo šli s kopanja. Od daleč smo zagledali Sobočanovega Tonča, kako je s svojim velikim cekarjem zavil na polje. Izidor je dejal:

»Dečki, skrijmo se v koruzo in počakajmo Sobočanovega Tonča. Videli bomo, kako skrbi za svoje kurje sirotice.«

Skočili smo v koruzo. Čakali smo, da bo Tonč prišel. Slišali smo že njegove korake. Ob koruzi, kjer smo se skrili, je bila njiva krompirja. Tu se je Tonč ustavil.

Gledal je po polju, če kdo dela na njivah. Ker ni nikogar videl, je začel ruvati iz zemlje krompir in ga na-

birati v svoj cekar. Mudilo se mu je, ker se je bal, da ga ne bi kdo zalotil.

Ko si je krompir nabral, je hotel utrgati še nekaj šopov trave, da bi ga pokril. Stopil je h koruzi. Segel je v travo, a zagrabil je Izidorja za lase. Izidor pa je zavpil:

»Ojej, spusti me.«

Sobočanov Tonč se je ustrašil. Stekel je proti Bistrici in vpil:

»V koruzi straši. Preminoči* so prišli z onega sveta.«

Tako se je prestrašil, da je pozabil cekar s krompirjem na njivi.

Mi dečki smo ga pobrali in ga odnesli Sobočanovemu Tonču domov. Dali smo cekar pri dvoriščnih vratih na tla in zbežali. Prišel je iz hiše jezen kot osa, saj smo pred Bistrico odkrili, kako skrbi za svoje kurje sirotice.

SOBOČANOVEMU TONČU JE V SNEGU RASEL KROMPIR

Bila je huda zima. Sobočanovega Tonča so nekje na Bistrici tako napojili, da je komaj prišel domov. S težavo je lezel čez zamete k svoji hišici. Na njeni slamnati strehi je ležal en meter debel sneg.

Ko je prišel tako natreskan domov, ni imel nič za pod zob. Bil pa je zelo lačen. Kar naenkrat se mu je zazdelo, da ni zima, ampak da je poletje in da so njive polne krompirja, koruze, paprike in zelja. Prijela ga je želja, da bi vzel cekar in šel na polje, kjer bi si nabral teh dobrot.

In res je cekar vzel in šel z njim po Bistrici. Ker je pritiskal hud mraz, so ljudje ostali v hišah in se greti ob pečeh. Sobočanov Tonč pa ni čutil mraza. Prišel je na polje, prek katerega je pihal po ravnini mrzel veter. A

* Preminoči = pokojni.

Sobočanovemu Tonču se je zdelo, da sije sonce, da hodi med njivami in vidi na eni izmed njih polno krompirja.

Čeprav se mu je zdelo, da vidi krompir, ga vendar ni mogel pobrati. Ni ga mogel pobrati zato, ker je njive pokrival sneg. Začutil je utrujenost in zazdelo se mu je, da bi bilo najlepše kar zaspati. In res je legel v sneg, čez njega pa je pihala mrzla burja.

Prav v tistem času sta prišla Kozlarjev Izidor in Ošlajev Tjaš po mene. Izidor mi je dejal:

»Obleči se, da gremo loviti ribe. Izsekali bomo v led tonjava* in bomo s kržakom tam ribili. Mraz je in ribam primanjkuje pod ledom zraka.«

Res smo vzeli kržak in sekiro in smo šli proti strugam. Ko smo prišli na polje, smo zagledali sredi njiv na snegu nekaj črnega. Nismo vedeli, kaj bi v taki zimi lahko bilo sredi polja.

»Vrnimo se domov,« je rekel Tjaš, ker se je zbal.

»Pojdimo po ljudi,« sem dejal jaz.

»Poglejmo rajši, kaj je. Saj nas ne bo nič požrlo,« pravi Izidor.

Počasi smo se bližali kupu cunj. In ko smo prišli bliže, se nam je zdelo, da leži na snegu človek. Izidor je zaklical:

»Kdo si? Vstani! Zmrznil boš.«

Toda nič se ni zganilo. Takrat je Izidor stopil bliže. Spoznal je Sobočanovega Tonča. Prijel ga je za ramo in ga stresel.

»Vstani! Zima te bo vzela.«

Toda Tonč je samo nekaj zabrundal.

Izidor mi je dejal:

»Hitro stopi domov po talige.** Midva s Tjašem pa ga bova s snegom streznila. Mrcina grda, napil se je.«

* Tonjava = v led izsekana štirioglasta luknja, kamor se potaplja kržak. Kržak je na drogu privezana mreža.

** Talige = samokolnica.

Stekel sem res domov po talige. Ko sem se vrnil z njimi, sta Izidor in Tjaš Tonča že temeljito prebudila. Dobro volje nam je dejal:

»Vi ste, dečki? Prav je, da ste prišli. Tega vam ne bom nikoli pozabil.«

»Pa se vedno jeziš na nas,« mu je oponesel Izidor.

»Nikoli več se ne bom,« je skesano rekel Tonč.

Dvignili smo ga in položili v talige. Midva s Tjašem sva ga prijela vsak za eno roko, Izidor pa ga je peljal v taligah. Noge so Tončku visele iz talig in se vlekle po snežnem rupaču.*

Ko smo ga tako peljali po Bistrici, so ljudje prihajali iz hiš. V šali so nas vpraševali:

»Dečki, kaj peljete?«

»Tonč se spet vrača iz Amerike,« jim je vpil Tjaš.

Izidor pa je dodal.

»Amerikanca peljemo domov. Zdaj je bogat. Tako je poln zlata in srebra, da ne more sam hoditi.«

* Rupač = hrapav zmrznjen sneg ali blato na cesti.

Testo v krnici

Ošlajeva mama je vsako leto za božične praznike spekla pogače. Pogač pri Ošlajevih niso drugače nikoli pekli, ker so bili preveč revni.

»Za božične praznike pa morajo biti tudi pri nas pšenične pogače,« je rekla svojim trem otrokom: Tjašu, Jožku in Veroni.

Tako je tudi tisto leto zamesila v krnici testo in ga pokrila s krpo. Ker pa Ošlajevi niso imeli orehov, jih je Ošlajeva mama šla prosit k Vučkovim, kamor je hodila celo leto na delo.

Ko je odšla, so si Tjaš, Jožko in Verona začeli ogledovati testo v krnici. Tisto testo je dišalo prijetno. Tjaš se ni mogel premagati, da ga ne bi malo odščipnil in si ga dal v usta.

»Kako je dobro,« je dejal.

Jožko in Verona sta ga potem tudi pokusila. Tudi njima se je testo zdelo dobro in vsi trije so ga začeli ščipati in jesti.

Vtem sva k Ošlajevim prišla midva z Izidorjem. Ko sva videla, kako Tjaš, Jožko in Verona jedo testo, sva ga še midva pokusila.

»Uh, kako je dobro,« je dejal Izidor in odtrgal ga je kar cel kos.

Tako je testa v krnici bilo vedno manj, dokler ga ni nazadnje čisto zmanjkalo. Prste smo si slinili in smo z njimi pobirali še moko po krnici. Ko se je Ošlajeva mama vrnila, je bila krnica prazna in tako čista, kakor če bi bila oprana v dveh vrelih vodah.

»Kje je testo?« nas je vprašala strogo.

Mi smo molčali.

»Kje je testo?« je še enkrat vprašala in se obrnila k Tjašu, ki je bil izmed Ošlajevih otrok najstarejši.

»Pojedli smo ga,« je ta priznal v strahu. Bil je prepričan, da bo mama vzela šibo in nas bo vse skupaj naklestila.

Toda ona tega ni storila. Samo gledala nas je, ko smo stali in čakali, da napravi z nami, kar hoče.

»Pojedli ste ga,« reče nazadnje. »Niste mogli počakati? Za pogače se zdaj pod nosom obrišite. Letos jih za božič ne boste imeli.«

Čeprav potem Ošlajeva mama ni mogla speči pogač, smo tiste božične praznike imeli vendar v lepem spominu. Nismo mogli pozabiti testa, ki je bilo tako dobro. In tudi Ošlajeva mama se ni na nas zaradi tega nikoli pozneje jezila.

Kdo krade

Kozlarjev Izidor je prestrašen prišel k nam in mi rekel:

»Pri nas je bil ponoči tat. Ukradel nam je iz kleti nekaj vreč pšenice.«

Takoj sva šla h Kozlarjevim. V njihovi kleti je bilo že več ljudi. Prišli so prav tako pogledat, kaj je tat napravil ponoči s pšenico. Kozlarjev oče je povedal, da je klet pozabil zakleniti. Za to je gotovo vedel tat. Prišel je lahko v klet in si je vzel toliko pšenice, kolikor je je mogel odnesti.

»Ukradel jo je domač človek,« je dejala Žalikova Mariča.

»Tujinec* ne bi mogel vedeti, če je klet odklenjena,« je jezen dejal Hren, ki se je šele pred kratkim priženil na Bistrico.

Ljudje na vasi so se vznemirili. Imeli so do sedaj pred tatovi mir. Še stari ljudje niso pomnili, kdaj je bilo na Bistrici kaj ukradenega.

Toda drugega dne sta prišla k nam Izidor in Ošlajev Tjaš. Rekla sta:

»Tat je ponoči ukradel pri Raščanovih na gumnu krompir.«

Vsi trije smo tekli k Raščanovim in tam smo spet našli ljudi, ki so se razburjali, da je tat domač človek, ki pozna razmere pri vsaki hiši.

Posebno veliko razburjenje je bilo tretjega dne. Ko smo šli iz šole, smo zagledali na cesti pri Šernekovem

* Tujinec = tuji človek.

koruznjaku spet celo gručo ljudi. Šernekovim je tat ukradel iz koruznjaka skoraj polovico koruze.

Najbolj hud je bil Hren. Dejal je ljudem:

»Postavimo nočno stražo! Po vrsti naj da vsaka hiša človeka, ki bo ponoči na vasi stražil.«

»Res, ljudje,« je dejal Kozlarjev oče. »Če ne bomo stražili, bo tat odnesel celo Bistrico z nami vred. Postavimo stražo!«

»Jaz bom prvi stražil,« je dejal Hren. »Tatu moramo ujeti. In še en moški naj straži z menoj!«

Kakor je Hren predlagal, tako se je tudi zgodilo. Že isto noč sta Bistrico čuvala Hren in Kozlarjev oče.

Odkar smo na Bistrici imeli stražo, je tat s krajo prenehal. Ljudje pa so imeli dosti dela. Ob večerih so bili utrujeni in so začeli stražo opuščati. Bili so prepričani, da se je tat ustrašil nočnih stražarjev, ki so z okovanimi bati hodili po vasi in čuvali Bistrico.

Toda brž ko so Bistričani nočno stražo opustili, se je spet pojavil tat. Kreslinove ženske so namreč v ogradu pozabile na vrvi obešeno perilo. Tat je ponoči prišel, perilo pobral in ga odnesel.

Hren se je hudoval, zakaj so ljudje opustili stražo.

»Stražo je treba imeti!« je dejal.

Kozlarjev oče je tuhtal, kako bi tatu preliščil in bi ga ujel. Izmisлил si je zvijačo. Nekega dne je začel praviti ljudem, da ga ponoči ne bo doma, ker bo šel k mlinu mlet koruzo. Bil je prepričan, da bo ta novica prišla na uho tudi tatu, ki bo skušal zato pri Kozlarjevih kaj ukrasti. Kozlarjev oče pa seveda ni nameraval mleti pri mlinu koruze. Sklenil je, da se bo skrיל za hlodi na dvorišču in tatu počakal.

Ko se je zmračilo, je rekel Izidorju:

»Ti stoj pri oknu! Imej luč pripravljeno! Če bom tatu ujel, luč prižgi in priteci iz hiše, da mu boš posvetil v obraz!«

Ko se je naredila noč, se je Kozlarjev oče res skril za hlodi na dvorišču. Čakal je in čakal. V hiši pri oknu je Izidor že dremal. Toda okrog polnoči se je začela Kozlarjevi hiši približevati temna postava. Bil je tat. Prišel je na dvorišče in se je počasi in tiho plazil proti hlevu. Kozlarjevi so namreč imeli v hlevu lepega telička, ki ga je občudovala cela Bistrica.

Tat se je splazil v hlev. Kozlarjev oče je stekel za njim in vrata zaloputnil. Izidor se je v hiši pri oknu zdramil. Prižgal je luč in prihitel na dvorišče. Ostali Kozlarjevi so se tudi prebudili. Odprli so hlev in tatu ujeli. Bil je Hren.

»Torej ti, Hren, kradeš? Pa si toliko brbral proti tatovom,« mu je dejal oče. »Zdaj sem te končno ujel!«

Vsa Bistrica je drugega dne govorila o tem, kako je Kozlarjev oče ujel Hrena, ki je toliko pokradel po vasi.

Od tistega časa je bil na Bistrici spet mir. Hren je hodil s sklonjeno glavo. Nikoli ni bil več glasen. Sram ga je bilo, da ni mogel več nikomur pogledati v obraz.

Izidor je na produ pri Muri našel staro gumijasto zračnico od bicikla, ki jo je prinesla voda. Vsakemu izmed nas dečkov je od nje odrezal košček, da smo si naredili frače. Z njimi smo streljali kamenčke s ceste daleč v grmovje.

Jaz sem svojo fračo nekega dne prinesel v šolo. Kar med poukom sem dal košček zmečkanega papirčka v fračo. Ko se je učitelj Peternel obrnil k tabli, po kateri je pisal račune, sem jaz s fračo pomeril. Sprožil sem in papirček je priletel v glavo Vučkovem Juriju.

V tistem trenutku se je učitelj Peternel obrnil od table. Videl je, kako je papirček švignil po razredu. Zagrabila ga je huda jeza. Prepričan je bil, da je Izidor vrgel papirček v glavo Vučkovemu Juriju. Izidor je bil namreč v razredu najbolj nagajiv.

»Izidor, vstani!« je zapovedal učitelj.

»Si ti vrgel papirček? Povej odkrito!«

»Odkrito povem, da ga nisem,« je dejal pogumno Izidor in gledal učitelju v oči.

»Če ga nisi ti, povej, kdo ga je vrgel?«

Meni so se od strahu začele tresti hlače. Tepen bom, da bom ves črn, če bo Izidor po pravici povedal.

»Ne vem, kdo ga je vrgel,« je dejal Izidor.

Učitelj je Izidorju zapovedal, naj gre na oder pred tablo. Izidor je šel. Učitelj ga je obrnil proti razredu in rekel:

»Izidor, ves razred te gleda. Pred vsemi povej resnico!«

»Resnico povem: papirčka nisem jaz vrgel.«

Učitelj je vzel šibo. Izidorja je pripognil in ga začel klestiti po zadnji plati, da se mu je iz hlač dvignil oblak

prahu. Ko se je učitelj nekoliko utrudil, je spet vprašal Izidorja:

»Boš zdaj povedal?«

»Nisem ga vrgel jaz,« je vztrajal Izidor.

Ko ga je učitelj spet hotel s šibo obdelovati, je Izidor skočil skozi odprto okno in je zbežal.

Učitelj Peternel je poklical isti dan Kozlarjevega očeta v šolo. Kozlarjev oče je takoj zvedel, kaj se je zgodilo. Še preden je šel v šolo k učitelju, je vprašal Izidorja:

»Ali si vrgel papirček, ali ga nisi?«

»Nisem ga,« je dejal Izidor očetu.

»Če ga nisi, kdo ga je potem vrgel? Saj papirček ni sam zletel Vučkovemu Juriju v glavo.«

»Jaz ga nisem, drugo pa me ne sprašujte,« je dejal Izidor.

Oče je Izidorju verjel. Ni ga več spraševal, kdo je vrgel papirček. Šel je v šolo in to povedal učitelju.

Drugega dne je bil učitelj Peternel tak, kakor da se ne bi nič zgodilo. Izidorja ni več nič spraševal.

Jaz sem med poukom Izidorju zašepetal:

»Izidor, dober prijatelj si. Tepen si bil namesto mene.«

Izidor mi je pomežiknil in se samo nasmehnil.

Na Silvestrovo zvečer

Bližalo se je novo leto. Izidor, Tjaš in jaz smo sklenili, da bomo na Silvestrov večer, to je na starega leta dan, po Bistrici igrali. Že od nekdanj hodijo na ta večer bistriški otroci od hiše do hiše in pojejo pesmi, v katerih voščijo Bistričanom, da bi pridelali v novem letu dosti koruze, dosti pšenice, dosti rži in da bi se jim skotilo dosti gudekov, telet in žrebet.

Izidor, Tjaš in jaz smo se odločili, da ne bomo peli, ampak igrali. Izidor bo igral na žveglo, ki jo je našel tisto jesen na paši, jaz na koso, Tjaš na vugač. Vugač si je Tjaš naredil sam. Mama mu je dala dolgi lonec iz gline, v katerem je ponavadi kisala mleko. Čez lonec je Tjaš napel suh svinjski mehur in vanj pritrdil za pedenj dolgo trstiko. Oslinil si je palec in kazalec in drgnil po trstiki. Instrument je dajal lep glas, podoben basu. Tak je bil vugač. Žvegla je žvegla in jo vsak pozna, koso pa še bolj.

Vaj prej nismo imeli. Saj se bomo največ naučili takrat, ko bomo od hiše do hiše igrali. Igranja bo še preveč, kaj bi se mučili prej.

Ko je prišel tako pričakovani Silvestrov večer, smo vzeli svoje instrumente in smo šli na vas. Po Bistrici je bilo živo. Na dvoriščih se je slišalo petje. Tudi nekateri drugi dečki so si napravili vugač in igrali na glavnik ter koso. Kar je pač kdo premogel, na tak instrument je igral.

Veliki dečki so nameravali tisti večer strašiti otroke. Ščrbičev Tinč si je napravil masko. Predstavljala je možko plešasto glavo, ki je kazala velike zobe. Postavili so

se pred Farkaševo hišo. Pred masko je eden izmed velikih dečkov svetil s svečo, da je bila videti bolj strašna.

Začeli smo igrati od hiše do hiše in smo se v igranju vedno bolj izpopolnjevali. Izidor je cifral* z žveglo poskočne in vesele viže. Tjaš je vugal, jaz pa sem tolkel po kosi, da je odmevalo od hiš.

Izidor je imel s seboj tudi vrečo. Za naše igranje so nam ljudje dali že dosti pogač in jabolk. Komaj smo jih nosili.

Pri Balažicevih se je Tjaš med igranjem naslonil na kuhinjska vrata. Kljuka je bila tako slaba, da je popustila. Vrata so se naglo odprla in Tjaš je padel na škafe, v katerih so imeli ščavo** za svinje. Na njegovo obleko so se prilepili koruzni otrobi, kuhane buče in repa. Balažicevi so takoj priskočili Tjašu na pomoč. Očistili so ga in mu oželi obleko, da smo potem lahko nadaljevali z igranjem.

Pri Geričevih nam je prinesel nekdo od domačih iz hiše velik kos koruzne pogače. Vse koruzne pogače so bile pečene na zeljnih listih in vse so bile trde. Toda tako trda kot je bila Geričeva, ni bila nobena. Izidor je udaril po njej z žveglo. Takoj smo vedeli, da so nam Geričevi namesto pogače podtaknili desko, ki je bila odžagana tako, da je bila podobna pogači.

Izidor je jezen vrgel desko v vrata, da je tako počilo, kakor da bi se hotela hiša podreti.

Stekli smo po Bistrici s svojimi instrumenti in z vrečo. Ko smo pritekli do Farkaševe hiše, smo sredi ceste zagledali plešasto glavo, ki se je režala proti nam in nam kazala velike zobe.

Tako smo se prestrašili, da smo skočili čez plotove in smo po ogradih skušali uiti strašilu. Pri tem je Tjaš

* Cifrati = dajati svoje okraske, recimo — vižam.

** Ščava = tekoča hrana za živino.

padel na vugač in ga zdrobil, Izidor je zgubil vrečo, jaz pa koso. Ustavili smo se šele, ko smo prišli do Kozlarjeve hiše.

Drugega dne smo vrečo za plotom našli. Tudi moja kosa je ležala blizu vreče. Le vugač je bil zdrobljen in ga nismo mogli več popraviti.

Ker je bila Ošlajeva mama ob svoj lonec, smo ji odnesli vrečo s pogačami in jabolki.

»Vse bo vaše,« je rekel Izidor Ošlajevi mami. »Saj se je zdrobil vaš lonec.«

Ošlajeva mama je gledala na mizi kup dobrot. Videli smo, da ni huda na nas. Tako se je tisti Silvestrov večer kljub nesrečam končal dobro.

Pravljica o žarečem možu, žareči mizi in žareči verigi

Na Bistrici je navada, da ob zimskih večerih lupijo bučno seme. Tako smo nekega večera lupili bučno seme tudi pri nas. Zunaj je divjal vihar, ki je nosil snežinke mimo oken. V hiši* nas je grela topla peč, zato nam mraz in vihar nista mogla do živega.

Okrog naše mize je bilo zbranih mnogo sosedov, ki so prišli lupit bučno seme. Tisti večer so starejši pripovedovali pravljice. Tako je tudi Horvatov Štef povedal svojo. Njegova pravljica je Izidorja, Tjaša in mene najbolj prestrašila.

Horvatov Štef je pripovedoval, kako se je nekega mrzlega jesenskega jutra, ko je bila še tema, odpravil v Čakovec na konjski sejem. Vzel je s seboj Žižkovega Jančija, da mu na dolgi poti ne bi bilo dolgčas. Zapregla sta konje in se odpeljala z Bistrice.

Za Bistrico so se raztezali travniki, ki smo jih imenovali Trebeš. Ko sta se peljala mimo Trebeša, je Štef naenkrat rekel Jančiju:

»Janči, ti nič ne vidiš?«

»Nič, kaj pa ti vidiš?«

»Na Trebešu vidim svetlobo.«

Žižkov Janči se je tako prestrašil, da so mu vstali na glavi lasje. Najrajši bi skočil z voza in bi stekel domov.

»Ali jo še vidiš,« je vprašal čez čas Janči, ker je upal, da svetlobe na Trebešu ni več.

»Še jo vidim. Postaja velika in se nama bliža. A ti nič ne vidiš?«

* Hiša = tudi soba.

Janči je od strahu jecljal:

»Ni-ni-nič ne vi-vidim.«

Štef pa:

»Zdaj že vidim žarečo mizo, za mizo sedi žareč mož in piše. Pod mizo je žareča veriga, s kakršno merijo inženirji zemljo.«

Janči od strahu ni mogel več spraviti iz sebe nobene besede. Toda Štef ga je tolažil: »Ne boj se! Žareča miza z žarečim možem in žarečo verigo se je dvignila in se spustila na zemljo daleč na Trebešu.«

Tako je Horvatov Štef tistega večera pravljico končal.

»Kdo pa je bil ta žareči mož,« je vprašal Štefa Kozlarjev Izidor.

»To je bil inženir, ki je nekoč ljudem krivično meril zemljo. Zdaj pa prihaja, da bi krivico popravil.«

Tudi jaz sem se zbal žarečega moža, žareče mize in žareče verige. Kolikokrat sem že šel mimo Trebeša zgodaj zjutraj, ko je bila še tema. Vendar se mi ni svetloba nikoli pokazala. Rekel sem Izidorju:

»Nikoli več ne bom šel ponoči mimo Trebeša.«

»Ali se bojiš?«

»Bojim se. Ali se ti nič ne bojiš?«

»Nič,« se je smejal Izidor. »Saj Štef ni nič videl, če ni videl Janči. To je samo pravljica.«

Izidorju nisem nič rekel, ker mi je bilo nerodno, da sem se bal.

Kljub temu so mi od strahu vstajali lasje, če sem kdaj pozneje moral ponoči mimo Trebeša. Ob taki priložnosti sem pogledal na travnike, če bi se tudi meni prikazala svetloba z žarečim možem, žarečo mizo in žarečo verigo, a jaz nisem nikoli nič videl.

Dršli smo se bosí na ledu

Tisto jutro je pritisnila taka zima, da je vse cinkalo* in je drevje pokalo. Veje v gozdovih je zima pokrila z debelim ivjem. Sneg je bil skoraj tako trd kakor železo.

V taki zimi pride k nam Kozlarjev Izidor in mi reče:

»Pojdiva s sankami na led. Prej pa še stopiva po Ošlajevega Tjaša.«

Zimske suknje še takrat Bistričani nismo poznali. Oblekel sem si svoj suknjič in povrhu še očetovega, ki se je komaj držal skupaj. Videl sem, da je isto storil Izidor, ki je bil tudi oblečen v očetov suknjič.

Vzela sva sanke in sva šla k Ošlajevim po Tjaša. Šele pri Ošlajevih sva videla, kaj je napravila zima. Ošlajeva mama, ki je živela sama z otroki, si drv ni mogla kupiti. Tudi ni imela kje in kaj posekati.

Ko sva z Izidorjem prišla v sobo, so bili vsi Ošlajevi zaviti v odeje. Ošlajeva mati je pod pazduho grela mleko za malo Verono. Po cimpranih stenah se je tudi v sobi nabralo ivje, zato je bila podobna eskimski kočici, o kateri nam je v šoli pripovedoval učitelj Peternel.

»Tjaš ne more na led,« je rekla Ošlajeva mati. »Edinih čevljev, ki jih ima, ne sme do kraja raztrgati. Potem ne bo mogel niti v šolo.«

»Gremo in vam nabereмо drv, da se ogrejete,« je dejal Izidor, da bi potem Tjaš le smel na led.

Ošlajeva mama ni verjela, da bi nabrali kaj drv, posebno ne v taki zimi. Mi trije pa smo šli. Lomili smo suhe veje z jelš in vrb in smo nabrali toliko drv, da je Ošlajeva mama zakurila. Postalo je v sobi toplo, da se je

* Cinkati = zvoniti.

ivje začelo topiti in so po cimpranih stenah začele polzeti debele kaplje.

Potem smo Ošlajevu mamo spet prosili:

»Ali zdaj lahko gre Tjaš na led?«

»Ne more, dečki. Rekla sem vam, da čevljev ne sme raztrgati.«

Tjaš pa ji reče:

»Grem pa bos!«

Mama je umolknila. Smilili smo se ji.

Stekli smo v zamrznjeno strugo in smo se začeli sankati. Potem sva sanke dala Tjašu, a na sankah ga je še bolj zeblo. Zato se je rajši bos drsal z nama. Ko ni več čutil prstov na nogah, smo stekli k Ošlajevim. Tjaš je tekal in skakal po sobi, da bi se ogrel. Ko se je ogrel, nama je Izidor dejal:

»Tjašu posodim jaz svoje čevlje in počakam v sobi.«

»Potem mu posodim jaz svoje,« sem rekel takoj nato.

Res je Tjaš obul Izidorjeve čevlje. Pa nisva bila dolgo na ledu, ko pride za nama Izidor — bos. Ni mogel zdržati brez naju v sobi.

Ko se je Izidor dovolj namrznil, sem se jaz sezul in dal Tjašu svoje čevlje. Bila je taka zima, da so se nam podplati lepili na led. Sankali in drsali smo se tako dolgo, dokler nismo pred mrazom pobegnili k Ošlajevim. Ošlajeva mati nas ni kregala. Še nasmehnila se je in rekla:

»Mladost je norost. Vendar vam je zdaj najlepše, dečki.«

Zakaj se je Horvatov Štef oblekel v žensko

Stali smo pred Kozlarjevo hišo, ko je Kozlarjev Izidor zagledal žensko, ki je po snegu kar čez polje šla proti grofovskemu gozdu. Še najbolj se nam je zdelo čudno, da je ta ženska nosila na rami sekiro.

Izidor reče:

»Pojdimo in jo prehitimo, da bomo videli, kdo je.«

Res smo šli kar v celec,* da bi prišli pred žensko, še preden doseže gozd. Čim bolj smo se ji bližali, tem bolj smo se je bali, saj je bila nenavadno velika in močna. Na glavi je imela nerodno zavezano ruto.

Ko smo se ji bližali, je obstala, da bi nas počakala. Tudi mi smo se ustavili. Kaj, če bi skočila s sekiro proti nam.

Takrat se ženska oglasi:

»Pridite bliže, dečki. Nič se ne bojte.«

Po glasu smo v tej ženski takoj spoznali Horvatovega Štefa. Šli smo k njemu. Gledali smo ga kot tele nova vrata. Izidor ga vpraša:

»Zakaj si se oblekel v žensko? Ni še pust in ne hodijo še maškare.«

»Drv nam je zmanjkalo, pa grem, da posekam na grofovskem jesen. Pojdite z menoj, da boste pazili, če pride logar.«

Mi smo z veseljem šli s Horvatovim Štefom, ki se je našemil, da ga logar ne bi spoznal. Prišli smo v gozd. Štef je gozd dobro poznal in si je že vnaprej izbral jesen, ki ga bo posekal. Takoj je zapela sekira. Smejali smo

* Celec = nepregažen sneg.

se, ko smo gledali Horvatovega Štefa, kako mu krilo opleta okrog nog. Še bi se tako zabavali, če ne bi nenkrat skočil k Horvatovemu Štefu velikanski logarjev pes. Zalajal je na Štefa in mu pokazal zobe. Za psom je stopil izza grma logar.

»Kaj počneš tu?« je vpil logar, ki Štefana ni spoznal.

Štef je skočil s sekiro proti psu. Mahnil je proti njemu, da je ta zacvilil in pobegnil. Štef je zgrabil za logarjevo puškó.

Logar je spoznal, da ima pred seboj moškega. V strahu je dejal:

»Pusti mi puško in sekaj, čeprav posekaš cel gozd.«

»Ne cel gozd. Samo en jesen bom posekal,« je vpil Štef.

Puško je spustil in logar je odšel. Ko smo ostali sami, je Štef začel spet sekati.

»Pridite, dečki,« nam je zaklical, ko je padel jesen.

»Nesli mi boste domov sekiro.«

Dvignil je velikanski jesen na rame in ga nesel po snegu in čez polje proti domu. Mi pa smo hodili za njim.

Doma je Štef jesen razžagal in razcepil. Napravil je iz njega toliko drv, da so se Horvatovi greti do pomladi.

Bistričani prepočasi umirajo

Pavel je bil na Bistrici pokopič.* Mi dečki smo bili prepričani, da je on edini človek, ki se ne boji preminočih.

Nekoč smo šli mimo pokopališča, ko je kopal grob za utopljenika, ki je pripravil po Muri. Nihče ga ni poznal. Stopili smo na pokopališče in smo Pavla nekaj časa opazovali.

»Se res preminočih nič ne bojiš?« ga je vprašal Izidor.

»Nič.«

»Tudi ponoči ne?« sem se čudil jaz.

»Ne podnevi in ne ponoči. Strahu ne poznam,« je dejal Pavel.

»Pokopič ne bi hotel biti nikoli,« je rekel Izidor. Pavel pa je dejal:

»Saj imaš prav. Bistričani predolgo živijo in prepočasi umirajo, zato premalo zaslužim.«

Utihnili smo, ker nismo mogli razumeti, da bi Pavel več zaslužil, če bi Bistričani pogosteje umirali.

Ker so Bistričani še naprej dolgo živeli in prepočasi umirali, je dal Pavel slovo svojemu poklicu. Dobil je delo na progi, ki so jo takrat gradili od Ormoža do Ljutomera.

Kmalu nato pa se je zgodilo nekaj nenavadnega.

Pavel si je sloves neustrašenega človeka zapravil. Cela Bistrica se je njegovi strahopetnosti smejala.

Zgodilo se je to pri Muri. Pavel je vsako jutro hodil na delo na železniško progo. Moral je zgodaj vstati in se

* Pokopič = grobar.

odpeljati z brodom čez Muro. Ko neko jutro ves zaspan stoji na šamlu* in čaka, da od druge strani reke prileze brod, ves zamaknjen gleda v vodo. V njej je opazoval ribe, ki so se že tudi prebudile.

Tako ni slišal Lipičeve Orše, ki je šla proti brodu. Hodila je prodajat v Ljutomer proseno pšeno.

Orša je že od daleč opazila Pavla, kako strmi v vodo. Nič je ni slišal, ko se mu je od zadaj približala. Dala mu je prst na lice in ga čez ramo pokukala.

Pavel se je tega ustrašil. Začel je vpiti in teči proti grmovju. Mislil je, da so ga prišli strašit preminoči. Njegovo vpitje je slišal tudi brodar na brodu sredi reke.

»Kaj je, Pavel? Si padel v vodo?« se je drl.

Pavel se je nazadnje ustavil in Oršo spoznal. Zgrabila ga je taka jeza, da se je zagnal proti njej. Orša je s prosenim pšenom tekla nazaj proti Bistrici in tistega dne sploh ni šla v Ljutomer. Ker je imela dolg jezik, je poklepetala ljudem, kako se je Pavel ustrašil, in kako se boji živih ljudi, kaj šele preminočih.

Ko so zgradili progo, Pavel ni hodil več čez Muro na delo. Prosil je, da bi ga vzeli nazaj za pokopiča. Vzeli so ga, a potem ni nikoli več dejal, da strahu ne pozna. Še nad tem se ni pritoževal da Bistričani prepočasi umirajo.

* Samel = iz desk narejen prehod z brega na brod.

Dominkova Sabina

Ošlajev Tjaš se je pri nas doma igral s sekirico, pa se je v roko posekal. Ker se mu kri ni hotela ustaviti, je naš oče dejal:

»Ta rana postane lahko nevarna. Stopite, dečki, k Dominkovi Sabini. Ona bo Tjašu kri ustavila.«

Res smo šli k Sabini, ki si je rano ogledala. Rekla je Izidorju in meni:

»Stopita na njivo po osat.«

Midva z Izidorjem sva stekla in sva prinesla cel kup osata. Sabina ga je zmečkala in ožela. Kapljice, ki so pritekale iz osata, je spustila na rano in kri je nehala teči.

Bili smo veseli, da se je kri ustavila. Ko smo šli od Dominkovih, je Izidor dejal:

»Sabina je rano zacoprjala. Zato se je kri ustavila.«

Sabina je slišala, kaj je rekel Izidor. Zažugala mu je s prstom:

»Čakaj, čakaj! Tudi ti boš še prišel po moje coprniče, pa ti ne bom pomagala.«

In ni minil niti mesec, ko se je res tako zgodilo. Kozlarjevi so želi pšenico. Kozlarjev oče je pšenico kosil, Izidor pa je za njim delal povresla.* Naenkrat mu pade v oko resa od klasa. Izidorja je začelo hudo boleti, kajti ostra resa mu je rezala oko, ki mu je postalo rdeče. Čim bolj se je Izidor solzil, tem bolj ga je bolelo. Nihče pa se ni upal seči v Izidorjevo oko po reso, dokler ni Kozlarjev oče dejal:

»Samo Dominkova Sabina ti bo vzela reso iz očesa.«

* Povreslo = šop slame za povezovanje snopov.

Izidor se je sicer spomnil, da je Sabino ozmerjal s coprnico, vendar ga je zdaj tako bolelo, da bi šel na konec sveta, le da bi se rešil bolečin. Midva s Tjašem sva šla z njim k Sabini. Ko smo prišli k Dominkovim, smo jo našli na gumnu, kjer je luščila grahek.

»Izidorju je padla v oko resa od klasa. Vzemite mu jo iz očesa,« sva jo prosila s Tjašem.

Sabina ni pokazala jeze do Izidorja. Prijela mu je trepalnice in dvignila veko nad očesom. Midva s Tjašem sva kar obstala. Sabina se je nato z jezikom dotaknila očesa, potisnila je reso iz njega in Izidor je bil rešen. Premikal je trepalnice in ko ni čutil več bolečin, si je oddahnil. Zasmejal se je in Sabini dejal:

»Hvala! Ne boli me več.«

»Sem ti oko zacoprjala, kaj?« je vprašala Izidorja.

Izidorju je postalo nerodno.

»Ne, niste coprali,« je rekel. »Saj sploh ne coprate.«

Ko smo šli na ulico, se je Sabina samo nasmehnila za nami in dalje luščila grahek.

S kolom po mlatilnici

Horvatov Štef je zaslužil največ takrat, ko se je začela poleti mlatitev.* Mlatil je z mlatiči od hiše do hiše. Začeli so ob dveh zjutraj in končali zvečer, ko je nastal mrak. Ta mlatitev je trajala skoraj dva meseca in v tem času je Horvatov Štef toliko zaslužil, da je imela Horvatova družina pozimi kaj jesti.

Neko leto pa se je raznesla novica, da bodo na Bistrico pripeljali Domjanovo mlatilnico, ki bo mlatila namesto mlatičev.

Mi dečki še mlatilnice nismo nikoli videli. Težko smo jo čakali, saj si nismo mogli predstavljati, kako bo sama mlatila pšenico in rž. Ko smo se o mlatilnici pogovarjali na kopanju, je šel mimo s kržakom ribit Horvatov Štef. Slišal nas je, se ustavil in od jeze kar zabliskal z očmi.

»Če ne boste tiho, vas vse pomečem v Muro. Mlatilnico bom pa s kolom razbil, da je ne bo mogel nihče več pognati in z njo mlatiti. Ste zdaj slišali? Smrkavci!«

Mi smo utihnili in se nismo zganili. Vsak je molče ležal in imel glavo na kupčku peska. Štef je odšel jezen. Videli smo potem samo še kržak na drogu nad grmovjem, kjer je hodil ob Muri Štef.

Doma smo povedali, kaj bo Horvatov Štef storil z mlatilnico. Ljudje so se bali, da bo mlatilnico res razbil.

Horvatova družina ne bo imela kaj jesti, če bodo v vas pripeljali mlatilnico.

»Paziti bo treba, da res ne bo storil kaj hudega,« je dejal Kozlarjev oče.

* Mlatitev = mlatev.

Toda prihajal je čas, ko se ni nihče oziral na Horvatovega Štefa in njegov zaslužek. Domjanovo mlatilnico so pripeljali na Bistrico tako, kakor se je govorilo. Staro in mlado ji je teklo naproti, ko so jo peljali med njivami proti Bistrici. Štiri kobile so vlekle mlatilnico, štiri pa parni stroj, ki so mu na Bistrici rekli bik.

Vsi dečki, kar nas je bilo, smo mlatilnico spremljali v vas. Razvila se je za njo prava procesija. V tej procesiji pa ni bilo Horvatovega Štefa. Nihče ni vedel, kam se je skrila in kako je kuhal jezo na mlatilnico.

Mlatilnico so postavili pri Vučkovih na dvorišče. Ljudje niso šli domov, preden ni začela mlatiti. Ko so jo pognali, smo kar ostrmeli. Na eni strani je teklo zrnje iz mlatilnice, na drugi je iz nje vrela slama, da so jo komaj zadoleli* odnašati in skladati v oslino.

Iz bližnje koruze pa je mlatilnico opazoval Horvatov Štef. Od jeze ni mogel gledati, kako teče zrnje v vreče in kako na biku piha iz pipic para.

Tiste pipice, skozi katere je pihala para, so ga še najbolj dražile. Skočil je čez plot. Potegnjen je iz plota kol in stekel proti mlatilnici. Še o pravem času ga je zagledal Kozlarjev oče, ki je pričakoval, da se bo kaj takega zgodilo.

Kozlarjev oče je Horvatovega Štefa ustavil. Ko so videli drugi moški, kaj se dogaja, so tekli Kozlarjevemu očetu na pomoč.

Horvatov Štef je globoko dihal in od jeze grdo gledal. Najrajši bi si s silo napravil pot do mlatilnice, ki mu je odjedla kruh.

Ko ga je Kozlarjev oče mislil pomiriti, je ta kriknil:

* Zadoleti = uspeti.

»Ne čujsaj* se ob mene! Udaril te bom!«

Kozlarjev oče res ni napravil več koraka, a tudi Horvatov Štef ni mahnil po njem s kolom. Toliko se je umiril, da je skočil nazaj čez plot in izginil v koruzi. Mlatilnica pa je veselo mlatila dalje, kakor da se ne bi nič zgodilo.

* Čujsati = drgniti.

Če si lačen, lahko kradeš

Pri Kozlarjevih je v dimu na podstrešju še od kolin visela slanina, meso in klobase.

Izidor ni mogel do teh dobrot, ker so bile obešene previsoko na tramovih. Zato je Ošlajevemu Tjašu in meni dejal:

»Gremo na naše podstrešje. Vidva me bosta dvignila, jaz bom pa vzel kos slanine, da se bomo najedli. Lačni smo, in če si lačen, lahko kradeš.«

Mi trije smo bili res lačni. In če je Izidor dejal, da lačen lahko krade, potem bi bilo res najboljšje, da gremo po Kozlarjevo slanino.

Kozlarjeva mati je takrat v kuhinji kuhala. Smuknili smo mimo nje na podstrešje. Tam smo zagledali take dobrote, da so se nam začele cediti sline.

»Dvignita me,« je dejal Izidor. Midva s Tjašem sva Izidorja prijela za noge in ga dvignila. Ko je vzel velik kos slanine s klina, so pod nami deske zaškripale, strop se je vdrl in vsi trije smo padli v kuhinjo pred Kozlarjevo mater. Zgrmeli smo pred njo s takim truščem, da je začela vpiti:

»Jezuš pomagaj, hiša se podira!«

Kričanje in ropot je slišal Kozlarjev oče. Pritekel je v hišo. Ko je zagledal nas tri na tleh, Izidorja pa še z velikanskim kosom slanine v rokah, je strogo vprašal:

»Kaj ste napravili?«

Mi smo molčali.

»Kaj ste počeli na podstrešju?« je ponovil še bolj strogo.

Izidor je videl, da ne bo mogel nič skriti, zato je priznal:

»S trama smo sneli slanino.«

»Vam bom že dal slanino,« se je zadrl Kozlarjev oče. Vzel je materi iz rok kuhalnico in začel z njo mlatiti po nas.

Slanino smo tako odslužili, še preden smo jo pokusili. Izidor pa očetu ni črhnil besede o tem, da lahko kradeš, če si lačen.

Vučko in njegov tram

Stari Vučko se je rad bahal, da je najbogatejši človek na Bistrici. Ponavadi se je postavil sredi dvorišča in kadir pipo z dolgo cevjo. Pod suknjičem je nosil telovnik, čez telovnik pa mu je visela verižica, na kateri je imel pripeto veliko srebrno žepno uro.

Nekoč so Vučku tesarji tesali tramove. Prekriti je hotel hišo, ki je bila že stara. S tesarji je delal tudi Horvatov Štef, ki pa je bil najbolj reven v vasi. Vučko bi se rad zato delal norca iz njega. Vendar se ga je bal, ker je bil Štef najmočnejši človek na Bastrici. Da bi se pred tesarji le pobahal, je Štefu dejal:

»No, Štef, ti nič nimaš. Dam ti hrast, ki ste ga pravkar stesali, če si ga sam odneseš domov.«

Štefa je zbadlo, ker mu je Vučko dejal, da nič nima.

»Bo tram res moj, če si ga odnesem domov?« je vprašal Vučka.

»Res,« je dejal Vučko bahavo.

Bil je prepričan, da trama Štef sploh ne bo mogel dvigniti. Dolg je bil šest metrov in ga je malo prej komaj dvignilo šest tesarjev.

Štef si je pljunil v roke, zgrabil tram in si ga zavihel na ramo kot prazno vrečo. Nesel ga je z dvorišča na pot. Ko je hodil s tramom proti domu, so ga srečavali ljudje. Klicali so mu:

»Še Bistrico si boš dvignil na rame in jo boš kam odnesel, tako si močan!«

Ko je Štef nosil tram proti domu, je pritekkel za njim Vučko. Rekel je Štefu:

»Vsaj malo si spočij!«

Štef pa ni maral. Če bi počival, bi ga Vučko gotovo skušal pregovoriti, da mu tram vrne. Zato ga je nesel dalje, ne da bi Vučku kaj odgovoril. Ljudje so se mu še z vozovi ogibali in mu delali prosto pot.

Vučko se je vrnil domov. Žal mu je bilo, da je bil ob tram.

Štef je doma tram odložil in se vrnil k tesarjem.

»S tabo se človek ne sme šaliti,« je Vučko rekel Štefu.

Štef pa mu je odgovoril:

»Kar bahajte se še s svojimi trami, če si upate!«

Čevljar Bernar

Na Bistrici smo imeli samo enega čevljarja. To je bil Bernarov Matjaž. Po usnje in podplate je hodil čez Muro v Ljutomer. Ker ni imel denarja, tudi zalog ni imel. Zato se je napotil v Ljutomer po usnje za podplate, ko mu je dal kdo kaj denarja. Tako je bil vedno na poti. Med potjo pa ni pozabil po vaseh obiskovati gostilnice od Bistrice do Ljutomera.

»Kaj le počneš v tem Ljutomeru,« ga je nekoč zbodel Kozlarjev oče.

Bernarov Matjaž pa nazaj:

»Ljutomerske trgovce držim pri kruhu. Če ne bom pri njih kupoval usnja in podplatov, bodo propadli.«

Če bi ljutomerski trgovci čakali na Bernara, bi od lakote vsi pomrli. Resnica pa je bila, da so se ga vedno razveselili, kadar je prišel k njim v Ljutomer.

Ker so se Bistričani norčevali iz teh njegovih poti, je tudi Bernar bril norce iz Bistričanov. Rad bi se oddolžil Kozlarjevemu očetu, ki ga je z Ljutomerom še posebno rad dražil.

Nekoč so prišli Odrančani na Bistrico kupovat ne samo jajca, proseno in ajdovo pšeno, ampak tudi gudeke.* Bernaru se je ponudila prilika, da je Kozlarjevemu očetu vrnil milo za drago. Odrančani so šli po vasi. Pri odprtem oknu so zagledali Bernara, ki je s kladivom tolkel po starem čevlju. Vprašali so ga:

»Ali veš, kdo bi imel na prodaj gudeke?«

Bernar je vedel, da ima gudeke naprodaj Kozlarjev oče, pa jih ne more prodati, ker ni kupcev.

* Gudek = prašiček.

»Vsaka hiša na Bistrici ima gudeke, samo Kozlarjevih nikar ne kupite,« je dejal Bernar.

»Zakaj Kozlarjevih gudekov ne bi kupili?« so se začudili Odrančani.

»Zato, ker so Kozlarjevi gudeki tako slabi, da v koruzi ne morejo prestopiti iz ene rende* v drugo, ampak morajo teči na konec njive. Tam se obrnejo in po drugi rendi tečejo nazaj.«

»Če so tako slabi,« so rekli Odrančani, »potem Kozlarjevih gudekov ne bomo kupili.« In Kozlarjev oče gudekov res ni prodal.

Bernar pa se je nekoč napravil norca iz pol Bistrice. Bil je vroč, sončen dan in dosti bistriških žensk je šlo brat travo po koruzi. Tudi Bernarove ženske so se odpravile. Rekle so Matjažu:

»Okrog poldne zapreži krave in pridi z vozom za nami.«

Bernar je okrog poldne krave zapregel in se odpeljal na njive. Pred Lazami, kjer so ženske brale travo, je tekel iz struge čez cesto potok že odkar ljudje pomnijo. V potoku se je kopalo toliko vrabcev, da vode sploh ni bilo videti.

Ko je Bernarov Matjaž vrabce zagledal, je krave ustavil. Tako je zaprl pot, da niso mogli z vozovi naprej drugi Bistričani, ki so se prav tako peljali v Laze po travo. Kmalu se je nabrala za Bernarovim Matjažem dolga vrsta. Takrat se je eden izmed Bistričanov ujezil, prišel je k Bernaru in rekel:

»Sonce pripeka. Obadi in muhe napadajo krave. Zakaj stojiš in ne pelješ naprej?«

Bernar pa mu je odgovoril:

* Renda = vrsta.

»Čakam, da se bodo vrabci skopali. Ne vidiš, da je tudi njim vroče.«

Vsi, ki so stali v vrsti, so začeli jezni vpiti. Eden izmed njih je vrgel kamen in vrabce prepodil. Bernarovega Matjaža drugače sploh ne bi premaknili. Jeznim Bistričanom pa je Bernar dejal:

»Kakšni ljudje ste. Še vrabcem ne privoščite, da bi se v tej vročini v vodi malo ohladili.«

Za malo denarja je bolj slaba muzika

Veliki bistriški dečki so imeli lepo ostrizene lase. Strigel jih je Žalikov Rumi, ki si je prinesel nov strojček za striženje las iz Francije.

Nas male dečke so strigli kar doma s škarjami. Pri tem so nam vedno napravili po glavi toliko stopničk, da jih sploh nismo mogli prešteti. Zato bi mi trije, Izidor, Tjaš in jaz, tudi radi šli k Žalikovemu Rumiju, da bi nas lepo ostrigel. Toda Rumi je od ostrizene glave zahteval en dinar. Za en dinar pa si v tistih časih dobil pet žemelj. Mi pa toliko denarja nismo imeli.

Zato je Izidor dejal:

»Gremo k Škafarjevemu Jožku. On nas bo ostrigel zastonj.«

Škafarjev Jožko je bil mizar, a je tudi strigel. Če mu je kdo dal kak dinar, je bilo dobro, če mu pa ni dal, je bilo tudi prav.

»Kaj bi radi, dečki,« nas je dobre volje vprašal Jožko, ko smo stopili v njegovo delavnico. Po tleh je imel nastlano oblanje, po stenah so visele velike in male žage, ob oknu pa je stala mizarska miza polna obličev in na njej je Jožko oblil desko.

»Prišli smo, da bi nas ostrigel,« je rekel Izidor.

»O, to pa to. Radi bi šli jutri lepi k maši, kaj?« se je šalil z nami. Drugega dne je bila res nedelja in vsi veliki dečki so bili ob nedeljah lepo ostrizeni.

Škafarjev Jožko je vzel s police pod stropom zaprašeno papirnato škatlo, v kateri je imel strojček za striženje las. Ta je bil star in zdelan.

Izidor si je odvezal predpasnik in si ga dal okrog ramen, da mu lasje ne bi lezli za vrat.

Jožko je zaril strojček v Izidorjeve lase, a se je takoj nekaj zataknilo. Strojček se je prilepil za lase in ni hotel ne naprej ne nazaj. Izidor se je kislo držal in so mu od bolečine prišle solze v oči.

Ko je Jožko le odtrgal strojček, sva s Tjašem opazila na njem šop Izidorjevih izpuljenih las. Ustrašila sva se, kajti tudi naju je čakalo tako striženje. Izidor je striženje končno prestal, nato pa je sedel na mučilni stol Tjaš. Tudi pri Tjašu se je Jožkov strojček zataknil in ni hotel ne naprej ne nazaj. Zato se je tudi on kislo držal in tudi njemu so solze silile v oči.

Jaz bi najrajši pobegnil, še preden sem prišel na vrsto. Pa nisem maral. Počakal sem, da Škafarjev Jožko s svojim strojčkom obdela še mene.

In res je bilo tako tudi z menoj. Strojček mi je pulil lase, da bi najrajši kričal od bolečin.

Ko je bilo striženje končano, smo bili tako izmučeni, kakor če bi bili ves dan na žetvi. Jožko je vedel, da smo slabe volje, pa nas je kljub temu vprašal:

»Kako je bilo, dečki?«

»Za silo je šlo,« je rekel Izidor. »Denarja pa nimamo.«

»Nič hudega, če nimate denarja. Drugič pa spet pridite. Saj veste, za malo denarja je bolj slaba muzika.«

Mi smo odšli, a nikoli več se nismo vrnili k Škafarjevemu Jožku, da bi nas strigel. Spet so nas strigili doma s škarjami. Rajši smo imeli po glavah stopničke. Lepe frizure pa smo prepustili velikim bistriškim dečkom, ki so imeli toliko denarja, da jih je z novim strojčkom strigel Žalikov Rumi.

Osreddek je kraj siromakov

Osreddek je bil na Bistrici kraj, kjer so živeli sami siromaki. Pred davnimi časi so jih sem preselili beltinski grofje. Naselili so jih v Osredku, ker je bila tu zemlja nerodovitna in zaraščena z jelšami in vrbami. Osreddek je ležal na robu Bistrice, kjer je vodila tudi pot v grofovsko logarnico.

V Osreddek je ponavadi logar pošiljal podlogareka, če je potreboval na gosposčini* težake. Tja so hodili po težake tudi Vučko in drugi, ki dela na polju niso mogli opraviti sami. Bogati so našli veliko vzrokov, da so si tam najemali težake. Če so zalotili v svoji koruzi kure Osredkarjev, je to bilo treba odslužiti s težaki. Težake so Osredkarji dajali tudi, če je njihova krava spasla betvo koruze. Če je tele skočilo na zorano njivo, je za to bilo treba dati težaka. Osreddek je bil torej zlata jama za najemanje težakov.

Se hujša nadloga za Osredkarje pa je bila Mura. Če je le malo narasla, je tudi ona najprej našla pot v Osreddek. Pa ne samo v Osreddek. Našla je pot v njihove kolibe iz blata in iz tramov.

Nekoč se je utrgal v Avstriji oblak. Mura je narasla v nekaj urah skoraj za dva metra. Kar v valovih je drla proti Osredku. Ljudje na Bistrici so mislili, da bo kolibe z ljudmi vred z Osredka odnesla. Zato so tisti, ki so imeli čolne, odveslali Osredkarjem na pomoč.

Izidor, Tjaš in jaz smo vrgli v vodo navzkriž dve kolnici,** nanju smo dali pod, vzeli drogove in smo tudi mi trije odrinili proti Osredku, da bi reševali ljudi.

* Gosposčina = grofovska zemlja.

** Kolnica = deska na vozu.

Ko smo priveslali tja, so bile kolibe že v vodi. Nekateri Osredkarji so zlezli na slamnate strehe. Nam trem so Osredkarji dali na pod nekaj otrok in nekaj kuhinjske posode in posteljnine. S tem tovorom smo pripluli do Vučkovega križa, kamor so Bistričani reševali Osredkarje. Tu se je zbralo že dosti ljudi. Okrog križa je bilo razmetanega tudi dosti siromašnega pohištva.

Naenkrat pa pravi Kozlarjev oče:

»Vsi Osredkarji so tu, samo Cipotovega Vincija ne vidim.«

Ljudje so takoj začeli klicati in iskati Vincija, pa ga res ni bilo med rešenci.

»Dečki,« je klical Kozlarjev oče nam trem, ki smo bili s podom še na vodi. »Vrnite se na Osredok in poiščite Vincija.«

Mi trije smo takoj obrnili svojo barko proti Osredku. Priveslali smo do Cipotove kolibe, ki je stala do oken v vodi.

Bali smo se, da je Vinci že utonil. Bil je tih človek in tako dobrovoljen, da je vsak počenjal z njim, kar je hotel. Zato nam je bilo še bolj težko, če ni ostal živ.

Izidor je zaklical:

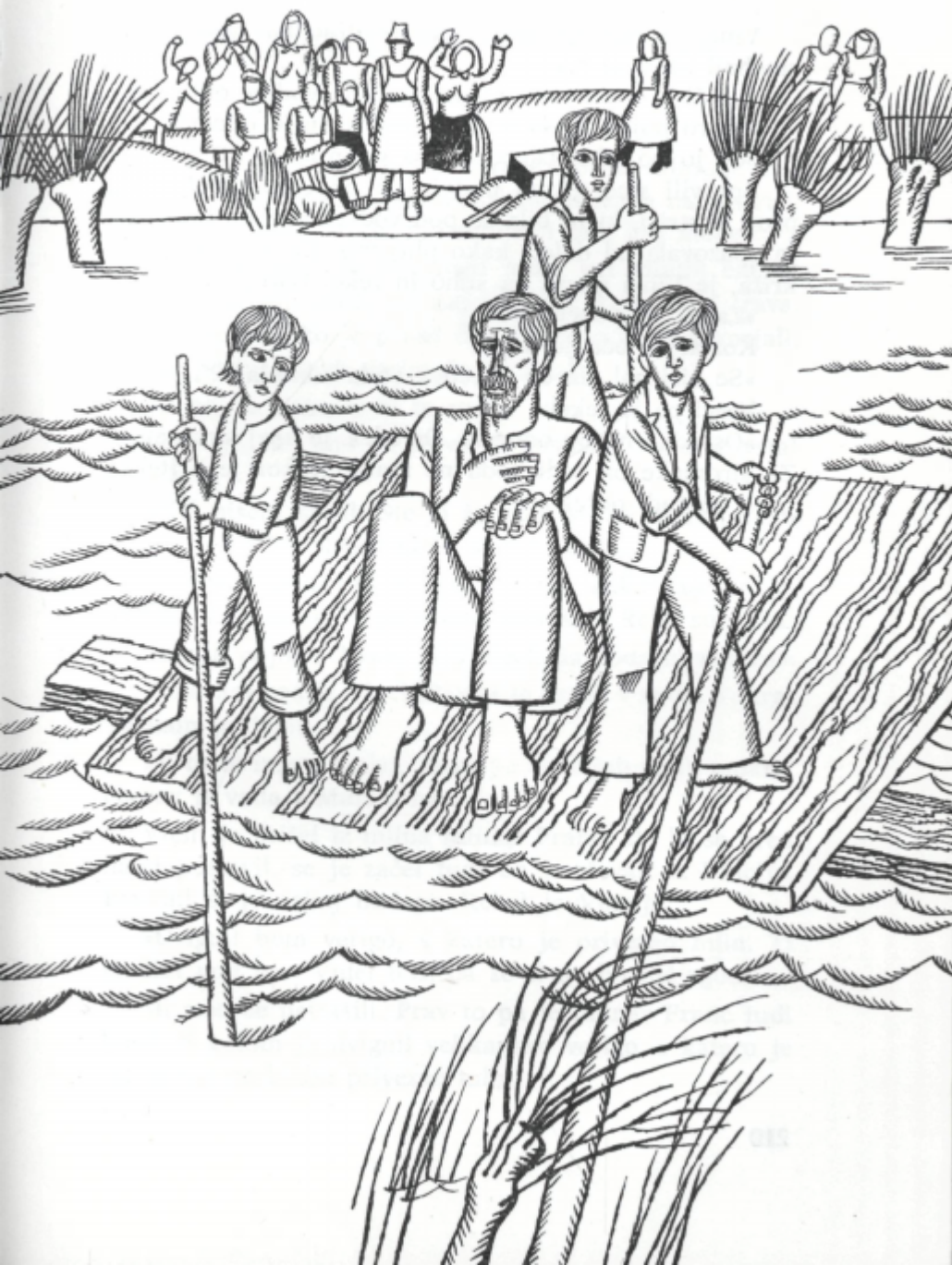
»Vinci, kje si! Prišli smo po tebe.«

Toda iz Cipotove kolibe ni bilo slišati nobenega glasu. Samo deroča voda je šumela med drevjem.

Izidor se je slekel in šel v kolibo. Ker ni našel nikogar, je zlezel na podstrešje. Tu je našel Vincija, ki je mirno sedel na tleh na vseh štirih* in gledal skozi okno v svislih, kako se velikanske vode valijo skozi gozdove.

»Ne slišiš, Vinci, da te kličemo. Prišli smo pote, da te rešimo.«

* Sedel je na vseh štirih = sedel je po turško.

Vinci je Izidorja gledal dobrovoljno kot vedno. Nasmehnil se je in rekel:

»Rajši bi ostal tu in bi počakal, da vodine odtečejo.«

»Hitro pojdi. Voda bo hišo podrla in jo odnesla.«

»Če jo bo odnesla, potem pa grem.«

Spravili smo ga na pod in ga odpeljali iz Osredka proti Bistrici, ki ni bila še pod vodo. Množica ljudi nas je opazovala od daleč, kako plujemo. Ko smo prišli do križa, je Vinci stopil na suho in rekel Osredkarjem:

»Zakaj ste pobegnili?«

Kozlarjev oče je dejal:

»Se nisi bal, da bo Osredek voda odnesla?«

Vinci pa je rekel:

»Osredka ne bo odnesla. Osredek je kraj siromakov. Za siromake pa tudi voda ne mara. Kakor je pritekla, tako bo tudi odtekla.«

Cipotov Vinci pod mlinsko verigo

Cipotov Vinci je šel od Osredka proti mlinom. Čez rame je nosil torbo iz platna, stkanega doma na Bistrici. Šel je k mlinom, da bi mu mlinarji dali kaj moke.

Mi dečki smo ga na bregu Mure pri mlinih čakali. Vedno smo mu rekli, da naj posluša, kako rase trava. In tudi takrat, ko je prišel do nas, smo ga nagovarjali, da naj posluša rasti travo. On je dejal:

»E no, pa bom, če bi to radi.«

Legel je, dal uho na travo in poslušal. Nato je vstal in rekel:

»Nič nisem slišal. Ste vi že kdaj slišali, dečki, kako raste trava? Jaz slišim samo skržate peti.«

Njegovo vprašanje, če mi slišimo, kako rase trava, je bilo pametno. A mi ga nismo poslušali. Rekli smo mu:

»Vinci, pojdi v Muro. Boš videl, da voda ni mokra.«

Ponavadi nas je Vinci ubogal in je šel v vodo. Tokrat pa nam je dejal:

»V torbi imam moko. Moka pa bo kljub temu mokra, čeprav je voda v Muri suha.«

Vtem je prišel iz mlina mlinar Franc. Da bi se pred nami postavil, se je začel tudi on norčevati iz Vincija. Izmisлил si je nekaj hudega. Rekel je Vinciju:

»Dvignil bom verigo, s katero je privezan mlin. Ti pa lezi pod njo. Videl boš, da se ti ne bo nič zgodilo.«

Mi smo se ustrašili. Prav to pa je mlinar Franc tudi hotel. S kolom je dvignil velikansko verigo, s katero je bil za kol na bregu privezan mlin.

Vinci se je Franca bal. Bridko se je nasmehnil in legel. Franc je spustil verigo, da je Vincija pritisnila na zemljo. Ta je od bolečin zavpil:

»Pomagajte!«

Vsi dečki smo Vinciju priskočili na pomoč. Dvignili smo spet s kolom verigo. Vinci je s težavo vstal in se vrnil domov.

Od tistega časa ni bil več zdrav. Začel je nositi žensko krilo, kar ga je napravilo pred Bistrico še bolj smešnega.

Mlinarja Franca se je od takrat bal in moke k njemu ni šel nikoli več prosit. Vendar pa se ni jezil nanj. Še takrat mu ni privoščil, ko je Franca zadela velika nesreča.

Franc je namreč na Bistrici v gostilni popival. Spil je mnogo vina in se prepiral z Bistričani. Ko se je ponoči vračal proti mlinu, je zašel na zorano njivo. Začel je hoditi v krogu in zdelo se mu je, da poti do mlina ne bo nikoli konca.

Utrudil se je in bi rad počival. Sedel je in zaspal. Ponoči je pritisnil hud mróz in Franc je sredi polja umrl. Zjutraj smo ga našli mi dečki, ko smo šli v šolo. Ivje je pokrilo polja in pokrilo je tudi mrtvega mlinarja Franca.

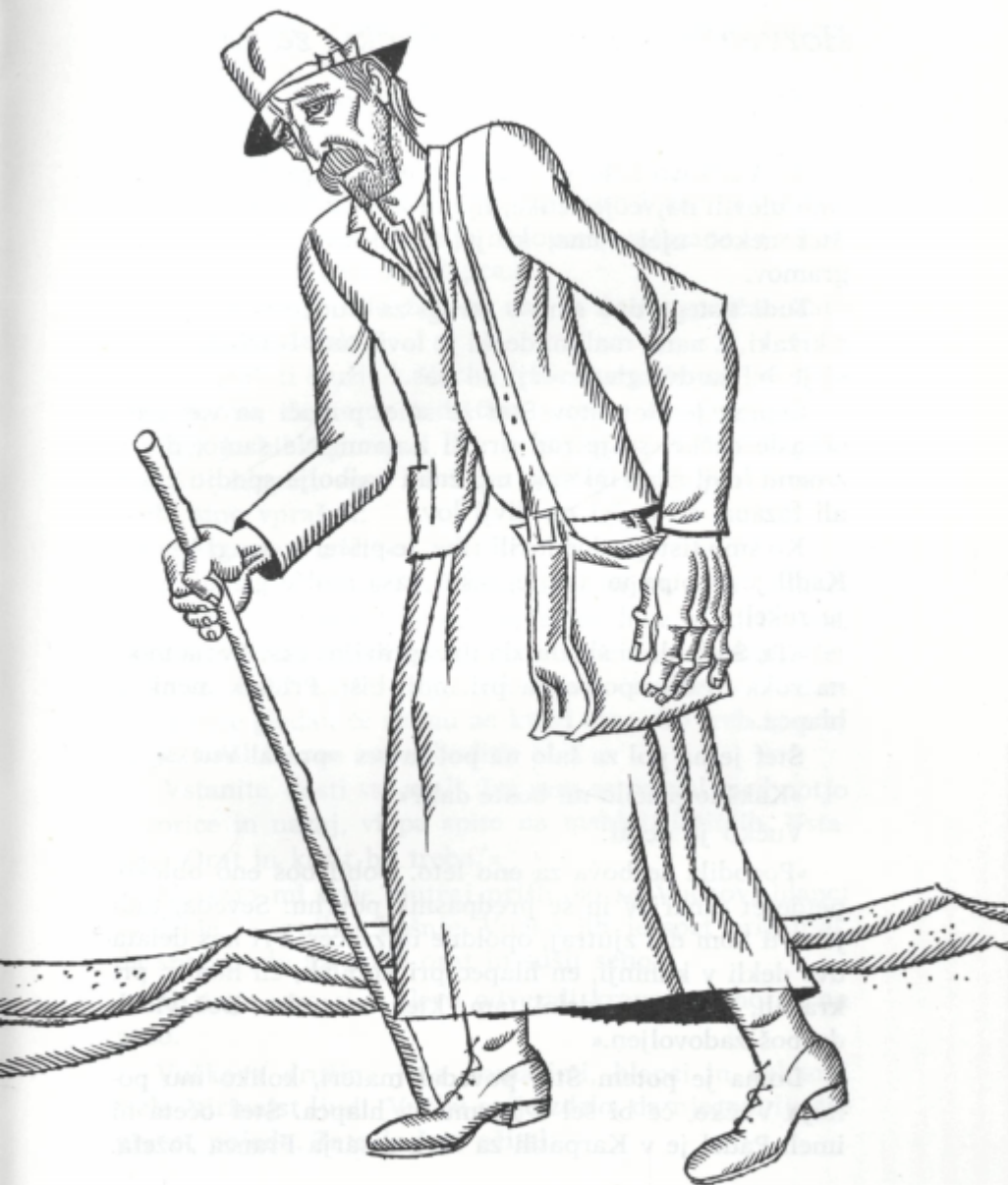
Ko smo pozneje srečali Vincija z njegovo torbo čez rame, smo ga vprašali:

»Se še spominjaš Franca?«

Vinci nam je dobrovoljno odgovoril:

»E, no, seveda. Hud je bil in se je vedno prepiral. Pa ga ni več, siromaka. Nesrečno je umrl.«

Tako je rekel in šel po Bistrici od hiše do hiše s torbo na rami.

Horvatov Štef gre k Vučku za hlapca

Za Vučkovo hišo je bila globoka struga. V tej strugi smo ulovili največje ščuke, lije in karase. Tu je Horvatov Štef nekoč ujel soma, ki je tehtal dvaintrideset kilogramov.

Tudi tistega dne smo v strugi za Vučkovo hišo lovili s kržaki. Z nami malimi dečki je lovil tudi Horvatov Štef, ki je bil za dve glavi večji od nas.

Čeprav je Horvatov Štef že smel ponoči na vas med odrasle dečke, se je rad družil z nami. Ne samo, da je z nami lovil ribe, mi smo mu znali najbolje spoditi zajca ali fazana, če je šel na divji lov.

Ko smo tistega dne lovili ribe, je prišel k strugi Vučko. Kadil je iz pipe in nas je nekaj časa molče gledal. Nato je rekel:

»Ti, Štef, ali ni škoda, da tu zapravljaš čas. Tvoja močna roka bi bila potrebna pri moji hiši. Pridi k meni za hlapca.«

Štef je na pol za šalo na pol za res vprašal Vučka:

»Kakšno plačilo mi boste dali?«

Vučko je dejal:

»Pogodila se bova za eno leto. Dobil boš eno obleko, petdeset dinarjev in še predpasnik povrhu. Seveda, tudi jesti ti bom dal zjutraj, opoldne in zvečer. Pri nas delata dve dekli v kuhinji, en hlapec pri kobilah, en hlapec pri kravah, ti boš pa delal tam, kjer bo treba. Boš videl, da boš zadovoljen.«

Doma je potem Štef povedal materi, koliko mu ponuja Vučko, če bi šel k njemu za hlapca. Štef očeta ni imel. Padel je v Karpatih za časa cesarja Franca Jožefa.

Zato je pri hiši Horvatova mati o vsem odločala. Bila je dobra. Zato je rekla Štefu:

»Če imaš voljo, pojdi. Plačilo ni veliko, a boljše je kot nič. Zrasel si zadosti, zato začni tudi ti skrbeti za našo družino.«

In nekega dne je Štef rekel Izidorju, Tjašu in meni:

»Konec je z našo ribičijo in lovom na fazane in zajce. Jutri grem k Vučku za hlapca.«

Nam trem je bilo žal, da nas je Štef zapuščal. Zato mu je Izidor dejal:

»Če greš ti služiti k Vučku, potem mu bomo mi trije pasli krave, da bomo tudi tam s teboj skupaj.«

Štef je bil tega vesel. Ko je prespal pri Vučku prvo noč kot hlapec, smo mi trije zjutraj prišli past krave. Štefa smo vprašali:

»Kako se ti godi?«

»Slabo,« je dejal Štef bled in utrujen. »Do polnoči smo hlapci in dekle metali seno na hlev s štirih voz. Opolnoči smo pospali po klopeh, na senu, na slami, kjer je kateri našel ležišče. Vučko je opolnoči odšel v Lendavske gorice gledat, če se mu ne kvari vino. Ob treh zjutraj se je vrnil in nas začel buditi:

„Vstanite, dosti ste spali. Jaz sem se naspal med potjo v gorice in nazaj, vi pa spite na mehkih ležiščih. Vstanite! Orat in kosit bo treba.“

Ko smo mi trije zjutraj prišli, so se Vučkovi hlapci in dekle že vrnili s košnje. Vučko jih je spet priganjal, da spet gredo na polje orat in sušiti seno.

Mi trije smo si v hlevu odvezali krave in smo šli na pašo.

Vučkova družina je z domačimi, hlapci in deklami štela štirinajst ljudi. Vučku se je zdelo, da njegovi ljudje preveč pojedjo. Zato je ženi očital:

»Predosti kuhaš. Kam pa pridemo, če boš za hrano toliko zapravila.«

In Vučkovića res ni več kuhala toliko, da bi se družina najedla. Ko smo nekega dne mi trije prignali krave s paše, smo našli hlapce in obe dekli v hlevu. Tudi Štef je bil med njimi. Dekli sta v kuhinji skrivaj vzeli iz kotla krompir, ki se je kuhal za svinje. Ta krompir so hlapci s tekom jedli.

»Lačni smo več kakor siti,« nam je dejal Štef, ko smo bili na samem.

Ko smo zvečer napasli krave, smo pri dvoriščnih vratih počakali, da nas bo Vučko opazil in nam bo dal plačilo. Res nas je opazil. Rekel je Vučkovići:

»Prinesi jim vsakemu kos kruha in jabolko.«

Vučkovića nam je prinesla, a Štef nas je od hleva tako žalostno gledal, da smo kruh in jabolka dali njemu. Svetovali smo mu:

»Vrni se domov!«

On pa je rekel:

»Rad bi, a moram nekaj zaslužiti.«

Zajtrk pri Vučku

Približala se je žetev pšenice. Stari Vučko je zbiral po Bistrici žanjce in žanjice, da bi mu šli žet. Pri Kozlarjevih je prosil za Izidorja, pri Ošlajevih za Tjaša, pri nas doma pa zame. Mi trije bi za kosci delali povresla.

Sedli smo zjutraj pri Vučkovih k zajtrku. Na častnem mestu je sedel Vučko. Pri sebi na mizi je imel hleb kruha, na katerem je držal laket. Pri njem je stala tudi ročka z jabolčnikom.

Mi trije dečki smo med težaki sedeli in smo samo poslušali, kaj se odrasli med seboj pogovarjajo. Posebno takrat, kadar je kaj povedal Vučko, so vsi utihnili.

Na mizo je Vučkova prinesla najprej skledo zelja, nato pa še skledo koruznih žgancev. Z vilicami je Vučko skledo z žganci podstavil, da je mast s smetano vred pritekala pred njega. Tako je najbolj zabeljene žgance jedel Vučko.

Če bi kdo rad jedel kruh, je moral reči Vučku:

»Kruh mi dajte,« ali: »Natočite mi jabolčnik.«

Vučko je počasi vzel nož, odrezal je kos kruha in ga dal tistemu, ki je zanj prosil. Tudi jabolčnik je natočil samo tistemu, ki je zanj prosil.

Mi trije se nismo Vučka upali prositi ne za kruh in ne za jabolčnik. Sram bi nas bilo pred tolikimi žanjci in žanjicami, ki so sedeli okrog mize.

Po zajtrku je naju s Tjašem Izidor vprašal:

»Sta se najedla?«

»Jaz se nisem,« je rekel Tjaš.

»Tudi jaz se nisem,« sem dejal jaz.

»Lačni Vučku ne bomo delali, dečki.«

In res smo se med potjo na njive skrili v koruzo. Vrnili smo se k nam domov. Naš oče nas je vprašal:

»Zakaj niste na žetvi?«

»Lačni smo, zato nismo šli nikamor,« je rekel Izidor.

»Vučko si naj sam dela povresla, mi mu jih ne bomo,« je pristavil Tjaš.

Našemu očetu so se oči zasvetile. Rekel nam je:

»Če se niste najedli, potem je bilo prav, da mu niste šli žet.«

Kropnjača cekinov in poslednje mazanje

Vučkova hiša je bila stara gotovo več kakor sto let. Na pročelju je imela tri velika okna, v oknih pa železne križe, da ne bi vdrli v hišo tatovi.

Pod Vučkovo hišo je bila globoko v zemljo skopana pivnica.* Vanjo je iz veže vodilo dvanajst stopnic. O tej pivnici so ljudje na Bistrici vedeli mnogo povedati, čeprav je od znotraj še nihče drug ni videl razen Vučkovih hlapcev. Hlapci so smeli v to pivnico, a samo takrat, kadar so prali sode.

Ključ od pivnice je nosil Vučko pod srajco na trebuhu. Ko pa je ponoči legel v posteljo, si ga je dal pod zglavnik.

Tisto leto pa je Vučko spustil v svojo pivnico razen hlapcev tudi Izidorja, Tjaša in mene. Nameraval je iz lendavskih bregov pripeljati domov vino. Še prej pa je bilo treba oprati sode in počistiti pivnico.

Poklical je vse tri hlapce v vežo. Med hlapci je bil takrat prvič tudi Horvatov Štef. Potem je poklical še Izidorja, Tjaša in mene.

Hlapcem je dejal:

»Oprali mi boste sode.«

Obrnil se je k Izidorju, Tjašu in meni in rekel:

»Vi, dečki, boste pivnico pometli in jo počistili.«

Segel je pod srajco in izpod nje vzel velikanski ključ. Potisnil ga je v ključavnico velikih črnih vrat, da je železje zarožljalo.

Vučko je vrata odprl. Nato smo za njim stopili v pivnico. Čim globlje smo se spuščali po stopnicah, tem tem-

* Pivnica = vinska klet.

nejše je bilo. Zadišalo je po vinu. Ko smo prišli do konca stopnic, smo opazili na stropu velikanske oboke, ob straneh pri stropu pa majhna okna.

Vučko je prižgal svečo. Zagledali smo dve vrsti sodov.

Hlapci so začeli nositi prazne sode na dvorišče. Vučko se iz pivnice ni premaknil. Bal se je, da mu ne bi kateri hlapec spil kupico vina. Vsakemu je gledal pod roke, če bo prijel kaj takega, kar mu ne bi bilo prav.

Ko se je Vučko za hip obrnil od nas, je hlapec, ki je bil najdlje pri hiši, zašepetal Izidorju, Tjašu in meni:

»Dečki, tam v kotu so štirje čebri mesa, klobas in zaseke.«

Mi trije smo potem na skrivaj opazovali velikanske čebre, ki so stali na pol v temi.

Ko se je čez čas Vučko spet obrnil v stran, nam je hlapec zašepetal:

»V tem sodu je najstarejše vino. Staro je dvajset let.«

Mi smo pometali po pivnici in smo sod občudovali. Saj je Vučkovo vino bilo gotovo najstarejše na Bistrici, če ne sploh na svetu.

Nazadnje pa nam je hlapec zašepetal skrivnost, o kateri so potihem govorili ljudje v vasi:

»Za sodi stoji kropnjača* polna cekinov.«

Nas tri je postalo ob tej novici kar strah. Saj smo pometali v bližini tolikih cekinov. Izidor bi rad kropnjačo od blizu videl in je z metlo začel mahati proti kropnjači s cekini. Vučko pa je zavpil:

»Izidor, ne pometaj tam. Za tistimi sodi nimaš kaj iskati.«

Izidor se je obrnil vstran in se kropnjači ni upal več približati.

* Kropnjača = iz gline žgan velik lonec, zvezan z žico.

Ko so hlapci prazne sode oprali in smo mi trije pivnico pometli, smo po stopnicah šli v vežo, nato pa ven na sonce. Sonce nam je jemalo vid, ker smo čistili Vučkovo temno pivnico. O njej smo drugim bistriškim dečkom potem dosti pripovedovali, saj smo bili blizu kropnjače polne cekinov, o katerih smo do takrat slišali samo v pravljicah.

Kmalu po tistem, ko smo čistili pivnico, se je z Vučkom zgodila nesreča. Vračal se je neko noč iz Lendavskih goric. Med potjo ga je ujela nevihta. Začelo se je bliskati in grmeti. Vlila se je ploha.

Vučko se je močno prehladil.

Po Bistrici je šel glas, da bo kmalu umrl. Zato ga je šlo gledat dosti ljudi. Na Bistrici je stara navada, da umirajočega ljudje radi še zadnjikrat obišejejo.

Tako smo z drugimi ljudmi šli gledat Vučka tudi Izidor, Tjaš in jaz. Mnogokrat nas je kregal in bril norce iz nas, a kruh in jabolka nam je tudi dostikrat dal. Bili smo njegovi pastirji, pa bi se radi tudi mi od njega za zmeraj poslovili.

Pri Vučkovih v sobi je bilo zbranih mnogo Bistričanov. Ženske so molile, moški pa so se bolj po tihem pogovarjali o letini in o dogodkih na Bistrici.

Domači so se odločili, da bodo šli po plebanuša,* ki naj bi Vučku dal poslednje mazanje, da bi prišel laže v nebesa. Hlapec je zapregel v kočijo kobilu in se odpeljal na farof.**

Tedaj stopi k postelji Vučkoviča in vpraša moža:

»Me slišiš?«

Vučko ni odprl oči. Rekel pa je:

»Seveda te slišim.«

* Plebanuš = župnik.

** Farof = župnišče.

»Plebanuš bodo prišli, da ti bodo dali poslednje mazanje. Nekaj jim bo treba postreči. Daj mi ključ od pivnice, da bom šla v čeber po meso in klobase.«

Takrat je Vučko odprl oči. Zbal se je za svoje čebre, vino in kropnjačo s cekini. Dejal je:

»Ključa ne dam nikomur. Sam bom šel v pivnico.«

Res je vzel izpod vzglavnika velikanski ključ in je vstal. Bil je podoben mrtvecu, ko je šel iz sobe. Ženske so nehale moliti, tako so se prestrašile. Tudi moški so nehali s kramljanjem.

Kmalu se je iz pivnice Vučko vrnil. Postavil je krožnik z mesom in klobasami na mizo. Spet je legel v posteljo in nato čakal plebanuša, da mu da poslednje mazanje.

Izidor, Tjaš in jaz smo stali v sobi s Horvatovim Štefom, ki nam je tedaj rekel:

»Dečki, pojdimo. Pri Vučku ne bom več služil. Še z onega sveta bo hodil domov čuvat svojo pivnico.«

Tiho smo sobo zapustili in odšli.

Vučko pa ni umrl. Zdravje se mu je zboljšalo in čez teden dni je spet hodil okrog z velikanskim ključem pod srajco. Mi smo s Štefom spet ribili v strugah in lovili zajce in fazane. Ko nas je nekoč Vučko na ulici srečal, je rekel Štefu:

»Vrni se k meni za hlapca!«

Štef pa mu je odgovoril:

»Tudi če mi daste kropnjačo s cekini, ne grem.«

In tako se je tudi zgodilo. Štef se ni nikoli več vrnil k Vučku.

Horvatov Štef na obisku pri grofu

S Šafarskega je prišel čez Muro na Bistrico bogat kmet Drozdovič po hlapca. Ljudje na Bistrici so mu rekli, da je Horvatov Štef siromašen in je službe najbolj potreben. Je pa tudi na Bistrici najmočnejši.

Ko je Drozdovič to slišal, je šel k Horvatovim. Štefa je našel doma in se z njim začel pogajati. Štef je zahteval za eno leto službe sedemdeset dinarjev, obleko, čevlje iz svinjskega usnja, kapo in predpasnik. Drozdovič mu bo moral dati trikrat na dan hrano, in če bo Štef lačen, mu mora dovoliti, da si lahko odreže kruh, kadar hoče. Za to pa bo Štef opravljal vse domače delo. Drozdovič je bil bogat, a velika dobričina. Zato je v vse privolil.

Štef in Drozdovič sta si udarila v roke in pogodba je bila sklenjena. Štef je vzel koso, ki je bila tako dolga, kakršne še Drozdovič ni videl. Kosišče je imela veliko, da bi z njim lahko kosilo troje koscev.

Šla sta čez Muro na Šafarsko. Ta vas leži blizu Štrigove. V Štrigovo pa so Bistričani hodili na sejem, zato je Štef Šafarsko dobro poznal. Nalašč je obesil svojo koso pred hlevom na zid, da je lahko vsak videl, kakšen človek je prišel služiti na Šafarsko. In ljudje so se res ustavljali pred hišo in se čudili:

»Glejte, kakšnega Prekmurca je dobil Drozdovič za hlapca.«

Ko je prišla žetev, je Štef kosil tako plast, da sta morali za njim brati pšenico dve bralji.* Šafarsko je drlo gledat Štefa, on pa je obračal koso v rokah, kakor da bi bila igrača.

* Bralja = ženska, ki pobira pokošeno rž ali pšenico in jo polaga na povresla. Te kupe rži ali pšenice zveže vezač v snope.

Nekega dne je rekel Drozdovič Štefu:

»Peljala se bova k mlinu po moko.«

Štef je zapregel kobilo. Odpeljala sta se k Muri, na kateri je mlelo deset mlinov. V tistih časih so ljudje imeli velike vreče, v katere so lahko spravili tudi po tristo kilogramov moke. Ponavadi so prišli mlinarji iz sosednjih mlinov, da so tako vrečo skupaj odnesli iz mlina na voz.

Štef pa je rekel Drozdoviču:

»Meni ni treba nobenega mlinarja.«

Dvignil si je sam vrečo na ramo, da so mlinarji kar onemeli.

Tudi šafarski dečki so hoteli Štefa dobiti medse. Rekli so mu:

»Pridi zvečer na vas.«

Štef je šel in je kmalu postal z njimi prijatelj.

Prav v tistem času so se šafarski dečki sprli z dečki iz Štrigove. Šafarci so sklenili, da bodo šli v Štrigovo in bodo Štrigovčane nabili. Vzeli so s seboj tudi Horvatovega Štefa.

Brž ko so Štrigovčani zvečer zvedeli, da so Šafarčani prišli, se jih je zbralo kot listja in trave. Nabili so Šafarčane, da so tekli domov, kolikor so jih nesle noge. Na bojišču je ostal samo Horvatov Štef. On ne bi rad sramotno pobegnil.

Tepel se je in tepel, dokler ga niso Štrigovčani obkollili. Grozila mu je nevarnost, da ga bodo ujeli. Takrat je Štef podrl nekaj Štrigovčanov in jim ušel. Štrigovčani pa za njim.

Štef se ni utegnil zateči drugam kakor na štrigovsko pokopališče. Vedel je za grobnico štrigovskega grofa. Dvignil je pokrov grobnice in zlezal vanjo. Pokrov je za seboj zaprl in se tako znašel na obisku pri grofu, čeprav še kakega grofa nikoli ni videl.

Štef si je dejal: »Tu bo najbolj varno. Grof, saj ne boš zameril, če te pride obiskat siromak.«

Štrigovčani so Štefa iskali tudi na pokopališču, a nihče ni pomislil, da bi se upal skriti pri štrigovskem grofu. Zjutraj, ko je sonce pokukalo izza hribčkov, je Štef zlezel iz svojega skrivališča. Vrnil se je na Šafarsko. Pri Drozdoviču je našel zbrane dečke, ki so mislili, da so Štefa Štrigovčani tako nabili, da ne bo nikoli več videl Šafarskega. Ko so ga zagledali, so ga vprašali:

»Kje si preživel noč?«

»V grobnici pri štrigovskem grofu,« se je smejal Štef.

»Pri grofu?« so se začudili dečki.

»Zakaj pa ne pri grofu,« je dejal Štef. »Na pokopališču sta grof in hlapec enaka.«

Ljutomerska pila je mehka

V tistem času, ko je Horvatov Štef služil za hlapca pri Drozdoviču na Šafarskem, mu je nekega dne gospodar dejal:

»Štef, pile nimamo. Greva v Ljutomer, tam so pile najboljše.«

Zapregla sta kobilo v koleselj in sta se odpeljala v Ljutomer. V Ljutomeru sta si pile dolgo ogledovala, katera bi bila najboljša.

»Izberi si jo,« je rekel Drozdovič Štefu. »Ti največ brusiš žage in kose. Največ jo ti rabiš.«

Štef si jih je ogledoval. Nato je trgovcu rekel:

»Nekam mehke so.«

Ko je trgovec to slišal, se je razjezil. Rekel je Štefu:

»Če jo pregrizneš, ti jo dam zastonj.«

Štef je pilo vzel in jo pregriznil. Trgovec sploh ni prišel do sape. Štef pa je vzel drugo pilo in tudi tisto pregriznil. Trgovec se je ustrašil, da mu Štef ne bi pregriznil vseh pil, zato je pograbil škatlo in pile odnesel nazaj na svoje mesto. Štef je Drozdoviču dejal:

»Ti ljutomerski trgovci imajo slabo robo. Šla bova po mojo staro pilo na Bistrico.«

Štef je sedel na koleselj in vzel v roke vajeti in bič, Drozdovič pa je sedel zraven njega. Drozdovič je bil ponosen, da ima takega hlapca. Štefa je imel rad. In pripeljala sta se tako na Bistrico.

Ko se je Štef mudil doma, se je zvedelo, da je prišel po svojo staro pilo in da je v Ljutomeru kar dve pili pregriznil. Bistričani so se vznemirili, in ko sta se z Drozdovičem peljala nazaj na Šafarsko, so se ljudje

ozirali za kolesljem, ki je ropotal skozi vas. Mi dečki smo tekli za njima. Izidor je Štefu vpil:

»Boš kmalu prišel domov? Rib nihče ne lovi, odkar tebe ni.«

Tjaš pa je dejal:

»Zajcev in fazanov je toliko kot listja in trave.«

Jaz pa:

»Še pile nimajo na Šafarskem, kako bi meli kaj drugega. Takšne, kot je Bistrica, je ni vasi na svetu.«

Štef pa se je samo smejal. Švignil je z bičem po kobili, da je začela hitreje teči. Dvignil se je za kolesljem velik oblak prahu.

Horvatov Štef pride domov v novi obleki

Že nekaj mesecev je Horvatov Štef služil za hlapca na Šafarskem. Prislужil si je že novo obleko in novo kapo. Prišel je neko nedeljo domov na Bistrico na obisk. Rad bi se pred domačo vasjo postavil, kakor se ponavadi postavljajo tisti, ki pridejo iz Amerike ali iz Francije.

Štef si je želel, da bi Bistričani zdaj tudi njega spraševali, kakor sprašujejo Amerikance: »Kako živiš? Ali ti je dobro? Ali si kaj prinesel?«

Štef se je pripravil, da bo na ta vprašanja ljudem takole odgovarjal: »Dobro mi je na Šafarskem. Mnogo bolje kakor takrat, ko sem bil pri Vučku za hlapca. Vučko je skopuh in priganja ljudi kot živino.«

Tako je šel Horvatov Štef po vasi oblečen v novo obleko, na glavi pa z novo kapo. Oziral se je naokoli, da bi videl, če ga Bistričani občudujejo. A težko mu je postalo pri srcu, ker so ljudje stali pri dvoriščnih vratih in so ga sicer opazovali, nihče pa ga ni vprašal, kako živi. Končno se je oglasil Lipič in mu zabrusil:

»Kako si, ti Štajerec?«

Štef mu ni nič odgovoril. Pograbila ga je jeza. Zavil je v gostilno, da bi si tam našel družbo. V gostilni je bilo dosti moških in dečkov. Pri eni izmed miz je sedel Vučko. Ko je zagledal Štefa, da je vstopil, ga je pograbila jeza. Ni ga maral od tistega časa, ko ni hotel več ostati pri njem za hlapca.

Vučko je ošabno zavpil:

»Zdaj se že vsak berač repenči po gostilnah.«

Vsi so utihnili, ker so vedeli, da Vučko z beračem misli na Štefa. Tudi Štef je to vedel. Zato se je obrnil in

odšel iz gostilne. Zunaj pred vrati pa je pograbil eno izmed stopnic, ki so bile klesane iz kamna in položene druga na drugo. Dvignil je eno in se z njo vrnil v gostilno. Stopnico je držal visoko nad seboj, ko je stopil pred mizo, za katero je sedel Vučko.

»Tudi mi siromaki jemo kruh,« je zagrmel in vrgel stopnico na mizo pred Vučka. Miza se je zdrobila, Vučko pa je pobegnil iz gostilne.

Štef potem ni šel domov, ampak se je užaljen vrnil na Šafarsko. Na Bistrico se ni več rad vračal.

Čez kakšno leto je pustil službo tudi na Šafarskem, čeprav je bil pri Drozdoviču zadovoljen. Štef je odšel v Ameriko, ker je mislil, da tam leži zlato kar na cesti. Iz Amerike se je oglasil materi s pismom. Pisal ji je takole:

»Draga mama!

Peljali smo se čez morje ves mesec. Zdaj sem že dobil službo. Podiral bom drevje v ameriških gozdovih. Tu je gozd drugačen, kakor je na Bistrici grofovski. Tu eno drevo komaj objame šest mož, na Bistrici sem ga pa pozimi sam odnesel domov, da smo z njim kurili.«

Po tem pismu mati ni dobila več nobenega glasu od Štefa iz Amerike. Ni se več oglasil, zato nismo nikoli zvedeli, če je našel srečo, ali je ni, če je še živ, ali je mrtev.

Logar bi rad bil podoben grofici

Po Bistrici je šel podlogarek in vpil, da logar potrebuje dvajset težakov, ki bodo v grofovskem gozdu sadili mladike. Povedal je še:

»Kdor hoče zaslužiti šibje in drva, naj se zglesi pri logarju na logarnici.«

Podlogarek je bil nekakšen logarjev hlapec. Napraviti je smel samo to, kar mu je velel logar. Logar je bil velik gospod. Na Bistrici je bil prvi za beltinsko grofico.

Izidor, Tjaš in jaz smo stali na cesti. Gledali in poslušali smo podlogareka, kako vpije in nabira težake. Kozlarjev oče pa nam pravi:

»Dečki, tudi vi pojdite na logarnico in se javite logarju. Dovolj ste veliki, da boste v gozdu mladike lahko sadili. In zaslužili boste šibje in drva, da boste lahko pozimi na toplem.«

Mi trije bi radi šli saditi mladike, če se ne bi logarja bali. Tolikokrat nas je že spodil iz grofovskega gozda, kjer smo nabirali jagode in kopine.* Kako naj zdaj stopimo pred logarja, saj smo imeli z njim dosti neporavnanih računov.

Izidor je nama s Tjašem kljub temu rekel:

»Pojdimo in poizkusimo. Mogoče nas logar sploh ne bo spoznal.«

In smo res šli.

Logarnica je imela dva vhoda s ceste. Skozi en vhod se je prišlo na dvorišče in k hlevom. Skozi ta vhod so hodile logarjeve krave in svinje ter težaki, ki so delali v gozdu. Skozi drugi vhod se je prišlo na vrt, po vrtu

* Kopine = robidnice.

pa v logarjevo stanovanje. Tu je hodila samo logarjeva družina in logarjevi gostje. Ljudje na Bistrici so pripovedovali, da ima tudi grofica v beltinskem gradu vhod za živino, hlapce in dekle, drugi vhod pa zase in drugo gospodo. Tako bi logar rad bil podoben grofici.

Izidor, Tjaš in jaz smo šli na logarnico skozi vhod, kjer je seveda hodila živina in težaki. Na dvorišču smo našli že dosti ljudi, ki so čakali na logarja.

A ta je bil še pri kosilu. Ker je bilo kuhinjsko okno odprto, smo lahko videli, kaj imajo pri logarjevih za kosilo. Na logarnici niso imeli samo dveh vhodov, ampak so imeli v kuhinji tudi dve mizi. Pri mizi ob oknu je sedela logarjeva družina, pri mizi ob vratih pa logarjevi hlapci in dekle. Na logarnici je kuharica kuhala dvojno hrano: eno za logarjevo družino, drugo hrano pa za hlapce in dekle. Podobno je bilo tudi pri grofici v beltinskem gradu. Tam so kuhali posebej za grofico in njeno družino, posebej pa za grajsko služinčad.

Vsi, ki smo čakali na dvorišču, smo cedili sline, kajti logarjeva družina je jedla dobro, niso pa tudi slabo jedli logarjevi hlapci in dekle. Logarjeva družina je dobila na mizo juho z velikimi belimi cmoki, svinjski hrbet in jabolčne reteše.* Za služinčad pa je kuharica skuhala juho z rezanci, svinjske noge in rebra ter krapce. Krapci so bili kmečke potice in jih gospoda na beltinskem gradu ni jedla, zato jih tudi ni jedla logarjeva družina.

Ko je bilo kosilo pri logarjevih končano, smo morali še počakati, da je logar legel k počitku in je malo zadremal. Ljudje na dvorišču so vedeli povedati, da tudi beltinska grofica po kosilu malo leže in zadrema.

Končno je logar stopil iz logarnice na dvorišče. Na rami je imel obešeno puško. Okrog njega sta skakala

* Jabolčni reteš = jabolčni zavitek.

dva lovska psa, ki smo ju mi trije dobro poznali, saj nas je s psi logar že večkrat nagnal iz gozda.

Logar je začel zapisovati imena tistih, ki bodo potem sadili mladike. Vse je potekalo v redu, dokler ni na vrsto prišel Izidor.

Ko je Izidor stopil predenj z motiko na rami, je logar zapičil vanj oči. Meni se je takoj zdelo, da bo treba teči, namesto da bi sadili mladike. In res se je tako zgodilo.

»A ti si tisti smrkavec,« je vzkliknil logar. Izidor se je takoj spustil v beg, midva s Tjašem pa za njim. Tekli smo, kar smo mogli. Psa se nista spustila za nami. Tudi ne bi dobro opravila, saj smo imeli s seboj motike.

Ustavili smo se šele na Bistrici.

Kozlarjev oče se nam je smejal, saj je vedel, zakaj smo se vrnili vsi zahlikani.* Izidor mu je v šali že od daleč rekel:

»Mi trije smo na grofovskem mladike že posadili. Drv pa ne bomo dobili.«

* Zahlikan = zasopel.

Ose res pikajo

»Ti, Izidor, poslušaj! Vem, da si najbolj pogumen izmed vseh dečkov, kar vas je na Bistrici. Ampak nečesa si le ne upaš,« je dejal stric Polde Kozlarjevemu Izidorju. Stric Polde se je rad lagal in nikoli ni bilo dobro, če smo mu verjeli. Vendar je Kozlarjevemu Izidorju pohvala strica Poldeta zelo godila.

»Ni stvari, ki bi se je bal, stric Polde,« je dejal Izidor in se kar napihnil od prevzetnosti.

Stric Polde se je hudomušno nasmehnil, ker je videl, da je Izidorja ujel na limanice.

»Veš za ose na Prodeh?« je vprašal stric Polde.

»Kaj ne bi vedel. Pri Matajevem hrastu v zemlji imajo gerpe.* Vsi dečki vemo zanje.«

»Vsi dečki veste zanje, samo tistega si ni upal še nobeden napraviti, kar sem napravil jaz že stokrat.«

»Tisto, kar ste vi napravili stokrat,« se je dalje bahal Izidor, »bom jaz naredil dvestokrat.«

Stric je rekel:

»Jaz sem osam na Prodeh že stokrat nastavil gol hrbet. Dvignil sem srajco in se upognil. Koža se mi je tako napela, da me nobena osa ni mogla pičiti.«

Seveda stric Polde česa takega ni nikoli storil. Izidor pa sedaj ni mogel reči, da si on ne upa osam nastaviti hrbta. Prišel je k nama s Tjašem in rekel:

»Kar si jaz upam, si vidva ne upata.«

»Kar si ti upaš, si upava tudi midva.«

»Prav,« je dejal Izidor. »Gremo na Prodi. Jaz bom tam osam nastavil gol hrbet.«

* Gerpe = satovje.

Midva s Tjašem sva molčala. Tako sva se os bala, da si še oblečena nisva upala k osjemu gnezdu.

Tjaš je nato rekel Izidorju:

»Če boš to storil ti, bova tudi midva.«

In res smo šli na Prodi. Kljub temu da se je Izidor delal junaka, je utihnil. Vedno bolj se je bal os, čim bolj smo se bližali Matajevemu hrastu.

Že od daleč smo zagledali, kako ose švigajo izpod hrasta med drevje in spet od drevja proti hrastu, pod katerim so imele svoj dom. Iz tega doma jih do sedaj še nihče ni upal pregnati.

Izidor ni mogel več reči, da se jih boji. Šel je po travniku proti hrastu, in ko je prišel v njihovo bližino, jim je nastavil goli hrbet.

Kar tri ose so se pognale v Izidorja. Pustile so mu v hrbtu tri žela.

»Pičile so me,« je zavpil, mahal je z rokami in tekel proti nama. Midva sva tudi začela teči, ker sva se bala, da ose ne bi še naju opikale.

Ko smo se ustavili, sva si s Tjašem ogledala Izidorjev hrbet. Bil je rdeč in je naglo otekal.

»Žela mi izpulita, če jih vidita,« naju je prosil.

Ko sva mu jih izdrla, je odšel kar domov, tako ga je bolelo.

Stric Polde je slišal, da mu je Izidor nasedel. Ko ga je srečal, ga je mislil še enkrat speljati na led. Rekel mu je:

»Najbolj pogumen dečko si, Izidor, kar vas je na Bistrici. Ampak osam moraš še enkrat nastaviti hrbet. Zadnjič so bile preveč razdražene. Boš videl, da te zdaj ne bodo opikale.«

Izidor stricu Poldetu ni več verjel. Še oblečen se ni maral več približati osam, kaj šele, da bi jim spet nastavil goli hrbet.

Kislo mleko in kiselina

S Kozlarjevimi Izidorjem sva šla k Ošlajevemu Tjašu, da bi videla, kaj dela. Tjaš je sedel na pragu. V eni roki je držal dolg lonec s kislim mlekom, v drugi pa žlico. Segal je z žlico v lonec in si kislo mleko nosil v usta.

Ko je Izidor zagledal Tjaša z dolgim loncem v roki, bi tudi on rad jedel kislo mleko. Zato mu je rekel:

»Kiselino* mi odlij z mleka. Žejen sem, za žejo pa je kiselina najboljša.«

Ker Tjaš ni slutil, da hoče Izidor z zvijačo priti do njegovega kislega mleka, je stopil v kuhinjo po krožnik in ga dal Izidorju. Nagnil je dolgi lonec nad krožnik, da bi mu z mleka odlil kiselino. Izidor pa sune z laktom v lonec, da se nagne in kiselina z mlekom vred čapukne** v krožnik tako, da je ostal dolgi lonec prazen.

Izidor steče s krožnikom na gumno in hitro potreba kiselino s kislim mlekom vred.

Tjaš je Izidorja samo gledal. Potem je užaljen vstal in odšel v hišo.

Ker ga dolgo ni bilo ven, je Izidor dal prazen krožnik na prag in mi rekel:

»Pojdiva k Muri. Boš videl, da bo prišel za nama. Sam si tako nič ne upa.«

Meni je bilo težko zaradi Tjaša. Izidor pa je delal, kar je hotel, saj je vedel, da brez njega ne bi šli mi dečki nikamor. Zato sem molče odšel za njim.

In res, ni pretekla niti ura, ko sva z Izidorjem zagledala, kako gre od Bistrice proti Muri Tjaš in naju kliče:

* Kiselina = sirotka.

** Čapukniti = pljuskniti.

»Kje sta? Počakajta me!«

Izidor se je zasmeljal in mi rekel:

»No vidiš, da je prišel.«

Nato se je oglasil Tjašu:

»Tu sva, pridi, kopali se bomo.«

Tjaš je res prišel. Vesel je bil, da sva ga počakala.

O kislem mleku pa ni nič rekel.

Peter Tonaj je bil iskalec zlata

Po Bistrici je šel glas, da so iz Amerike poslali domov Petra Tonaja. Poslali so ga na Bistrico, da ga ta prehrani do smrti.

Na Tonajevega Petra bi že skoraj pozabili celo starejši ljudje, mi otroci pa zanj sploh nismo slišali. Zdaj, ko ga je Amerika po sili poslala domov, se je naenkrat zvedelo, da se je Peter Tonaj pred mnogimi leti res rodil na Bistrici, a je mlad odšel po svetu. Odšel je in se potem nikoli ni oglasil. Nikomur izmed domačih ni pisal, niti jim ni poslal denarja.

Oče in mati sta Tonajevemu Petru že davno umrla in prav tako tudi njegovi bratje in sestre. Tonajeve hišica se je podrla in tako za Tonajevimi ni bilo več sledu.

Zdaj pa se je naenkrat Tonajev Peter vračal. Ni ga hotela več ne Amerika in nobena druga dežela, v kateri je Tonajev Peter do sedaj živel.

Čeprav o njem ni bilo nič slišati, so se začele po Bistrici širiti čudne govorice.

Ljudje so vedeli povedati, da je Tonajev Peter na Aljaški iskal zlato. Pri tem so mu zmrznila in odpadla ušesa. V cirkusu je skakal s konji skozi goreče obroče. Na ameriških rančih je pasel živino in se tepel z Indijanci.

Ko smo mi dečki to slišali, smo komaj čakali, da se Tonajev Peter vrne. Na lastne oči bi radi videli iskalca zlata, cirkuškega jezdeca in pastirja ameriških čred. Ni nas motilo, da ga je Amerika poslala domov. Amerika je čudna dežela. Dežela bogastva, a tudi krivic. Govorice so napravile iz Tonajevega Petra v naših očeh velikega junaka.

Bistriški župan je sklical odbornike in pogovorili so se, kako bo Tonajevega Petra Bistrica prehranila. Odločili so, da mu bo morala dati vsaka hiša za nekaj dni streho nad glavo. Bogatejše hiše ga bodo imele in hranile več dni kakor siromašnejše. Tako so bistriški možje vse uredili za njegov prihod.

In neko noč se je Tonajev Peter res vrnil. Ker je bila Vučkova hiša najbogatejša, ga je Vučko sprejel prvi pod streho. Mi dečki smo se zjutraj zbrali pri Izidorju, ki je rekel:

»Poznala ga je cela Amerika. Pojdimo ga pogledat.«

Ker ga nismo našli na dvorišču, smo vprašali starega Vučka, kje je Tonajev Peter.

Rekel nam je:

»Kje naj bi bil. V hlevu ima svoj stan*.«

Šli smo v hlev in smo Petra res našli v senjeku** na senu. Bili smo zelo razočarani, ko smo ga zagledali. Oblečen je bil v cunje, suh in ves ubog. Tudi dihal je težko.

Ko smo prišli v hlev, je dvignil glavo, nas pogledal in molčal.

Izidor ga je vprašal:

»Ste vi res Tonajev Peter?«

Peter je pogledal Izidorja in rekel:

»Jaz!«

»Ste bili na Aljaski iskalec zlata in so vam pomrznila ušesa?«

»Saj vidiš, ne!« se je kar zadril.

Petrova ušesa res niso bila cela. Tjaš ga je nato vprašal:

»Ste res v cirkusu s konji skakali skozi goreče obroče?«

»Res.«

* Stan = stanovanje, bivališče.

** Senjek = v hlevu ograjen prostor za seno.

»Ste se bojevali z Indijanci?« sem ga vprašal jaz.

»Da.«

Govoril nam je kratko in hladno. Nič ni bil ponosen na svoja junaštva. Kašelj ga je prijel, da nam ni mogel več odgovarjati.

Odšli smo od Vučkovih. Nismo mogli verjeti, da bi prišel z daljnjega sveta tako velik junak, pa je našel nazadnje v Vučkovem senjeku svoje mesto.

Nekaj dni je Tonajev Peter živel pri Vučku. Ko je pretekel čas, da ga je Vučko moral prehraniti, ga je hlapec odpeljal v taligah k sosеду. Pri sosеду je bil spet nekaj dni, nato so ga odpeljali dalje.

V začetku so si ga ljudje z zanimanjem ogledovali, nato pa je postal Bistrici v nadlego. Neradi so ga sprejemali pod streho in mu dajali jesti.

Tonajevemu Petru je bolezen vedno bolj jemala moči. Ni se mogel več dvigniti. Od hiše do hiše ga niso več mogli voziti v taligah. Nosili so ga v velikih koritih, dokler ni neke noči umrl.

Komaj se je zbralo toliko moških, da so ga odnesli na pokopališče. Za njegovim pogrebom je šlo malo ljudi in nihče ni govoril o tem, da je bil Tonajev Peter nekoč iskalec zlata, cirkuški igralec in pastir ameriških čred.

Skledarjev Viktor

Skledarjev Viktor si je vedno želel, da bi hodil z Izidorjem, Tjašem in menoj na kopianje, ribit ali se potepat. Pa ni smel. Njegov oče je bil z njim strog in ga je za vsako malenkost pretepal.

Viktor je moral hlev skrbno čistiti. Skledarjev oče ni smel v njem najti nobene pajčevine, jasli pred kravami pa so se morale svetiti od čistoče.

Nekega dne smo videli Skledarjevega očeta, da je šel s koso na Prodi kosit travo. Izidor je rekel Tjašu in meni:

»Pojdimo malo k Viktorju, zdaj ko Skledarjevega očeta ni doma.«

In res smo šli. Našli smo Viktorja v hlevu, kjer je polagal kravam. Ko nas je zagledal, se nas je tako razveselil, da je pozabil očistiti jasli. Pogovarjali smo se in preštevali zajčke, ki jih je Viktor imel zelo mnogo. Bele, pisane, črne. Mnogo lukenj so imeli zajčki skopanih pod jaslimi v zemljo, kjer so kotili mladiče.

Skledarjeva mama je poklicala Viktorja h kosilu. Viktor nam je veselo dejal:

»Najedel se bom, in če se oče še ne bodo vrnili, bom šel z vami. Zakurili bomo pri strugah ogenj in bomo pekli koruzo. Mama me bo pustila.«

Šli smo z Viktorjem v hišo, da bi se najedel in bi potem šli. Mi trije smo sedli na klop ob peči in smo čakali, da se Viktor naje. Takrat pa smo zagledali skozi okno, da se je vrnil Skledarjev oče. Viktor je od strahu kar žlico odložil. Izidor, Tjaš in jaz bi tudi najrajši pobegnili, ker smo vedeli, da nas Skledarjev oče ne mara. Pa smo počakali, da ga ne bi še bolj razjezili.

Skledarjev oče pa ni prišel v hišo. Prej je šel pogledat v hlev. V jasliah je našel smeti. Pograbil jih je in jih prinesel v hišo. Stopil je k mizi in smeti stresel v Viktorjev krožnik. Rekel je materi:

»Ne smeš mu dati prej jesti, dokler jasli ne očisti.«

Potem se je obrnil k nam trem pri peči in nam ježno rekel:

»Kaj pa vi tu? Domov se poberite in pustite Viktorja pri miru.«

Mi smo se dvignili in odšli iz hiše. Tudi Viktor je šel v hlev. Ko smo bili na cesti, je gledal za nami in imel polne oči solz.

Tjaševa čebula

Zvedelo se je, da bodo v Guštanju zidali tovarno in da se bo tam pri zidarjih dobro zaslužilo. Donkov Martin je že zbral nekaj moških in dečkov, da odidejo v Guštanj. O tem je slišal tudi Ošlajev Tjaš. Rekel je mami:

»Tudi jaz grem v Guštanj k zidarjem. Nosil bom malto in bom zaslužil toliko, da se bomo vsi oblekli.«

»Počakaj še malo. Delo pri zidarjih ti ne bo ušlo,« je rekla Ošlajeva mama.

»Nisem več majhen, mama. Boš videla, da bom dosti zaslužil.«

Ošlajeva mama je nazadnje privolila. V culico je Tjašu dala nekaj perila, kruh in čebulo. Z drugimi vred je nato odšel v Ljutomer na vlak.

Ko so se Bistričani peljali z vlakom od Maribora proti Guštanju, so postali lačni. Odvezovali so si cule in iz njih jemali kruh in slanino. Tudi Tjaš si je vzel iz culice kruh in čebulo. On slanine ni imel.

Bistričani so na čebulo pozabili, ko so se odpravljali od doma. Slanina pa je s čebulo še enkrat boljša. Zato so začeli Tjaša zanjo prositi.

Tjaš jim je razdal vso čebulo, a nobeden izmed Bistričanov se ni spomnil, da bi mu odrezal za to kos slanine. Tako je otepal suh kruh, drugi pa so jedli kruh, slanino in čebulo.

Nasproti Tjaša sta sedela lepo oblečena gospa in gospod. Gospa je opazila, da je Tjaš čebulo razdal. Rekla je po tihem možu:

»Si videl, kako dober dečko je to!«

Gospod je vstal, vzel s police usnjeno torbo in jo odprl. Tjaš je opazil v njej bel kruh, pečenega piščanca in po-

tico. Kar sram ga je bilo, da bi pasel oči na teh dobrota-
tah. Čez čas se gospod obrne k njemu. V rokah je držal
pol piščanca, kos belega kruha in potice. Dejal je Tjašu,
da so tudi ostali Bistričani slišali:

»Jej, dečko, da ne boš lačen!«
Bistričani so kar gledali. Tjaš si dobrot ni upal
vzeti.

»Ne bom,« se je branil.

Gospod pa mu je dejal:

»Jej, jej. Oče in mati sta te lepo vzgojila.«

»Samo mater imam, oče je v Galiciji padel,« je dejal
Tjaš. Take pohvale na Bistrici še ni nikoli slišal.

»A tako! Potem pa imaš težko življenje,« je rekel
gospod med ropotanjem vlaka, ki je hitel ob Dravi proti
Guštanju.

Nobena panoga besedne umetnosti pač ne zahteva večje preprostosti in iskrenosti kakor pesem, pripoved ali igra, ki je namenjena neposredno otrokom, saj se nobena plast bralcev ne bliža knjigi z večjo zaupljivostjo in večjim pričakovanjem kakor otrok ali tudi odrasel človek, ki je ohranil še kaj otroške nature. Po izviru pa je najbrž vsa lepa literatura ali poezija izšla iz neke prvinske ali otroške dejavnosti človeštva, četudi se je v svojem mogočnem toku dandanes razvila in poplitvila od prvotnih kulturnih studencev v tisoče najrazličnejših struj in strujic pristnih novih oblik in ponarejenih. Kljub temu ne moremo dvomiti o tem, da je tudi v leposlovnih zamisli najbolj zakletega modernega pisatelja, kolikor je sploh umetnik in pesnik, nekaj v najglobljem pomenu besede — otroškega — in da bo lepa literatura ali poezija živela le dotlej, dokler bo delovala v ljudeh: pesnikih in bralcih — otroška domišljija v najglobljem in najširšem pomenu besede.

Otroška preprostost in iskrenost se v leposlovnem delu lahko razodevata neposredno (v ljudskih pesmih, pripovedkah in pravljicah) ali posredno, tudi v največjih umetniških delih, kakor so npr. Iliada in Odiseja, Don Kihot, Hamlet, Vojna in mir, Sonetni venec, Hlapec Jernej in njegova pravica in druga. V naštetih in sorodnih velikih leposlovnih delih je gibalo dogajanja ali pripovedovanja, predstavljanja ali opevanja kaka vsakdanja ali vendar pračloveška zadeva, kakršno doživlja in spoznava tudi otrok od bolj ali manj individualno določene stopnje duševne in telesne rasti. To so užaljenost, rado-

vednost, sočutje, odpor zoper krivico, gon za pravico, ljubezen in soglasje med ljudmi.

Tudi pripovedovalec drobnih povestic v naši knjigi, ki je večinoma istoveten s pisateljem Ferdom Godino samim, pripoveduje o občih otroških in človeških zadevah, kakor jih je odkrival in doživljal »na Bistrici«, se pravi eni izmed treh Bistric: Dolnji, Srednji in Gornji, ob Muri v občini Črenšovci v jugovzhodnem Prekmurju, preden je začel hoditi v mestne šole. Zato je v teh njegovih zgodbah pripovedovanje ubrano skladno z življenjskimi izkušnjami deset do dvanajstletnega kmečkega fantiča (recimo mu Ferdo, pisatelj ga namreč ni »krstil«) in njegovih dveh tovarišev, nekoliko starejšega Izidorja in malo mlajšega Tjaša. Pazljivi bralec pa si pridobi iz njihovih »dogodivščin« skoraj enciklopedično znanje o tem, kako so živeli ljudje po prvi svetovni vojni v panonskih vaseh.

Večinoma gre sicer le za »majhne« spopade in na zunaj neznatne dogodke, kakor so: neusmiljenost do živali, tatvine zaradi sladkosnednosti, razloček med sebično privrženostjo in pravo ljubeznijo do matere, sočutje z domačimi živalmi, a tudi zvijačnost prekupčevalca z živino, surovost do preužitkarjev in revežev, zatajitev prijatelja v sili, otroško maščevalnost, lažnivost, prepirljivost in celo prve izkušnje v sezonskem zaposlovanju, bahavost in brezčutnost gruntarjev, napuh graščinskih uslužbencev, trpljenje in velikodušnost dničarice — vdove in podobno.

Za miselnost nekdanjih prebivalcev prekmurskih vasi in za pripovedovalca pa je značilno, da se njihova pozornost — vsaj v zgodbah naše knjige — ne obrača v območje spolnega življenja in da se tudi verskih vprašanj in doživetij le redko dotika. O življenjskih nazorih panonskih Slovencev in morebiti tudi o avtorjevem

marksizmu pa priča posebno to, da je v premnogih naših zgodbicah vaški bogataš vedno osmešen in obtožen.

Bralec, ki se bo brez vnaprejšnje zavzetosti prepustil Godinovemu pripovedovanju, bo užival v njegovi besedni in življenjski pristnosti. Spričo takih nedolžno humoriističnih zgodbic, kakor so: Budilka in rdeče češnje, Zmaj v oknu, Na novo leto se ne smeš umiti, Mi imamo, vi pa nimate, Priplavala je pisana škatla, bo doživel še veliko čistega veselja, medtem ko bo v drugih zgodbah spoznaval človeške značaje, navade in težave ter medsebojne osebne in gospodarske odnose med prekmurskimi vaščani tik pred drugo svetovno vojno. Zadnje pač najbolj odkrivajo povestice: Kozlarjev Izidor je spal v zlatem hlevu, Bistričani so zrasli pod posteljo, Štiri lačna usta, Testo v krnici, Drsali smo se bosí na ledu, Viničar še hiše nima, Tri vaške ženske, Zakaj se je Horvatov Štef oblekel v žensko, S kolom po mlatilnici, Horvatov Štef gre k Vučku za hlapca, Vučko in njegov tram ter Osredek je kraj siromakov.

Vsebina in oblika Godinovich povestic opravičujeta našo knjigo bolj kakor vsako nadaljnje priporočanje. Glede na ti vrednoti jo lahko samo še kratko ocenimo kot zbirko pristnih in svežih, sicer stvarno, vendar naglo začrtanih slik o polpreteklem življenju v tistih kmečkih naselbinah, v katerih sta zemlja in zrak, se pravi atmosfere razmere, kolikor mogoče neovirano oblikovala značaje in usode ljudi. Naj bi današnje potomce predvojnih Bistričanov in vse vrste mladih bralcev vodila vsaj v mislih spet k zemlji, ki je bila, je in mora tudi ostati — v kakršnikoli družbeni obliki in lasti — naša hraniteljica in zaščitnica!

Anton Slodnjak

KAZALO

Zakaj sem napisal knjigo »Sezidala si bova hišico« . . .	5
Povest o pšeničnem zrnu in vrču vode	11
Zemlje	14
Vzel mi je prostost	17
Dedkova obljuba	19
Ošlajev teliček	21
Tudi sova ima rada svoje mladiče	23
Mama, kakšno darilo bom dobil za rojstni dan	25
Kangla vode	28
Ošlajev Tjaš je postal tat	31
Kako je umrl starček Andraž	34
Sračje gnezdo in večno prijateljstvo	38
Izidor je zažgal smodnik	40
Žerdinova pipa je postala lokomotiva	43
Kako je Izidor poučeval očeta in mater	45
Obraz v milnem mehurčku	47
Izidor je imel krhljev za petdeset konjskih voz	50
Ribe nimajo vžigalic	53
Na Bistrici smo izdelali avto	55
Budilka in rdeče češnje	57
Budilka in berač Buček	59
Budilka in vreča moke	62
O trebušasti denarnici, ki se je sama premikala	65
Izidorjev klobuk	69
Nasip k trstenim vrabcem	72
Kozlarjev Izidor je prijel kačo z roko	75
Strahovi	77
Coprniki na delu	81
Izidorjevi zdravniki so bili pajki	84
Kako nas je mlinar Magdič strašil	86
Zmaj v oknu	90
Zlatovranka	92
Izidor potuje v Ameriko	95
Na novo leto se ne smeš umiti	98
Kos rženega kruha	102
Mi imamo, vi pa nimate	105

Cigansko zlato	108
Priplavala je pisana škatla	112
Kozlarjev Izidor je spal v zlatem hlevu	114
Izidor bo klatil zvezde	117
Noč ima svojo moč	120
Sezidala si bova hišico	124
Za veselo pot na oni svet	126
Prekratka palica	130
Kozlarjevemu Izidorju je kovač drl zobe	133
Igrali smo za denar	136
Bistričani smo zrasli pod posteljo	138
Štiri lačna usta	142
Tepene konjske fige	144
Izidor, ti si osel	148
Izidor gre na obisk	150
Prepirljivec	152
Možnarji in mlinar Franc	155
Viničar še hiše nima	157
Tri vaške ženske	159
Prvi sneg	162
Zgodbe o Sobočanovem Tonču	165
Testo v krnici	171
Kdo krade	173
Frača	177
Na Silvestrovo zvečer	179
Pravljica o žarečem možu, žareči mizi in žareči verigi	183
Dršali smo se bosí na ledu	185
Zakaj se je Horvatov Štef oblekel v žensko	187
Bistričani prepočasi umirajo	189
Dominkova Sabina	191
S kolom po mlatilnici	193
Če si lačen, lahko kradeš	197
Vučko in njegov tram	199
Čevljar Bernar	201
Za malo denarja je bolj slaba muzika	205
Osredek je kraj siromakov	207
Cipotov Vinci pod mlinsko verigo	212
Horvatov Štef gre k Vučku za hlapca	214
Zajtrk pri Vučku	217
Kropnjača cekinov in poslednje mazanje	219

Horvatov Štef na obisku pri grofu	223
Ljutomerska pila je mehka	227
Horvatov Štef pride domov v novi obleki	229
Logar bi rad bil podoben grofici	231
Ose res pikajo	235
Kislo mleko in kiselina	237
Peter Tonaj je bil iskalec zlata	240
Skledarjev Viktor	243
Tjaševa čebula	245
Dr. Anton Slodnjak: Beseda o pisatelju	247

Ferdo Godina: SEZIDALA SI BOVA HIŠICO — Dopolnjen ponatis knjige KOS RZENEGA KRUHA, Mladinska knjiga 1971 — Ilustriral in opremil Ive Šubic — Izšlo v Cicibanovi knjižnici — Ureja Niko Grafenauer — Tehnično uredila Vlasta Zagorski — Založila Mladinska knjiga — Za založbo Ivan Bizjak — Natisnila Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani 1974

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA
 KNJIŽNICA V MURSKI SOBOTI
 — študijski oddelek —